

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KATILIM
BANKALARININ MEVDUAT BANKALARIYLA MUKAYESELİ
ANALİZİ**

EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Yasemin ŞAHİN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İ. Gökçe KAYA

İSTANBUL – 2019

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI :** Yasemin ŞAHİN
- TEZİN DİLİ :** Türkçe
- TEZİN ADI :** Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Mevduat Bankalarıyla Mukayeseli Analizi
- ENSTİTÜ :** İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI :** Ekonomi ve Finans
- TEZİN TÜRÜ :** Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ :** 19.09.2019
- SAYFA SAYISI :** 136
- TEZ DANIŞMANLARI:** Dr. Öğr. Üyesi İ. Gökçe KAYA
- DİZİN TERİMLERİ :** Katılım bankaları, Türk bankacılık sektöründe katılım bankalarının yeri.
- TÜRKÇE ÖZET :** Bu tez çalışmasında günümüzde İslami değerlere önem veren bireylerin birikimlerini değerlendirmek için tercih seçeneği olan katılım bankalarının Türkiye'deki uygulamalarından bahsedilmiştir. Katılım Bankalarının tarihi, ürünleri anlatılmaya çalışılmıştır. Katılım Bankalarının Türkiye'de bankacılık sektöründeki yeri belirli finansal tablolarla açıklanmaya çalışılarak Türkiye'de faaliyet gösteren diğer mevduat bankalarıyla karşılaştırılmıştır. İlgili karşılaştırma sonucu Katılım Bankalarının Türk Bankacılık sistemindeki yeri bulunmaya çalışılmıştır.
- DAĞITIM LİSTESİ:** 1.İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2.YÖK Ulusal Tez Merkezine

Yasemin ŞAHİN

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KATILIM
BANKALARININ MEVDUAT BANKALARIYLA MUKAYESELİ
ANALİZİ**

EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Yasemin ŞAHİN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İ. Gökçe KAYA

İSTANBUL – 2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yasemin ŞAHİN

... /.../2019

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yasemin ŞAHİN 'in “**Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Mevduat Bankalarıyla Mukayeseli Analizi**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı Ekonomi ve Finans Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Dr. Öğr. Üyesi İ. Gökçe KAYA
(Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERKİŞİ

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Cem AY

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yapmış olduğum bu tez çalışmasında günümüzde İslami değerlere önem veren bireylerin birikimlerini değerlendirmek için tercih seçeneği olan Katılım Bankalarının Türkiye'deki uygulamalarından bahsedilmiştir. Katılım Bankalarının tarihi, ürünleri anlatılmaya çalışılmıştır. Katılım Bankalarının Türkiye' de bankacılık sektöründeki yeri belirli finansal tablolarla açıklanmaya çalışılarak Türkiye'de faaliyet gösteren diğer mevduat bankalarıyla karşılaştırılmıştır. İlgili karşılaştırma sonucu Katılım Bankalarının Türk Bankacılık sistemindeki yeri bulunmaya çalışılmıştır. Katılım Bankalarının mevduat bankalarıyla rekabet edebilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Faiz Hassasiyeti, Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri

SUMMARY

In this study, I discussed the practices of participation banks in Turkey, which is a choice for evaluating the individuals who care about Islamic values today. Historical products of participation banks have been tried to be explained. The position of participation banks in the banking sector in Turkey has been compared with other deposit banks in Turkey by trying to explain them with certain financial statements. As a result of the related comparison, the position of participation banks in the Turkish banking system has been determined. Proposals have been made to enable participation banks to compete with deposit banks.

Key Words: Participant Banks, Interest Rate Sensitivity, Reasons for Preference

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
TABLolar LİSTESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
BANKA TANIMI, BANKA DOĞUŞU, BANKA TARİHÇESİ	2
1.1. Banka Tanımı	2
1.2. Bankacılığın Doğuşu	3
1.3. Türkiye’ de Bankacılığın Tarihsel Dönemi	4
1.3.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık	4
1.3.2. Cumhuriyet İlk Yıllarında Bankacılık (1923- 1944 Dönemi)	6
1.3.3. 1944- 1980 Döneminde Bankacılık	6
1.3.4. 1980 Sonrası Bankacılık	8
1.4. Kâr Kavramı	8
1.5. Faiz Kavramı	9
1.6. Faiz Kavramının Tarihsel Gelişimi	10
1.6.1. İlk Çağ Döneminde Faiz.....	10
1.6.2. Orta Çağ Döneminde Faiz	11
1.6.3. Yeni Çağ Döneminde Faiz	11
1.7. Faizin Bazı Dinlerde Yeri	12
1.8. Faiz ve Kâr Farkı	12
İKİNCİ BÖLÜM	14
KATILIM BANKACILIĞI TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	14
2.1 Katılım Bankacılığı Tanımı	14
2.2. Katılım Bankalarının Temel Özellikleri	16
2.2.1. Banka Niteliğine Sahip Olması.....	16
2.2.2. Güven Kurumu Niteliğine Sahip Olması	17

2.2.3. Faizsiz Bankacılık Faaliyeti Yapması	18
2.2.4. Aracı Kurum Niteliğine Sahip Olması	18
2.3. Katılım Bankalarını Diğer Bankalardan Ayıran Özellikler	19
2.4. Katılım Bankalarının Çalışma Prensipleri	24
2.5. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri	25
2.5.1. Ekonomik Nedenler	25
2.5.2. Dini Nedenler	26
2.5.3. Sosyal Nedenler	27
2.5.4. Politik Nedenler.....	27
2.6. Katılım Bankalarının Yaptıkları İşlemler.....	28
2.7. Dünyada Katılım Bankacılığı	29
2.8. Türkiye’ de Katılım Bankacılığı	32
2.9. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları.....	33
2.9.1. Kamu Sermayeli Katılım Bankaları.....	33
2.9.1.1. Ziraat Katılım Bankası	33
2.9.1.2. Vakıf Katılım Bankası	34
2.9.2. Özel Sermayeli Katılım Bankaları	34
2.9.2.1. Türkiye Finans Katılım Bankası	34
2.9.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası	35
2.9.2.3. Albaraka Türk.....	35
2.9.2.4 Türkiye Emlak Katılım Bankası.....	36
2.10. Faaliyeti Sona Eren Katılım Bankaları	36
2.10.1. Bankasya (Asya Finans Kurumu A.Ş.).....	36
2.10.2. İhlas Finans Katılım Bankası.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	38
TÜRKİYE’ DE KATILIM BANKALARININ HUKUKİ YAPILARI, FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ.....	38
3.1. Türkiye’ deki Katılım Bankalarının Hukuki Yapılarının İncelenmesi.....	38
3.1.1. 1983 – 1999 Yılları Arası Katılım Bankalarının Hukuki Yapısının İncelenmesi	38
3.1.2. 1999 – 2005 Yılları Arası Katılım Bankalarının Hukuki Yapısının İncelenmesi	39

3.1.3. 2005 Sonrası Hukuksal Yapı ve 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu' nun Getirdikleri	41
3.2. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri	42
3.2.1. Özel Cari Hesaplar	42
3.2.2. Katılma Hesapları	43
3.2.3 Diğer Fon Kaynakları	43
3.4. Katılım Hesaplarında Kâr Payı Belirlenmesi	44
3.5. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri	45
3.5.1 Nakit Fon Kullandırma Yöntemleri	45
3.5.1.1. Murabaha	45
3.5.1.2. Mudaraba	46
3.5.1.3. Müşareke	48
3.5.1.4. Karz-ı Hasen	49
3.5.1.5. İcare / Kiralama	50
3.5.1.6. İstisna.....	50
3.5.1.7. Selemler.....	51
3.5.1.8. Teverruk.....	52
3.5.1.9. Sukuk	53
3.5.1.10. Bireysel Finansman Desteği	54
3.5.1.11. Araç Finansmanı	54
3.5.1.12. Konut Finansmanı	54
3.5.1.13. İhtiyaç Finansmanı	55
3.5.1.14. Arsa Finansmanı	55
3.5.1.15. Devre Mülk Finansmanı.....	55
3.5.1.16. Kira Finansmanı	56
3.5.1.17. Eğitim Finansmanı.....	56
3.5.1.18. Hac- Umre Finansmanı	56
3.5.1.19. İş yeri Finansmanı / Arsa Finansmanı	56
3.5.2. Kurumsal Finansman Desteği	57
3.5.2.1. Kâr – Zarar Ortaklığı Yatırımı	57
3.5.2.2. Finansal Kiralama (Leasing).....	57
3.5.2.3. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı.....	58
3.5.2.4. Doğrudan Borçlanma Sistemi	60
3.5.2.5. Ortak Yatırımlar	61

3.5.3. Gayri Nakdi Fon Kullanırma Yöntemleri	61
3.5.3.1. Aval ve Kabul Kredileri	61
3.5.3.2. Referans Mektupları	62
3.5.3.3. Teminat Mektubu.....	62
3.5.3.4. Akreditif	62
3. 6. Türkiye' de Özel Finans Kurumları Ve İslam Hukukundaki Yeri	65
3.7. Katılım Bankalarında Sigorta Uygulaması	66
3.8. Katılım Bankacılığı Sisteminin Avantajları	67
3.9. Katılım Bankalarının Ekonomiye Etkileri	69
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	71
KATILIM BANKACILIğININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	71
.....	71
4.1. Türk Bankacılık Sistemi	71
4.2. Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri	72
4.3. Katılım Bankalarının Seçilmiş Bazı Kalemleri ile Mevduat Bankalarıyla Karşılaştırılması	72
4.3.1 Toplam Öz Kaynaklar	73
4.3.2. Toplam Aktifler.....	75
4.3.3 Bankalar Mevduatı.....	77
4.3.4. Mevduat Katılım Fonu.....	79
4.3.5. Dönem Net Kâr	81
4.3.6 Faiz (Kâr Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	83
4.3.7 Sabit Kıymetler	85
4.3.8. Ödenmiş Sermaye	87
4.3.9 Nakit Değer.....	89
4.3.10 Krediler	91
4.3.11. Bankalardan Alacaklar	93
4.3.12. Takipteki Alacaklar.....	95
4.3.13. Zorunlu Karşılıklar.....	97
4.3.14. Toplam Varlıklar.....	99
4.3.15 Ana Sermaye Toplamı	101

4.3.16. Personel Giderleri	103
SONUÇ	105
ÖNERİLER.....	111
KAYNAKÇA.....	112

KISALTMALAR LİSTESİ

K / Z	: KÂR – ZARAR
GVK	: GELİR VERGİSİ KANUNU
ÖFK	: ÖZEL FİNANS KURUMU
ISDB	: İSLAM KALKINMA BANKASI
DESİYAB	: DEVLET SANAYİ VE İŞÇİ YATIRIM BANKASI
BDDK	: BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU
TMSF	: TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU
TKBB	: TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ
TCMB	: TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
TBB	: TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ
VKŞ	: VARLIK KİRALAMA ŞİRKETİ
BSMW	: BANKA SİGORTA MUAME VERGİSİ
KKDF	: KAYNAK KULLANIMI DESTEKLEME FONU
AAOIF	: FAİZSİZ FİNANS STANDARTLARI
CIBAFİ	: İSLAMİ BANKALAR VE FİNANSAL KURUMLARI GENEL KONSEYİ
IIFM	: ULUSLARARASI İSLAMİ FİNANSAL PAZAR
IFSB	: İSLAMİ FİNANSAL HİZMETLER KURUMU
DBS	: DOĞRUDAN BORÇLANMA SİSTEMİ

TABLolar LİSTESİ

SAYFA:

TABLO –4.1	: Toplam Öz Kaynaklar	73
TABLO –4.2	: Toplam Aktifler	75
TABLO –4.3	: Bankalar Mevduatı	77
TABLO- 4.4	: Mevduat Katılım Fonu.....	79
TABLO – 4.5	: Dönem Net Kâr	81
TABLO – 4.6	: Faiz (Kâr Payı) Gelir Reeskontları	83
TABLO – 4.7	: Sabit Kıymetler... ..	85
TABLO – 4.8	: Ödenmiş Sermaye	87
TABLO – 4.9	: Nakit Değer	89
TABLO – 4.10	: Krediler.....	91
TABLO – 4.11	Bankalardan Alacaklar	93
TABLO – 4.12	: Takipteki Alacaklar	95
TABLO – 4.13	: Zorunlu Karşılıklar.....	97
TABLO – 4.14	: Toplam Varlıklar	99
TABLO – 4.15	: Ana Sermaye Toplamı.....	101
TABLO – 4.16	: Personel Giderleri.....	103

ÖNSÖZ

Bütün hayatım boyunca her konuda her zaman beni destekleyen, sevgilerini, güvenlerini, ilgilerini, fedakârlıklarını hiçbir zaman esirgemen biricik aileme, çalışma arkadaşım Selçuk Bey' e, tez çalışmam boyunca ilgisini ve güler yüzünü eksik etmeyen çalışmamım yöneticisi olan Dr. Öğr. Üyesi İ. Gökçe KAYA' ya ve çalışmış olduğum kurumdaki tezim hakkında beni yönlendiren yöneticilerime teşekkürü bir borç bilirim.

Yasemin ŞAHİN

GİRİŞ

Türkiye’ de 1983 yılında faaliyet göstermeye başlayan katılım bankaları her geçen yıl bankacılık sektöründe büyüme kaydetmektedir. Bu nedenden dolayı katılım bankacılığının Türk bankacılık sistemindeki yeri ve önemine yönelik araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Katılım bankalarının Türk Bankacılık Sistemindeki yerinin önemli bir ağırlığa sahip olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır.

Tezin birinci bölümünde bankacılığın tanımı ve tarihsel gelişimi bazı bankacılık kavramları hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde katılım bankacılığı tanımı, özellikleri, çalışma prensipleri, ortaya çıkış nedenleri ve Türkiye’ de faaliyet gösteren katılım bankaları hakkında bilgiler verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde katılım bankalarının hukuki yapıları, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde ise katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki yeri belirli finansal tablolarla bulunmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmada Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin katılım bankaları verilerine 2005 yılından itibaren ulaşılmıştır. Bu nedenden dolayı ilgili finansal tablolarda veri başlangıcı genel olarak 2005 yılından itibaren dir.

Tezin son kısmında ise incelenmiş olan finansal tablolar doğrultusunda katılım bankalarının mevduat bankalarıyla karşılaştırılması yapılarak yüzdesele hesaplaması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA TANIMI, BANKA DOĞUŞU, BANKA TARİHÇESİ

1.1. Banka Tanımı

Günümüzde banka olarak kullanılmakta olan kelime İtalyanca “banco” kelimesinden gelmiştir. İtalyanca’ da banco olarak kullanılan kelime masa, sıra, tezgâh anlamını taşımaktadır.¹

Bankalar toplumda yaşayan bireylerin birikimlerini kabul eden ve bu birikimleri bireyler adına değerlendirerek karşılığında faiz ya da belirli bir ücret alan kurumlardır. Bireylerin ihtiyacı olduğu dönemlerde gereken ödemeleri yapmaya aracılık ederek verdiği hizmetlerle ekonomik yaşamı kolaylaştıran kurumlardır. Bu kurumlar gerçek ve tüzel kişilerden toplamış oldukları tasarrufları işletmeye gelir sağlayacak şekilde kredi vb. olarak kullanırlar.²

Bankanın net bir şekilde tanımı yapmak ve bankacılığın tam anlamıyla kapsamını belirlemek oldukça zordur. Çünkü banka ekonomik ve sosyal ilişkilerin bir ürünüdür. Bu nedenden dolayı toplumların geçirmiş oldukları ekonomik evreler ve sosyal ilişkilere göre bankanın tanımı değişebilmektedir. Her toplumun yaşam tarzları farklılık gösterdiğinden dolayı bankanın tanımı da toplumların yaşantılarına göre değişiklik gösterebilir. Örneğin dini ülkelerde faaliyet gösteren katılım bankalarının işleyiş açısı faizli bankalara göre farklılık göstermektedir. Fakat bankanın işlevi her toplumda aynıdır. Her toplumda aynı olan durum bankalar, müşterilerinin mevduatlarını emanet olarak alıp saklayarak ya da müşterilerin mevduatlarını ödünç olarak mevduat ihtiyacı olan bireylere mevduatları ödünç olarak kullanmaktadır.³

¹ İlker Parasız, *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, Banksis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 5.

² Cemal İbiş vd., *Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar*, GM Matbaacılık, İstanbul, 2018, s. 59.

³ Tuncay Artun, *İşlevi- Gelişimi- Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’ de Bankacılık*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1980, s. 11.

Özetle banka fon fazlası olan bireylerden fon toplayarak ilgili fonları fon ihtiyacı olan bireylere kullandıran kurumdur. Bankalar bireylerin birikimlerini güvenle saklayabilen kurumlardır. Bu nedenden dolayı birikimleri olan bireyler olumsuz durumlara karşı birikimlerini kendilerinin saklamalarından çekinmektedir.

Kısacası bankalar, bireylerin birikimlerini hem saklamak hem de değerlendirmek istediklerinde tercih edilen finansal kurumlardır.

1.2. Bankacılığın Doğuşu

Avrupa ülkelerinde kıymetli maden ve altın stoklarını daha fazla yapabilmek adına dış ticaret fazlası yaratma politikası ilgili stokların değerini düşürmüştür. Tüketim malları üreten sanayiler ve bu sanayilerin kullanmış oldukları makine ve araç gereçleri üreten sanayi firmalarının ortaya çıkmaları için para ve finansman talebi yüksek bir oranda artış göstermiştir. Bu durum para ihtiyaçlarının karşılanması için özel teşebbüs niteliğini taşıyan işletmelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Sanayi işletmelerinin makine vb. ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla banka sisteminin kurulması gerektiği net bir şekilde anlaşılmış ve akabinde Merkez Bankaları kurulmaya başlanmıştır. 18.yy. başlarında dış ticaret açıklarının ortaya çıkması sonucunda altın ve kıymetli maden stokları zamanla azalma eğilimi göstermiştir. Bu durumda devlet bankalarının oluşumu için sebep olmuştur. Geçmişte faaliyet gösteren bankaların büyük bir çoğunluğu ülkenin hazinesinde yaşanan sorunlarına çözüm olabileceği düşüncesiyle kurulmuştur. Bankacılığın doğuşu çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Bankacılığın doğmasına sebep olan durumlar her ülkede farklılık göstermiştir. Batı ülkelerinde yapılan dış ticaret ve sömürgecilik sebepleriyle elde edilen servetlerin sanayi sektöründe kredi olarak kullanılmak istenmesi bankacılığın doğmasına sebep olarak gösterilmiştir. Osmanlı devletinde ise bankacılığın doğmasına sebep olan durum hazinenin durumunun kötüye gitmesi sebebiyle borç para alma ihtiyacını karşılamak için bankalara ihtiyaç duyulmasıdır. Yani Osmanlı döneminde ekonomik durumun kötüye gitmesi sonucunda bankalara ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyaç karşılanmıştır. Osmanlı döneminde bankacılık faaliyetleri İstanbul' un fethi ile başlamıştır. İlk banka 1847' de kurulan Bank-ı Dersaadet (İstanbul Bankası) dır.⁴

⁴ Lale Erdem Karabıyık, *Türkiye' de Finans Tarihi*, Vipaş Yayınları, Bursa, 2001, s. 1- 3.

Bankacılığın dünyada ve Türkiye' de başlangıç faaliyetleri hemen hemen aynıdır. Dünyada bankacılığın ilk evresinde sarraflıklar mevcuttur. Sarraflar zamanla bankerlere bankerler de zamanla kurum niteliğinde olan bankalara dönüşmüştür. Ülkemizde de orta çağdan itibaren sarraflıklar meydana gelmiş ve sarraflar Osmanlı paralarının ve yabancı ülke paralarının birbirleriyle değiştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Para değiştirme işlemi genellikle azınlıklar tarafından gerçekleştirilmiş olup bir süre sonra sarraflık bankerliğe dönüşmüştür. Sarraflar ilgili dönemde devlete borç para verme, vergi gelirlerine istinaden kredi kullandırma gibi ekonomik alanlarda oldukça etkili olmuşlardır.⁵

1.3. Türkiye' de Bankacılığın Tarihsel Dönemi

Türkiye' de Bankacılık hizmetini genel anlamda 4 bölümde incelemek mümkün olacaktır.

1.3.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Osmanlı döneminde ilk banka 1847 yılında kurulmuştur. 1840 yılında ise Osmanlı döneminde hazinenin devamlı açık vermesi sebebiyle bütçe açıklarının kapatılması için ilk kâğıt para çıkartılmıştır. Osmanlı döneminde çıkartılmış olan ilk kâğıt paraya kaime adı verilmiştir. Osmanlı döneminde devletin bütçe açıkları standartların üstünde yani fazla olduğundan dolayı kaimeye bu dönemde büyük talep olmuştur. Kaimenin çıkarılmasından belirli bir süre sonra yabancı paralar karşısında değeri düşmüştür. Kaimenin değerinin düşmesi ise dış ticaret açıkları artmaya başlamıştır. Bu nedenden dolayı hükümet kaimenin değerinin yabancı paralara karşı düşmesinin önüne geçmek istemiştir. Galata bankerlerinin ileri gelenlerinden Fransız J. Alleon ve İtalyan Teodor Baltazzi 1845 yılında Osmanlı'nın dış ticaret işlemlerinde sabit bir döviz kuru üzerinden olması için anlaşma yapmıştır. Bu anlaşma belirli bir süreliğine yapılmıştır. İlgili anlaşmanın yenileme zamanı geldiğinde bu iki banker Osmanlı hükümetinden aynı işlemleri yapmaları için bir banka kurulmasını istemiştir. Galata bankerlerinin önerisiyle Osmanlı döneminde kurulmuş olan ilk banka, İstanbul Bankası olmuştur. İstanbul bankası o dönemde çıkarılmış olan kaimelerin yabancı

⁵ Artun, a.g.e., s. 22.

paralara karşı değerinin sabit kalması yönünde çalışmalar yaparak kaimenin yabancı paralar karşısında değerinin sabit kalmasını sağlamıştır.⁶

Osmanlı döneminde kurulmuş olan İstanbul Bankası kısa dönemde faaliyet sağlamıştır. 1856 yılında Osmanlı bankası kurulmuş olup ve asıl Osmanlı döneminde bankacılığın başladığı tarih bu Osmanlı bankasının kurulmasından itibaren olduğu benimsenmiş bir görüştür. Osmanlı bankasının kurulmasına sebep olan en önemli durum devletin kazanmış olduğu gelirlerin harcamalardan az olması durumudur. Yani devletin kazanmış olduğu gelirler devletin harcamalarını karşılamamaktadır. Osmanlı döneminde yabancı bankalarda kurulmuştur. Bu bankaların kuruluşundaki temel amaç ise Osmanlı hazinesi için iç ve dış borç bularak ve bu borçların ödenmesine yönelik faaliyet göstermelerini sağlamaktır.⁷

Osmanlı döneminde faaliyette bulunan bankaları üç aşamalı olarak değerlendirmek mümkündür. Borçlanma Bankacılığı, yabancı sermayeyi destelemek amacıyla kurulan Bankacılık ve Ulusal Bankacılık' tır.⁸

Kırım Savaşı döneminde Türkiye' de borçlanma dönemi yaşanmıştır. Borçlanma döneminin yaşanmasından dolayı yabancı bankalarının kurulması zorunlu bir hal almıştır. Bu zorunluluk kısa dönem sonra 1856 yılında Londra' da Bankı Osmani' nin kurulmasıyla karşılanmıştır. Bankı Osmani 'nin kurulmasıyla yabancı bankacılık dönemi başlamıştır.⁹

Özetlemek gerekirse Osmanlı döneminde kurulan bankaların faaliyet alanı kaimenin yabancı para karşısında değerini korumak, bu dönemdeki hazinenin gelirlerinin giderlerine fazlasıyla yetmesini sağlamaktır.

⁶ Ekrem Keskin vd., **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Bankacılık Sistemi "1958-2007"**, Graphis Matbaa, İstanbul, 2008, s. 1.

⁷ Keskin, **a.g.e.**, s. 1- 2.

⁸ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 10.

⁹ Artun, **a.g.e.**, s.23.

1.3.2. Cumhuriyet İlk Yıllarında Bankacılık (1923- 1944 Dönemi)

Cumhuriyetin ilk on yılında bankacılık alanında gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmelere İş Bankasının faaliyete geçmesi, Ziraat Banka' sının anonim ortaklı olması, Sanayi ve Maadin Bankalarının kurulması örnek gösterilebilir. Cumhuriyet dönemindeki bankacılık sektörünün en önemli özelliği çok sayıda yerel bankaların kurulmasıdır. Bu dönemde kurulmuş olan yerel bankalar bölge tüccarlarının kredi ihtiyaçlarını karşılanma amacı gütmektedir. Cumhuriyet döneminde büyük ve önemli devlet bankaları kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde özel kanunlarla kurulmuş olan devlet bankaları şu şekildedir:¹⁰

- 1933 yılında Sümerbank, Belediyeler Bankası (İller Bankası)

- 1935 yılında Etibank

- 1938 yılında Denizbank, Halk Bankası ve Halk Sandıkları

Cumhuriyet döneminde özel kanunlarla kurulmuş olan devlet bankalarının kuruluş amacı birbirlerinden farklı amaçlar taşımaktadır. Denizbank; Türk ve yabancı limanlar arasında posta seferlerini sağlamak ve çeşitli liman işlerini yürütebilmek amacıyla kurulmuştur. Sümerbank; sınai kalkınmayı desteklemek amacıyla, İller Bankası yerel yönetimleri kalkındırarak alt yapı hizmetlerinin sağlanmasını kredilerle desteklemek amacıyla, Halk Bankası o dönemdeki esnaf ve zanaatkârlara kredi sağlamak amacıyla kurulmuştur.¹¹

1.3.3. 1944- 1980 Döneminde Bankacılık

Bu dönemde yapılan bankacılık özel girişimleri desteklemek amaçlı olmuştur. Köylü ve tüccarların tarım sektöründeki nakit ihtiyaçlarını karşılamak için Devlet genişletici para ve kredi politikası izlemiştir. Genişletici para politikası izlemesinin sebebi köylü ve tüccarların ihtiyaç duymuş oldukları ürünleri alması içindir. Faizlerin düşmesi ile o dönemde nakit ihtiyacı olan bireyler bankalara kolaylıkla yönelerek kişisel ve çalışma hayatlarındaki ihtiyaçlarını karşılamışlardır.¹²

¹⁰ Karabıyık, a.g.e., s. 13-14.

¹¹ Karabıyık, a.g.e., s.14.

¹² "Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923- 1978", Akbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1980, s.474.

Birinci dünya savaşından sonra yeni iktisadi politikalar arayışına girilmiştir. 1945 ile 1960 yılları arasında sanayileşme stratejisi olarak yer alan iktisadi devletçilik özel kesim öncülüğünde iktisadi kalkınma politikası olarak yer aldı. Politika değişikliğinin sebebi ise savaş yıllarında yüksek enflasyon yaşanmasıdır. Bu süreçte kırsal kesimler pazara açılarak, hızlı kentleşme ve yeni birikim olanakları yaratmıştır. Kırsal alanlardan kentlere göçün artması, milli gelirin artması piyasa için üretim genişlemesine sebep olarak ekonomide kredi ve para arzının artmasına sebep olmuştur. Bu nedenlerden dolayı özel bankacılığa olan talep giderek çoğalmıştır. Özel sanayi üretimin artmasına büyük etkide bulunan Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş 1950 yılında kurulmuştur. Bu banka özel sanayiye iç ve dış destek olmak için gerekli düzenlemeler yapacak şekilde faaliyet göstermiştir. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası sayesinde yatırımları için kredi kullanımı olmuştur ve özel sanayi kuruluşların sayısı artmıştır. Bu dönemde ekonomide parasallaşma süreci hızlanmıştır. Sanayi ve ticari alanlarında olumlu gelişme durumu olmuştur. Bankacılık hizmetlerinden alınan komisyon ve faiz oranları Devlet tarafından belirlenmiştir. Sadece Merkez Bankasının dövizde dayalı işlem yapma yetkisi olması bölgesel nitelikli bankaların kapanarak şube bankacılığının yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Cumhuriyetin ilanından 1945 yılına kadar banka şube sayılarının gelişme göstermeyip hatta 1933 ile 1944 yılları arasında azaldığı görülmüşken, 1945 yılından sonra şube sayılarında büyük oranda artış meydana gelmiştir. 1958 yılında iktisadi kriz yaşanmıştır. Bu krizin sebebi; kamu açıklarının artması, dış borçlar ve enflasyon olmuştur. İktisadi krizin olması sonucu küçük ölçekli ve yerel nitelikli bankaların iflası ya da iki bankanın birleştirilerek devletleştirilmesi meydana gelmiştir. O dönemde yaşayan bireylerin bankalara olan güveni zedelenmiştir. Yaşanan kriz nedeniyle bireylerin güvenlerini geri kazanmak için Bankalar Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklik sonucunda Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuştur. Bu dönemde gerçekleşen önemli bir durumda Türkiye Bankalar Birliği 'nin kurulmasıdır. TBB; bankaların hak ve yükümlüklerini koruyarak bankacılık sisteminin büyümesi ve sorunsuz bir şekilde faaliyet göstermesi, haksız rekabet durumunun yaşanmaması için gerekli kararları almak ve almış oldukları kararları uygulamak için kurulmuştur.¹³

¹³ M.Necat Çoşkun vd., **Türkiye' de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**, G.M Matbaacılık, İstanbul 2012 s. 9- 11.

Özetlemek gerekirse 1944 ile 1980 yılları arasında köylülerin ve tüccarların nakit ihtiyaçlarına yönelik Özel bankalar kurulmuştur. Bu dönemde Merkez Bankası tarafından döviz işlemleri yapıldığından dolayı rekabet durumu ortaya çıkmıştır.

1.3.4. 1980 Sonrası Bankacılık

1980 döneminde bankacılık faaliyetleri önceki dönemlere göre oldukça farklı koşullarda gelişmiştir. 1 Temmuz 1980' den itibaren faiz oranlarının serbestleşmesi sonucu mevduat ürünlerinde ve kredi faizlerinde yükselme olmuştur. Bireylerin mevduatlarını bankalara yatırması sonucu bireyler yüksek getiri sahibi olmuşlardır.¹⁴

1990'lı yıllarda döviz tevdiat hesaplarında para ikamesi olgusu önemli derecede artmıştır. 1990 sonrasında ise banka sayılarında önemli bir artış olmuştur. Uzun yıllar 44 banka faaliyet gösterirken 1990'lı yıllarda banka sayısı 70'li rakamlara ulaşmıştır. Bu dönemde bankaların özelleştirilmesine yönelik işlemler yapılmıştır. İlk bankalardan olan Sümerbank' ın faaliyetleri 1993 yılında son bulmuştur. Bu dönemde bankacılık sektöründe güven sağlanması ve rekabetin daha az olması için az sayıda banka ile yetinme durumu gibi bir olgu bulunmaktadır. Döviz borcu yüksek olan bazı bankaların faaliyetlerinin durdurulması için de 5 Nisan 1994 tarihinde alınan karar ile ilgili bankaların faaliyetleri durdurulmuştur. Bu dönemde alınmış olan önemli kararlardan biride faaliyet gösteren bankaların nakdi ve gayri nakdi kredilerinin öz kaynaklarının yirmi katını geçmeyeceği konusunda hüküm getirilmesidir.¹⁵

1.4. Kâr Kavramı

Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayırmış olan en önemli özelliğe sahip olan kâr; herhangi bir ürünün üretimi ya da alım ve satımı sırasında katlanılmış olan maliyet ile satışa sunulmuş olan fiyat arasındaki farktır. Bu fark ticari bir işlemde dolayı ortaya çıkmış olması sebebiyle dinen meşrudur. Kârın meşru olmasının sebebi ise ticari işlemlerin olmasıdır. Ticarete konu olan taraflar herhangi bir kâr elde etmez ise ticaret yapmayı en kısa sürede bırakır. Yani satıcı üretmiş olduğu bir işlemde kâr elde edemezse ticaret yapmaz. Bu durumda toplumda yaşamış olan bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamamasına neden olur. Kâr durumunun olmadığı yerlerde

¹⁴ İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ceylan Ofset Yayınları, Bursa, 1991, s. 92.

¹⁵ Karabıyık, a.g.e., s. 15 – 16.

ticaretten ve girişimden söz edilemez. Bu neden dolayı Allah İslami değerlere uygun olan ticareti helal kılarak bu ticaretten elde edilmiş olan kârı da meşru kılmıştır.¹⁶

Özetle kâr İslami değerlere uygun olan ürün ve hizmetlerin ticaretinde elde edilmiş olan bir gelirdir.

1.5. Faiz Kavramı

Faiz kelimesi Arapça' da feyezana kökünden oluşan bir sıfattır. Feyezana ise taşkın, istenmeyen fazlalık vb. anlamlar taşımaktadır. Kur'an-ı Kerim' de faiz riba olarak adlandırılmıştır. Türkçe' de ise faiz bir paranın işletilmesi için bir yere ödünç verildiğinde ilgili paraya karşılık alınan fazlalık kâr anlamında kullanılmaktadır. Yani faiz ödünç verilmiş olan paraya karşılık alınan kira bedelidir. Türkçe' de faiz kelimesinin yerine daha önceden birçok kelime kullanılmış ve bu kelimeler tam anlamıyla faizin anlamını taşımadığından dolayı tutunamamışlardır. Türkçe' de faiz kelimesi yerine kullanılan ve tutunamayan kelimelerden bazıları ürem ve nemadır. Bu kelimeler büyüme, gelişme, çoğalma anlamında kullanılmaktadır. Fakat faizin gerçek anlamıyla bu kelimeler arasında tutarsızlık vardır. Faiz parayı tüketmemenin bedelidir.¹⁷

Kur'an-ı Kerim' de geçen ayet ve hadisler de faiz olgusunun borçtan dolayı elde edilen gelir olduğu açıkça belirtilmiştir. Kur'an-ı Kerim' de faiz yasağı ilk olarak Ali İmran süresinde yasaklanmıştır. Ali İmran süresinde geçen ayete göre; müminlerin kat kat katlanmış olan faizi yememesi gerektiği belirtilmiştir. Eğer faizi Allah' tan korkmuş oldukları için yemezlerse kurtuluşa erişilebileceği belirtilmiştir.¹⁸

Özetlemek gerekirse faiz parasını değerlendirmek isteyen bireylerin paralarını belirli bir süre ödünç vermeleri sonucunda paranın miktarının artmasıdır. Örneğin; basit faiz yöntemiyle hesaplama yaparsak 100.000.00 TL'si olan bir birey parasını %10 faizle bir aylık faizli bir hesaba yatırdığında 110.000.00 TL'ye sahip olur. 110.000.00 TL'den banka ilgili vergileri düşerek müşterinin hesabına geçer. Banka da bir ay boyunca bu parayı ihtiyacı olan bireylere faiz ekleyerek kredi olarak kullanır. Burada tasarruf sahibi daha çok gelir elde ederken, ihtiyacı olan birey daha çok borca girmiş olur. Kısaca faiz sayesinde zengin bireyler daha zengin olurken fakir bireyler

¹⁶ Aktepe, a.g.e., s.33.

¹⁷ Mehmet Yazıcı, Faiz, Yaylım Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.24-25.

¹⁸ Abdülaziz Bayındır, *Ticaret ve Faiz*, Acar Basım, İstanbul, 2007, s.39.

daha fakir olur. Bu nedenden dolayıdır ki faiz haksız bir kazançtır ve toplumu olumsuz yönde etkilemektedir.

Yapılan ya da yapılacak olan bir işlemin faizle ilgisi olduğunu anlamak için iki ölçüt bulunmaktadır. Bunlar: İlgili işlemin katma değer üretilip üretilmediği ve değer ticarete konu olan taraflar arasında eşit dağıtılıp dağıtılmadığıdır. Mal ve para değer bakımından karşılaştırıldığında malın öz değeri varken paranın öz değeri bulunmamaktadır. Üretim dışında mübadeleye dayalı değer üretmekte olan tüm işlemler malın mekân ya da zaman değiştirilmesine dayanmaktadır. Mekân veya zaman değişimi sonucunda malın mevcut değeri artabilir. Malın değerinin artması sonucunda işlem kâr ile sonuçlanırken değerinin azalması sonucunda işlem zarar ile sonuçlanmış olur. Paranın herhangi bir değeri olmadığından dolayı yalnızca malı temsil eder. Paranın özünde herhangi bir değeri olmadığından dolayı zaman veya mekâna göre herhangi bir artış göstermez. Bu nedenden dolayı mal ile herhangi bir ilişkisi olmayan para hiçbir şekilde değer üretmez. Bu sebepten dolayı paranın dolaşımında yapılacak işlemler peşin veya vadeli bir şekilde olma özelliği taşımalıdır. Peşin veya vadeli bir şekilde yapılmayan bütün para işlemleri üretilmemiş olan bir değer sadece taraflar arasında bir taraftan diğer bir tarafa aktarılması demektir. Üretilmemiş olan bir değer bir taraftan diğer bir tarafa aktarılması ile faiz olgusu gerçekleşir.¹⁹

1.6. Faiz Kavramının Tarihsel Gelişimi

Faiz günümüze kadar birçok ifadelerle tanımlanmıştır. İfadeler değişse de faiz anlamı değişmemektedir. Bütün ifadeler de faizin bir fazlalık olduğu belirtilmektedir ve bu fazlalık durumu hoş karşılanmamıştır. Eski çağdan günümüze kadar faiz hakkında hep olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

1.6.1. İlk Çağ Döneminde Faiz

Faiz ilk çağda da var olan bir kavramdır ve faiz kavramı ilk çağda sosyal ve ahlaki yönden ele alınmıştır. Faiz olgusuyla ilgili düzenlemeler Mezopotamya' da Hammurabi Kanun'larında yapılmıştır. Yapılan bu düzenleme ile birlikte faiz oranlarına bir sınır getirilmiştir. İlk çağ döneminde bulunmuş olan Yunan filozoflarından Platon faizin ahlak dışı bir olgu olması sebebiyle ahlaklı, erdemli

¹⁹ **Fıkhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri**, İstanbul 2012, Ensar Yayın Evi s.79-80.

bireylere yakışmadığını belirtmiştir. Platon' un bu düşüncesinin altında yatan sebep faizin gelir dağılımını bozması sonucu toplumsal sorunlara yer açmasıdır. Faizin gelir dağılımını bozması sonucunda toplumda gelir adaletsizliği oluşur. Bu nedenden dolayı toplumda eşitsizlik, kıskançlık, bencillik durumu yaşanır.²⁰

1.6.2. Orta Çağ Döneminde Faiz

Orta Çağ döneminde dini değerlere önem verilmiştir. Dini değerlere önem verilmesinden dolayı haksız bir kazanç olan faiz hoş karşılanmamıştır. Çünkü faizle kazanılmış olan gelirden herhangi bir emek harcanmadan, kolay yoldan para kazanılmaktadır. Bu durum ise dini değerlere uygun değildir. Bireylerin ihtiyaçlarının sonsuz olması sebebiyle mutlaka bireyler ya çevrelerinden ya da finansal kurumlardan para talebinde bulunur. Orta çağ döneminde yaşamış olan kilise düşünürleri bireylerin ihtiyacını karşılaması için gerekli desteğin herhangi bir çıkar, fazlalık olmadan verilmesini istemişlerdir. Orta çağda faiz başta din adamları olmak üzere herkese yasaklanmıştır. Ancak felsefi düşüncelerin net bir şekilde açıklanmaması ve ekonomik baskılardan dolayı belirli bir süre sonra faiz yasağı tolere edilmeye başlamıştır.²¹

Yine bu dönemde ödemenin geç yapılması ve riskli işlemlerin olması sebebiyle risk ve gecikme faizi gibi çeşitli faizlere yer verilmiştir.²²

1.6.3. Yeni Çağ Döneminde Faiz

Batı'da olgunlaşmış olan iktisadi fikir akımı bu dönemde klasik iktisadi düşünce olarak kabul görmüştür. Bu düşüncenin kabul görmesinin kurumsallaşması gereği sebebiyle ilgili dönemde Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" ve John Stuart Mill'in, "Siyasal İktisadın İlkeleri" adlı kitapları yayınlanmıştır. Yayınlanmış olan bu kitaplar 1843 yılı arasında geçen dönemi kapsamaktadır.²³ Bu dönemin önde gelen klasik iktisatçıları faizi herhangi bir müdahale yapılmadan piyasanın koşullarına göre piyasa tarafından belirlenmesi gereken bir unsur olarak görmüşlerdir.²⁴

²⁰ Murat Pıçak, "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2012, Cilt:1, Sayı:4, s. 68-69.

²¹ Pıçak, a.g.e, s.70.

²² Şerafettin Şirin, **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1994, s.3.

²³ Arif Ersoy, **İktisadi Düşünceler Tarihi**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 48.

²⁴ İsmail Özsoy, **Faiz ve Problemleri**, Nil Yayınları, İstanbul, 1994, s.31.

1.7. Faizin Bazı Dinlerde Yeri

Faiz olgusu günümüze kadar yaygın olarak kullanılmış olan Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam dinlerinde hoş karşılanmamıştır. Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'e Peygamberliğin gönderilmiş olduğu dönemlerde yaşamış olan topluluklar tefeciliği yaygın bir şekilde kullanmışlardır. Maddi durumu kötü olay bireylerin almış oldukları borç paralara faiz uygulanmıştır. Borçlular ilgili ödemeleri yapmadıkları takdirde borçlu olan kişilerin mal varlıklarına el konulmuş hatta borçluların köleleştirilmesi bile söz konusu olmuştur. Bu dönemde Peygamberlik görevini gerçekleştiren Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed, toplumsal adaleti olumsuz etkileyen faiz ve tefeciliği kaldırmışlardır. Yahudi inancına göre faizli işlemler yapan bireylerin mahkemelerde şahitliği kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Katolik inancına göre faizle işlem yapan bireylerin Katolik inancına göre gömülmeyeceği belirtilmiştir. Faiz İslam dininde de en büyük günahlardan biri olarak görülmüştür.²⁵

1.8. Faiz ve Kâr Farkı

Birbirlerine benzer olarak görülen faiz ve kâr aslında tamamen birbirlerinden farklıdır. Genel olarak paranın zaman değeri, reele karşı nominal oranlar ve fahiş faiz kriterleri faizle kâr payının aynı olmadığını gösteren kriterlerdir. Bu kriterler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.²⁶

- Paranın zaman değeri: Klasik iktisatçılara göre paranın zaman değeri tüketimler ve tasarruflar arasındaki bedel faiz oranını vermektedir. Bir mal veya hizmetin satışı olduğunda ve bu satışta peşin fiyatına vade sebebiyle bir fark eklenmesi durumuna dinen bir sakınca bulunmamaktadır. Çünkü bu fark ticaret işleminden doğmuştur paradan para kazanılmamıştır. İslam dininin uygun olarak görmediği durum paradan para kazanma durumudur. Yani paranın para ile değişimi sonucunda artı para istenmesi İslam dini açısından uygun değildir. Geleneksel bankaların kullanmış olduğu faiz yöntemi bu şekildedir. Geleneksel bankalar müşterisine kredi kullandırırken nakit para verir ve vermiş olduğu bu paraya ek meblağ ekleyerek ödemesini ister. Fakat Katılım Bankları müşterilerine kredi kullandırırken

²⁵ Abdurrahman Çetin, Katılım ve Mevduat Bankalarının Piyasa Etkinliğinin Karşılaştırmalı Analizi ve Bir Uygulama, G.M Matbaacılık, İstanbul, 2018, s.60-61.

²⁶ Ersan Özgür, Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, 2007, s. 86. (Yayımlanmış Doktora Tezi)

müşterisine nakit para vermezler. Müşterisinin ihtiyaç duymuş olduğu ürün ve hizmeti peşin bir şekilde satın alarak müşterisine vadeli bir şekilde satar. Vadeli bir şekilde satmış olduğundan dolayı vade farkı olarak kâr alır.

-Reele karşı nominal oran: Hem ekonomik anlamda hem de bireylerin normal günlük hayatında geleceği net bir şekilde belli olmayıp varsayımlar beklentiler üzere yaşamlarını sürdürürler. Bu nedenden dolayıdır ki gelecek belirsizliklerle doludur. Fakat faiz miktarı önceden belirlenen bir özelliğe sahiptir. Kâr ise yapılan ticaret sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Kâr payının önceden net bir şekilde belirlenme durumu olamaz ancak katılım bankaları müşterilerine önceki işlem ve oranlara bakarak yaklaşık bir bilgi vermektedirler.

- Fahış Faiz: Kredi kullandıran taraf nominal ve reel oran arasındaki miktarı üstlenmelidir. Fakat geleneksel bankalarla çalışan müşteriler kâra ve zarara ortak değildir. Katılım bankalarıyla çalışan müşteriler ise kâra ve zarara ortaktır.

Özetlemek gerekirse faiz paradan para kazanma durumudur ve önceden ne kadar faiz olacağı bilinir. Kârın ise önceden ne kadar olacağı bilinemez ancak gerçekleşmiş olan bir ticaret sonucunda ortaya çıkar. Faiz de herhangi bir üretim yoktur mevcut durumlara göre ortaya çıkar. Kâr ise üretken bir özelliğe sahiptir çünkü bir ticaret yapılır ve ticaret sonucu ortaya çıkar. Faizde herhangi bir risk unsuru bulunmazken kâr payında müşteriler gerçekleştirecek olan işlemde dolayı kâra da zarara da ortaktır. İslami değerlere aykırı olmayan bir ticaret sonucunda elde edilen gelir kâr olarak belirtilebilir. Fakat İslami değerlere aykırı bir şekilde yapılan bir ticarettten elde edilen gelir faiz olarak belirtilebilir. Faiz önceden bilinen ve bireylerin yaşantılarını olumsuz etkileyen bir kavramdır. Faiz sayesinde zengin daha çok zengin olurken fakir daha çok yoksullaşır. Faiz alan taraf hiçbir riskle karşı karşıya değil iken faiz ödeyen taraf büyük bir riskle karşı karşıyadır. Kâr payında ise taraflar oluşabilecek kâra ve zarara ortaktırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1 Katılım Bankacılığı Tanımı

Katılım bankacılığı, İslâmi bankacılık ve faizsiz bankacılık kelimeleri ile aynı anlamı taşımaktadır. Katılım bankacılığı Türkiye’de faaliyet göstermiş olduğu ilk zamanlarda Özel Finans Kuruluşları (ÖFK) olarak adlandırılmıştır. Fakat 2005 yılında 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda belirli değişiklikler yapılmıştır. ÖFK’ nın adı değiştirilerek “Katılım Bankaları” olarak adlandırılmıştır. Özel Finans Kurumu kavramının içindeki “Özel” kelimesi katılım bankalarının banka dışı bir finansal kurum gibi algılanmasına neden olarak diğer bankalar gibi kendilerini ifade edemediğinden dolayı bireyler için güven niteliğini oluşturamamıştır. Bu sebepten dolayı Özel Finans Kurumlarının adı değiştirilerek katılım bankaları olmuştur.²⁷

Katılım bankaları genel olarak İslâmi değerlere önem veren bireylerden fon toplayan ve toplamış oldukları fonları genellikle İslâmi değerlere önem veren bireylere dağıtarak kâr ve zarar paylaşımına dayalı bir ortaklığın olduğu bankacılık türüdür. Katılım bankaları bütün bankacılık işlemlerini faizsiz prensiplerine uygun olarak gerçekleştirmektedir.²⁸

Katılım bankaları dini hassasiyetleri olan bireylere yönelik hizmet sunan, faize bulaşmak istemeyen bireylerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaları için kurulmuş olan finansal kurumlardır. Geleneksel bankalarda faiz olması sebebiyle İslâmi değerlere önem veren bireylerin yastık altında tutmuş oldukları birikimler atıl kalmaktadır. Bu durumda hem bireyi hem de ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Katılım bankaları faiz hassasiyeti olan bireylerin fonlarını faizsiz bir şekilde değerlendirmesi hususunda önem arz etmektedir. Böylelikle hem birey yatırımından kâr sağlamış olur hem de ekonomiye olumlu bir şekilde katkıda

²⁷ Alper Karabacak, Katılım Bankacılığı Ürün ve Hizmetleri Kapsamında Türkiye’deki Sukuk Uygulamaları, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara, 2015, s. 34, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

²⁸ Hasan Tat, Katılım Bankacılığı (Faizsiz Bankacılık) Sistemi Türk Bankacılık Sistemine Kazandırdığı Ürünler Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Gelişimi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, s. 4. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

bulunmuş olur. Katılım bankaları sayesinde bireyler birikimlerini güvenli bir şekilde saklayarak çalınma, kaybolma vb. gibi olumsuz durumların önüne geçilmiş olurlar.²⁹

Özetlemek gerekirse katılım bankaları, dini inançlarından dolayı geleneksel bankaları tercih etmeyen müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak, yastık altında kalan atıl tasarruflarını değerlendirerek ekonominin gelişimine katkıda bulunan bankalardır. Katılım bankalarının müşterileriyle olan ilişkilerinde ortaklık söz konusudur. Katılım bankacılığında oluşan kârın faizle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Faizsiz bankacılıkta bir ortaklık söz konusudur. Tasarruf sahipleri kâra da zarara da ortaktır ve tasarruf sahiplerine önceden bu bilgi verilir. Fakat tasarruf sahiplerine önceden katılma hesaplarından alacakları kârı net bir şekilde söylenemez. Çünkü vade sonunda bankanın kazanmış olduğu kâra göre hesaplama yapılır. Ancak geleneksel bankacılıkta birikim amaçlı vadeli hesaplardan vade sonunda oluşacak olan faiz önceden bellidir. Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayırt etmek çok kolaydır. Örneğin: Geleneksel bankalarda vadeli hesaplar için önceden faiz belli olurken, katılım bankalarında ancak vade sonunda bankanın kârlılığına göre hesaplara dağıtılacak kâr payı belli olur. Katılım bankaları paradan para kazanmazlar, yapmış oldukları işlemler bir ticarete dayalıdır. Geleneksel bankalar ise müşteriye kullandırmış oldukları nakit paradan para kazanırlar. Yapmış oldukları işlemlerde herhangi bir ticaret söz konusu değildir.

Katılım bankaları müşteriye kredi kullandırmadan finansmana konu olan ürünün İslâmi değerlere uyup uymadığına bakar. Eğer İslâmi değerlere uygun ise müşterisinin almak istediği ürünü banka kendi adına peşin alarak, müşterisine vadeli bir şekilde satar ve burada ticaret oluşmuş olur. İslamiyet'te de ticaret sonucu oluşan fark kâr olarak adlandırılır ve kâr dinen meşrudur. Geleneksel bankalarda ise kredi kullandırmak için İslâmi boyutlara bakılmamaktadır. Bu tarz bankalar için sadece kredi başvurusu yapan müşterinin kredibilitesinin yüksek olması yeterlidir. Fakat katılım bankalarına kredi sebebiyle başvuran müşterilerin kredibilitesi yüksek olsa bile, o ürünün İslâmi değerlere uygun olup olmadığına bakılır ve dinen herhangi bir sakıncası yok ise o ürünü alması için kredi kullandırımı yapılır. Burada kredinin hangi alanda kullanılacağı önem arz etmektedir. Örneğin: Kredinin ev alımı için kullanılmasında herhangi bir sakınca yoktur fakat kredi bir içki fabrikasının alımı için kullanılmaz.

²⁹ Rûveyde Ebru Türkmenoğlu, Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kırıkkale, 2007, s. 12. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

Geleneksel bankalar müşterilerine nakit para vererek paranın nerede kullanılacağına sorgulamasını yapmadan kredi kullandırırken katılım bankalarında bu durum olamaz.

2.2. Katılım Bankalarının Temel Özellikleri

Katılım bankalarının temel özelliklerini dört ana gruba ayırmak mümkündür. Bunlar; banka niteliğine sahip olması, güven kurumu olması, faizsiz bankacılık yapması ve aracı kurum niteliğine sahip olması şeklinde belirtilebilir.

2.2.1. Banka Niteliğine Sahip Olması

Türkiye’ de bankacılık sisteminde üç tür banka çeşidi bulunmaktadır ve bu çeşitler aşağıda kısaca açıklanacaktır.

- Ticari Bankalar
- Yatırım ve Kalkınma Bankaları
- Katılım Bankaları

Ticari Bankalar; Diğer adıyla mevduat bankalarının genel amacı fon fazlası olan müşterilerden fon toplayarak fon ihtiyacı olan müşterilere belirli vade ve faizle kredi kullandırarak bankacılık faaliyeti yapmaktır. Aynı zamanda çek, senet ve kambiyo işlemleri yaparlar. Müşterilerin birikimlerini saklama görevini de üstlenirler.

Yatırım Bankaları; Şirketlerin yatırımlarını desteklemek amacıyla uzun vadeli kredi kullandıran banka çeşididir. Yatırım bankaları sayesinde bireyler yatırımlarının destekleneceği için yeni yatırım yaparlar.

Kalkınma Bankaları; Kendini geliştirmek isteyen ülkelerin başvurmuş oldukları banka çeşitlerindedir. Firmaların sermaye yetersizliğine destek olarak gerekli sermaye için kredi kullandıran ya da mevcuttaki sermayesine ek yenilik yapmak istenmesi durumunda yeniliklere destek sağlayan banka türüdür. Kalkınma Bankaları sayesinde yenilikler ortaya çıkar.

Katılım Bankaları; Faiz hassasiyeti olan bireylerin bankacılık faaliyetleri yapmasını sağlayan bankacılık türüdür. Bu bankacılık sayesinde dini hassasiyetleri

olan bireylerin tasarrufları atıl kalmayarak hem tasarruf sahibine hem de ülke ekonomisine olumlu katkı sağlanmış olur.

2.2.2. Güven Kurumu Niteliğine Sahip Olması

Katılım bankalarının güven kurumu niteliğine sahip olmasının belirli başlı nedenleri bulunmaktadır ve bu nedenler aşağıda belirtilmiştir.³⁰

- *Özel denetim usullerine tabi olmaları*: Katılım bankaları da diğer bankalar gibi yapmış oldukları her işlem için denetlenen kurumlardır. Mevzuata göre işlemlerini gerçekleştirmektedirler.

- *Özel ağırlaştırılmış sorumluluk kurallarına tabi olmaları*: Katılım bankalarında her işlem faizsiz prensiplere uygun olmak kuralıyla yapılmaktadır. İşlemler kurallara göre yapılmadığında gerekli cezai işlemler uygulanır.

- *Özel izin ve imtiyazla çalışmaları*: Katılım bankalarının kurulması da diğer bankalar gibi izne tabiidir.

- *Devletin müdahalesine açık olması*: Devlet güçlü bir yapı olduğundan dolayı gerekli durumlarda katılım bankalarına müdahale eder. Bu durumda katılım bankacılığını tercih eden bireyler için güven itibarını oluşturur.

Genel olarak açıklanmaya çalışılan bu dört madde katılım bankalarının güven niteliğine sahip olması için gereken şartları gösterir. Birey tasarruflarını saklamak ya da değerlendirmek istediğinde öncelikle karşısındaki kişinin ya da kurumun güvenli olduğunu bilmelidir güven unsuru taşıdıktan sonra birikimlerinin değerlendirilmesine razı olur.

³⁰ Ahmet Battal, *Bankalarda Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları*, Banka Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1999, s. 7.

2.2.3. Faizsiz Bankacılık Faaliyeti Yapması

İslâm dini bireylerin yaşantılarının olumsuz etkilenmesini istemeyen bir din olduğundan dolayı sınırları ve yasakları olan bir dindir. Katılım bankaları faizsizlik prensiplerine uygun olan ürün ve hizmetlerle işlem yapmak durumundadır. Bu nedenden dolayı kullanılan her bir kredi için ve bunun yanında birikim amaçlı mevduatların değerlendirilmesinde de faizsizlik prensibine uygun işlemler yapmak durumundadırlar. Bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı kurulan katılım bankaları faizle işlem yapmazlar.

Katılım bankaları, bankacılık hizmetlerini gerçekleştirirken faizden uzak bir şekilde gerçekleştirir. Faizsiz fon toplama yöntemleri sayesinde dini hassasiyeti olan bireylerden fon toplayarak fon ihtiyacı olan bireylere toplamış oldukları fonları kullandıran bir banka çeşididir. Katılım bankalarında kâr zarar ortaklığında işlemler gerçekleştirilir. Müşterilerin yatırmış oldukları mevduatlar faizsiz bankacılık hizmetlerine uygun bir şekilde değerlendirir. Katılım bankası yatırılan mevduattan dolayı müşterisine kesinlikle kâr edeceğini belirtmez kâr etmeme durumunun da olduğunu belirtir. Fakat banka müşterisinin mevduatını güvenli bir şekilde saklayacağına ve sağlam projelerde kullanacağına dair mevduat sahibine güven verir. Bu zamana kadar müşteriler anaparadan zarar etmemişlerdir. Ancak vade sonunda eline geçecek kârdan zarar etme durumu söz konusu olabilir. Katılım bankalarında kâr ancak vade sonunda belirlenmiş olur. Katılım bankaları elde etmiş oldukları kârdan genel olarak %20 kâr alarak %80'ini ise müşterileri ile paylaşan kurumlardır. Müşterinin ne kadar kâr edeceği ilk etapta net olarak belirtilmez yaklaşık bir bilgi verilir. Net kâr ancak ilgili vade sonunda belli olur. Zaten bu durumda katılım bankacılığını geleneksel bankalardan ayıran en önemli özelliklerden biridir.

2.2.4. Aracı Kurum Niteliğine Sahip Olması

Katılım Bankaları daha önceden Özel Finans Kurumu olarak adlandırılmaktaydı. Bu durum ise katılım bankalarını banka dışı faaliyet gösteren kuruluşlar olarak görünmesine sebep olmuş ve halkın güvenini tam anlamıyla kazanamamalarına neden olmuştur. Katılım bankalarının ismi; ilk etapta 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile ÖFK olarak adlandırılmış olup, sonradan ise katılım bankaları olarak değiştirilmiştir. Böylelikle banka dışı finansal işlemler yapan aracı kuruluşlar gibi görünmeyerek aracı kurum niteliğine sahip olmuştur.

2.3. Katılım Bankalarını Diğer Bankalardan Ayıran Özellikler

Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayıran belirli unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar aşağıda belirtildiği şekilde olup kısaca açıklaması yapılacaktır.³¹

- *Faiz Yasağı*: Katılım bankalarının en önemli temel özelliği faizsiz prensiplerine uygun olarak çalışmasıdır. Faiz paradan para kazanma durumu olduğu için dinimizde yasaklanmıştır. Dinimizde para üretmek için kullanılmamalıdır yani paraya mal muamelesi yapılamaz. Faizden elde edilmiş olan gelir haksız kazançtır ve faiz borçlu açısından düşünüldüğünde borçluya ekstra bir kambur olmuş olur. Faiz bireylerin yaşantısını olumsuz etkilediğinden dolayı dinimizde ve diğer dinlerde de hoş görülmemiştir. İktisatçı Keynes, faizin yatırımları engellediğini belirtmiştir. Musevi dininde Musevi halkına faiz uygulanmasının yasak olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde Hristiyan topluluğunda Hz. İsa karşılığında bir beklenti olmadan borç verilmesi önerisinde bulunmuştur.

Özetlemek gerekirse faiz sayesinde önceden sabit bir getiri oluşur ve bu durumda zengini daha zengin ederken fakiri daha fakir ederek hem bireyin kendi düzenini hem de toplumsal düzeni bozmasına sebep olabilir. Faiz sayesinde haksız kazanç oluşur ve toplumdaki adalet bozulur.

- *Belirsizlik ve Risk Yasağı*: İslâm dininin bireylerin hayatların kolaylaştırmak adına bazı emir ve yasakları vardır. Belirsizlik ve risk bireyler için sorun teşkil etmektedir. İslam literatüründe “gharar” olarak adlandırılan yani belirsizlik, risk anlamında olan işlemler yasaklanmıştır. Bu ilke ile var olup olmadığı ve özellikleri belirli olmayan ürünlerin satışı yasaklanmıştır. Örneğin bir katılım bankası şans oyunları, kumar vb. gibi işlemler için finansman kullandırımı yapamaz. Bu tarz oyunlar hem bireyin yaşantısını hem bireyin ailesinin yaşantısını hem de toplumdaki huzuru olumsuz etkilemektedir.

³¹ Tuğba Eyceyurt Batır, Türkiye’de Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Karlılık Belirleyicileri ve Etkinlik Yönünden Karşılaştırılmaları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Erzurum, 2016, s. 60-63. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

- *Haram ve Yasadışı Mallara Yatırım Yasağı*: Katılım bankaları bireyin ve toplumun yaşantısını olumsuz etkilememek adına her ürün ve hizmet için finansman desteğinde bulunmaz. Fakat geleneksel bankalar kredibilitesi yüksek olan her müşteri için parayı nerede kullanacağına dair tam anlamıyla araştırma yapmadan kredi kullandırımı yapar. İslâm dininde Allah'ın bizlere yasaklamış olduğu yani haram olan ürünlere katılım bankaları tarafından destek verilemez. Örneğin; içki fabrikaları, uyuşturucu, terörizme destek için finansman kullandırımı yapılamaz. Çünkü bu durumlar toplumu olumsuz etkilemektedir.

- *Kâr- Zarar Paylaşımı (Risk Paylaşımı) İlkesi*: Katılım bankaları geleneksel bankalardan ayırt eden en önemli özelliklerden biride kâr zar ortaklığının olmasıdır. Geleneksel bankalarda tasarruf sahipleri tasarruflarını bankaya yatırırken belirlenmiş oranda faiz alabilirken, katılım bankalarında bu şekilde bir kesinlik söz konusu değildir. Katılım bankası müşterisine tasarrufun değerlendirmeye alınacağı zaman net bir şekilde kâr garantisi sunmaz. Bir önceki finansman modellerine bakarak yaklaşık getiri oranını belirtir. Banka ilgili tasarrufu değerlendirmesinin vade sonunda net olarak kâr ya da zararı ortaya çıkarır. Müşteri vade sonunda oluşan kâra ya da zarara ortaktır.

- *Tüm İşlemlerin Arkasında Gerçek Bir Ticari İşlemin Olması Şartı*: Katılım bankaları kullandırmış oldukları kredilerde gerçeklik unsuruna son derecede önem vermektedir. Kredi kullandırmadan o malın gerçekliğini araştırır. Gerçek olmayan ya da kesinlik kazanmayan mal ve hizmetler için kredi kullandırımı yapmazlar. Bu nedenle katılım bankaları reel sektörde gerçekleşen ticari işlemleri teşvik ederek ekonomiye katkıda bulunmuş olur.

Katılım bankalarının geleneksel bankalarla işlevsel anlamda herhangi bir farklılığı bulunmamaktadır. Katılım bankaları ile geleneksel bankalar aralarındaki en temel fark iş yapma modelleridir.³² Örneğin; geleneksel bankalar kredi kullandırırken direk müşteriye kredi tutarını verirken, katılım bankaları kredi kullandırırken müşterinin ihtiyaç duymuş olduğu ürünü kendi adına alıp müşterisine vadeli bir şekilde satmaktadırlar.

³² Atila Yapar, *İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*, Ceylan Matbaa, İstanbul, 2014, s.125.

Katılım bankaları faaliyetlerini İslâm ekonomisinin temel ilkelerine göre gerçekleştirmektedirler. Bu ilkeler: Doğallık, Serbestlik, İmkân, Üretme ve Çalışma, Dürüstlük, Tabii Piyasa, Ucuz Ulaşım, Saygı, Helal Ticaret, Faizsizlik, Zaruriyet ve İhtiyaçların Gözetilmesi, Zararın İzalesi, Örfü Saygı, Paylaşım, Müsamaha, İsrâf Etmeme, Vergiye Riayet, Açıklık, Kayıtlı Ekonomi, Akde Riayet ilkeleridir. Bu ilkelerin açıklaması kısa bir şekilde aşağıda yapılacaktır.³³

- *Doğallık İlkesi*: Doğallık ilkesi bireylerin ihtiyaçlarını göze alan bir ilkedir. Bireylerin birbirlerine herhangi bir zararı olmamasını ve yardımlaşmasını esas alır. Bireylerin ihtiyaç duymuş oldukları varlıkları elde etmelerine imkân sunmaktadır. Doğallık ilkesi gereği gasp, kumar, tefecilik gibi faaliyetleri yasaklayan bir ilkedir. Özetlemek gerekirse doğallık ilkesi toplum huzurunu bozan davranışları hoş karşılamayan bir ilkedir.

- *Serbestlik İlkesi*: Bu ilke İslâm dininin haram olarak belirttiği hususlar dışında helal olan her şeyin serbest olduğunu belirtmiştir. Helal olan her şey için ekonomik faaliyetler gerçekleştirilebilir.

- *İmkân İlkesi*: İslâm ekonomisinde bireyler güçleri yettiği şeyler için sorumlu tutulur. Bireyler yapmaları güç olan şeylerden mesul değildirler.

- *Üretme ve Çalışma İlkesi*: İslâm ekonomisinde bireylerin çalışması kendi ayaklarının üstünde durması istenmiştir. Kendi ayakları üzerinde duran bireyler kimseye muhtaç olmadan yaşantılarını sürdürür. Bu nedenden dolayıdır ki üretme ve çalışma hoş karşılanmıştır.

- *Dürüstlük İlkesi*: İslâm dininin bireylere kazandırmak istediği en önemli özelliklerden birisi de dürüstlüktür. Dürüstlüğün olmadığı yerde er ya da geç huzursuzluk meydana gelir. Bu nedenden dolayı yalan söylemek, iftira atmak vb. gibi şeyler güvensizliği oluşturduğundan dolayı toplumsal birliğin olumsuz etkilenmesine sebep olur. İslâm ekonomisinde dürüstlük esas alınmıştır.

³³ İshak Emin Aktepe, *Katılım Finans*, Erkam Matbaası, İstanbul, 2017, s. 11-37.

- *Kolaylık İlkesi*: İslâm' da bireyler zorlanacağı şeyler ile sorumlu tutulmayıp kolaylığın asıl olduğu belirtilmiştir. Yani İslâm dini bireylerin zor durumda kalmasını istemeyen bir dindir.

- *Tabi Piyasa İlkesi*: İslâm ekonomisine göre ticari işlemlerde ne kadar kâr edileceği konusunda baştan belirlenmiş bir sınırlama bulunmamaktadır. Fiyatı belirleyen unsur piyasadır. Piyasaya göre fiyatlar belirlenmektedir. Peygamber Efendimiz döneminde fiyatlara bir sınır getirilmesi istenmiştir fakat Peygamber Efendimiz fiyatları piyasanın belirleyeceğini bildirmiştir. Çünkü fiyatları düşürmesi alıcıyı memnun ederken satıcıyı memnun etmeyecektir. Bu nedenden dolayı haksızlığa ortak olmayacağını belirtmiştir.

- *Ucuz Ulaşım ilkesi*: İslâm ekonomisinin ilkelerinden biri olan ucuz ulaşım ilkesine göre malların müşteriye ulaşabilmesi için araçların olması kadar normal bir durum yoktur. Fakat bazen malın müşteriye ulaşabilmesi için birden fazla gereksiz aracı olabilmektedir bu durumda alıcıların ilgili mala ulaşabilmesi için maliyeti artırmaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki gereksiz alıcılara yer verilmemesini öngörmüştür.

- *Saygı İlkesi*: İslâm dininde her bireyin bir başka bireye saygı göstermesi istenmiştir. Ticari faaliyetlerde bulunan bireylerin de birbirlerine saygı göstermesi istenmiştir. Aksi takdirde toplum düzeni fitne fesat davranmalardan dolayı olumsuz etkilenir. Bu nedenden dolayıdır ki saygı ilkesi çok önemli bir ilkedir.

- *Helal Ticaret İlkesi*: İslâm dininde toplumu olumsuz etkileyen yani toplum zararına olan her faaliyet haramdır. İslâm dini kötülüklerin yasaklanıp iyiliği emreden bir din olduğundan dolayı haram mallar yasaklanmıştır. Örneğin uyuşturucu hem içen bireyi hem de içen bireyin ailesini olumsuz bir şekilde etkilediğinden dolayı uyuşturucu ticareti haramdır.

- *Faizsizlik İlkesi*: İslâm dini faizi kesinlikle yasaklamış olduğundan dolayı yapılacak ticaretin faizsiz olması istenir.

- *Zaruret ve İhtiyaçları Gözetme İlkesi*: Bireylerin hayatlarını sürdürebilmeleri için bazı gereksinimlerin karşılanması gerekir. Bu gereksinimler yemek, içmek, giyinmek gibi zaruri ihtiyaçlardır. İslam dini bireylerin hiçbir zaman zorda kalmasını istememiştir. Zaruret halinde İslam'ın şartlarından olan oruç ve namaza bile kolaylık tanınmıştır.

- *Zararın İzalesi İlkesi*: Bireylerin mallarına ya da canlarına zarar verilmesi istenmemiştir. Eğer bir bireyin malına ya da canına zarar verilirse cezalanması öngörülmüştür.

- *Örfe Saygı İlkesi*: Bireylerin yaşamış oldukları dönemlerdeki örf ve âdet İslâm dini ile çelişkili değilse bu değerlere itibar edilmektedir.

- *Paylaşım İlkesi*: İslâm dini bireylerin yaşantılarının sorunsuz bir şekilde olmasını isteyen bir dindir. Bu nedenden dolayı durumu olan bireylerin durumu olmayan yani yoksul olan bireylere zekât vermeleri istenmiştir. Zekât sayesinde zengin olan bireyin Allah katında malı artış gösterir ve ihtiyacı olan bireyinde sıkıntısı sona ererek toplumsal huzur sağlanır.

- *Müşamaha İlkesi*: İslâm dini bireylerin yaşantıları boyunca kabalık, zulüm gibi kötü durumları yasaklamıştır. Bu durumlar yerine bireylerin birbirlerine hoş görülmesi, saygılı olması istenmiştir. Bireyler ticari hayatlarında da merhametli, hoş görülmesi olmalıdır.

- *İsraf Etmeme İlkesi*: Yeryüzünde bireylerin sahip olduğu her şeyin asıl sahibi yalnızca Allah' dır. Bireyler Allah' ın kulu bireylerin faydalanmış olduğu mallar ise Allah tarafından bireylere emanet edilen varlıklardır. Bu nedenden dolayı her birey ilgili malları ihtiyacı doğrultusunda kullanılmalıdır. Malların ihtiyacı dışında müsrifçe kullanılması haramdır.

- *Vergiye Riayet İlkesi*: Toplumda yaşayan bireylerin güvenlik, gıda vb. gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması için Devlet kurulmuştur. Bu devletin altında bireylerin güvenle yaşayabilmesinin de bir bedeli vardır ve bu bedel de vergidir. Devlet bireylerden almış olduğu vergileri yine bireylerin yaşantılarını kolaylaştırmak adına kullanmaktadır. Bu nedenden dolayıdır ki verginin İslâm dininde yeri bulunmaktadır.

- *Açıklık İlkesi*: İslâm dininde aşırı belirsizlikler yasaklanmıştır. Yapılacak olan ticari bir işlemde oluşabilecek kârın net bir şekilde bilinmesi mümkün değildir fakat oluşabilecek kârın mevcut piyasa koşullarına yaklaşık olarak belirlenmesi mümkündür.

- *Kayıtlı Ekonomi İlkesi*: İslâm dini bireylerin yapacakları ticarete alıcı ve satıcı tarafın dürüst davranmasını istemektedir. Bu nedenden dolayı ticarete alacak ve verecek durumlarının yazılı bir şekilde saklanmasını tavsiye etmektedir. Yazılı olarak saklanması sonucunda taraflar arasında herhangi bir anlaşmazlık çıktığında sorun büyümeden şüpheye düşmeden anlaşmazlık çözülmüş olur.

- *Akde Riayet İlkesi*: Yapılan bir sözleşmede belirtilen şartlara uyulması yani riayet edilmesi istenmiştir. Yapılan sözleşmeden taraflar sorumlu tutulduğundan dolayı sözleşmeye uyulması istenmiştir.

2.4. Katılım Bankalarının Çalışma Prensipleri

Katılım bankaları, bankacılık hizmetlerine ek olarak faiz hassasiyeti olan bireyler için faizsiz alternatif hizmetler sunmaktadırlar. Faizsiz bir şekilde toplamış oldukları fonları “kâr / zarar ortaklığı” çerçevesinde ticari ve sınai faaliyetlerin finansmanında fon kullandıran kurumlardır.³⁴

Genellikle katılım bankalarının çalışma prensipleri aşağıda belirtilen şekildedir.³⁵

-Katılım bankalarında kesinlikle kâr elde edileceğinin garantisi verilmediğinden dolayı mutlak bir risk söz konusudur. Faiz hassasiyeti olan bireylerden toplanmış olan fonlar ticari alanda verimli bir teşebbüs için kullanılmalıdır. İslâm dininde faizin kesinlikle yasaklanmış olması yani haram olması, ticaretin ise helal olması katılım bankalarını müşterileri ile birlikte ticari nitelikli iş yapmaya yönlendirmektedir.

³⁴ Abitter Özulucan ve Ali Deran, “Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması”, *Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, Cilt:6, Sayı:11, 85-108, s. 88.

³⁵ Özulucan ve Deran, a.g.e., s. 88.

- Fonların büyük bir kısmı sosyal verimliliği olan teşebbüsleri finanse etmektedir.

- Katılım bankalarında finansal risk sermayeyi ödünç veren kişilere yani müşterilere ait olmaktadır.

- Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayırt eden en önemli unsur faizdir. Katılım bankalarında faiz kesinlikle yasaklanmış olduğundan dolayı sağlamış oldukları kaynaklara faiz ödemezler. Müşterilerin de kaynak kullanımı sonucunda faiz ödemesini talep etmezler.

- Katılım bankaları sermaye bağlantılıdır. Kâr- zarar ortaklığı doğrultusunda çalışır. Sermaye iştiraki içerdiği genellikle kabul görülen bir gerçektir. Sermaye sahibi, girişimcinin uzmanlığı sayesinde meydana getirmiş olduğu kârı girişimciyle paylaşabilir. Yani katılım bankaları müşterilerinin finansal varlıklarını uzman bir şekilde değerlendirmekle görevlidir ve bu oluşan kârı da müşterisiyle paylaşmalıdır.

2.5. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri

Katılım bankalarının ortaya çıkış nedenlerine bakıldığında sadece dini değerlerin neden olmadığı görülmüştür. Katılım bankacılığın ortaya çıkış nedenlerine bakıldığında birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önemli olanlar: Ekonomik nedenler, dini nedenler, sosyal nedenler, politik nedenlerdir.

2.5.1. Ekonomik Nedenler

Katılım bankacılığının ortaya çıkışındaki nedenlerden biri ekonomik nedenlerdir. Ekonomik nedenlerin en önemlisi 1970'lerdeki petrol gelirleridir. Arap ülkeleri petrolden elde etmiş oldukları gelirleri ekonomiye kazandırmak istemişlerdir. Petrol açısından önemli bir zenginliğe sahip olmayan fakat insan gücüne ve doğal kaynaklara sahip olan ve bu özellikleri sermaye olmaması sebebiyle kullanamayan ülkelerde bulunmaktadır. Bu ülkeler petrol kaynağı açısından geri kalmıştır. Diğer önemli olan nedenler ise günümüzdeki ticaret bankaları kalkınma hedefleri yerine uzun vadeli yatırım kredilerini kısa vadeli ticari kredilere tercih ederek gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine engel olmuşlardır. Katılım bankaları yapmış oldukları her işlemde ekonominin gelişmesini göz önüne alarak yatırım projelerini finanse eder. Fakat faizli bankaların ticaret ve sanayi sektöründe ortaklıkla çalışmadıkları için yapmış oldukları her işlemde kendi çıkarları ön plandadır. Kullandırmış oldukları

kredilerde ilgili firmanın çalışıp çalışmadığını bile yeterine incelemeyenler ve bu durumda ülke ekonomisinin gelişmesini olumsuz olarak etkilemektedir. Katılım bankaları ortaklık vaadiyle çalışmış oldukları için ülke ekonomisinin çıkarlarını da her zaman göz önünde bulundurarak fon kullanırlar.³⁶

2.5.2. Dini Nedenler

İslâm dininde faiz paradan para kazanma durumunu ortaya çıkarmış olduğu için kesinlikle yasaklanmıştır. Kuran-ı Kerim’de faizle ilgili ve faizin kesin olarak yasak yani haram olduğuna dair pek çok ayet mevcuttur. Faizin yasak olmasının sebebi ise bireylerin yaşantılarını olumsuz etkilemesidir. Faizle işlem yapan bireylerde adaletsizlik, belirsizlik söz konusu olur. Zenginlerin birikimlerini faizli bankacılık ürünlerinde kullandığında birikimlerinde ekstra bir artış meydana gelmektedir. Maddi durumu kötü olan bireyler ise ihtiyaçlarını karşılamak için bankalardan ödünç olarak almış oldukları paralar için ödedikleri faizler ve zamanında taksitleri ödenmezse artı bir faize maruz kalırlar. Bu durumda da maddi durumu olmayan bireylerin omuzlarına ekstra yük binmiş olur. İslâmi inançları olan ve gerekli hassasiyetleri gösteren bireyler için katılım bankaları tercih edilmektedir. İslâm dinine göre faizle işlem yapanlar yani bankaya para yatırıp faiz alanlar ya da bankadan kredi çekip faiz ödeyenler kısacası faiz alıp verenler Allah ve onun sevgili kulu Hz. Muhammed (s.a.v) ile savaşmış olarak görülebileceği belirtmiştir.³⁷ Müslüman bireyler için faiz kesinlikle tercih edilen bir durum değildir. Çünkü Kur’an- ı Kerim faizin ne kadar çirkin bir şey olduğunu belirterek Müslümanlara yasaklamıştır.

³⁶ Ardit Kodra, Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Ekonomiye Etkileri, **İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Ana Bilim Dalı**, 2018, s. 43-44.

³⁷ Mustafa Mürsel Eskici, Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007, s.7 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

2.5.3. Sosyal Nedenler

Katılım bankacılığının ortaya çıkış nedenlerinden biri olan sosyal nedenler farklı gelir gruplarına sahip bireylerin aralarındaki gelir dengesizliğinin azalmasına yöneliktir. Toplumdaki bireylerin yaşam standartları birbirlerinden farklıdır. Her birey sahip olmuş olduğu imkânlar doğrultusunda harcamalarını yapmaktadır. Maddi durumu yeterli olan bireyler tasarruflarını birikim amacıyla faizli bankalara yatırmış olduklarında ek bir gelir elde ederler. Böylelikle sebepsiz zenginleşme söz konusu olur. Diğer yandan maddi durumu kötü olan bireylerin fon ihtiyaçlarının karşılanması için finansal kurumlara başvurduklarında yüksek miktarda faiz alarak ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu durumda ilgili bireylerin aleyhine sonuçlanır.³⁸

Özetlemek gerekirse zengin daha zengin, fakir daha fakir olur. Oluşan bu sosyal adaletin önüne geçilmesinin amaçlanması için katılım bankacılığının ortaya çıkış nedenlerinden biri de sosyal nedenlerdir. Sosyal adalet sağlandığında toplumdaki bireyler düzen ve refah içinde yaşarlar. Katılım bankaları sayesinde bireyler sosyal düzene kavuşmuş olurlar.

2.5.4. Politik Nedenler

Dini kurallara göre yönetilen Pakistan ve İran ülkelerinde ki petrol gelirleri sayesinde zenginleşen sarrafaları denetim altına alma isteği Suudi Arabistan' da katılım bankacılığının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. 1979 yılının ortasından itibaren Pakistan katılım bankacılığın ilk adımlarını atmıştır. Türkiye' de ise katılım bankacılığının ortaya çıkışı 1983 yılına rastlanmaktadır. Bu dönemde Özal hükümeti ekonomik hayatı zenginleştirme ve serbestleştirme çalışmalarında bulunmuştur. Türkiye'nin ihtiyacı olan Özel Finans Kurumları yani katılım bankaları faaliyet göstermiştir. Ülke yöneticileri halkını tasarruf yapmaya yönlendirerek fon kaynağı oluşturabilirler. İslâmi değerlere önem veren bireylerin yatırımlarının değerlendirilmesi ülke ekonomisini de olumlu yönde etkiler. Ekonominin güçlü olması için finansal kurumların bireylerin değerleri doğrultusunda oluşması büyük önem arz etmektedir.³⁹

³⁸ Pınar Pehlivan, "Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi" *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2016, Cilt: 16, Sayı: 31, 2148-3043 s. 300-301.

³⁹ Ali Şahan, Katılım Bankacılığının Gelişimi Türkiye'deki Durumu ve Kullanılan Yöntemler (Murahaba), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi Anabilim Dalı, Gaziantep, 2015, s. 12. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

2.6. Katılım Banklarının Yaptıkları İşlemler

Günümüzde faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının yaptıkları belirli başlı işlemler bulunmaktadır. Bu işlem aşağıda kısaca belirtilmiştir.

40

- Katılım fonu amacı güderek nakdi ve gayri nakdi her türlü kredi kullandırımı sağlamak,
- Nakdi ve kaydi ödeme işlemlerini sağlamak ve fon transferi yapmak,
- Muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması sonucu her çeşit ödemeler ve tahsilat sağlamak,
- Kambiyo senetleri, çek ve senet gibi kıymetli evrakların satın alınmasını sağlamak,
- Müşterilerinin kıymetli eşyalarını saklama amaçlı kiralık kasa hizmeti vermek,
- Müşterilerine ödeme aracı olarak sunmuş olduğu kredi kartı, hesap kartı, çek vb. gibi ödeme araçları ile ilgili her türlü işlemleri yapmak,
- Efektif işlemlerini gerçekleştirmek. Yani döviz cinsinden paraları bozmak ya da TL karşılığı döviz vermek, kıymetli maden işlemleri yapmak,
- Birden fazla türev ürün içeren karmaşık ya da basit yapıdaki finansal araçların alım, satım işlemlerine aracılık etmek,
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satım işlemleri ile geri alım ya da tekrar satma taahhüdü işlemlerini gerçekleştirmek,
- Halka arz ya da ihraç yoluyla sermaye piyasası araçlarının satışına aracılık etmek,

⁴⁰ Hatice Örnek Yılmaz, Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri Ve Bir Uygulama, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı, İstanbul, 2016, s.33-35. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

- Müşterileri lehine teminat mektubu vererek müşterilerin ihalelere katılmasını sağlamak. Bu tarz işlemler garanti niteliği taşımaktadır.
- Faktöring ve forfaiting işlemlerini gerçekleştirmek,
- Müşterileri mevduatlarını yatırım projelerinde değerlendirmek amaçlı yatırım danışmanlığı görevini yapmak,
- Müşterilerinin satın almak için ödeme zorluğu çekeceği finansal varlıkların satın alınması yerine kiralanması için aracılık işlemlerini gerçekleştirmek,
- Müşterilerinin sigorta ve Bireysel Emeklilik işlemlerine aracılık etmek,
- Hazine ya da Merkez Bankası kuruluş birlikleri arasında oluşmuş olan bir sözleşme kapsamında üstlenilmiş olan alım satım işlemlerine aracılık etmek,

2.7. Dünyada Katılım Bankacılığı

Katılım bankacılığının dünyadaki ilk bankacılık uygulamaları M.Ö 2123-2081 yılları arasında devlet yöneticiliği yapan Hammurabi dönemine kadar uzanmaktadır. M.S ise 1118 yıllarında Hristiyan hacıların mal ve canlarını korumak için bir mezhep kurdukları görülmüştür. Bu mezhebe çok sayıda bağış yapılarak ciddi bir servet ve güç sahibi olmuşlardır. Avrupa'da ise 1000' den çok şubesi olan illegal örgüt askeri ve ticari amaçlar için borç vermiştir. Avrupa' da faizsiz finans müessesesi olarak faaliyet gösteren faiz alınmayan dostluk ve yardım cemiyetleri oluşmuştur. Bu cemiyetler sayesinde faiz alınmadan yardımlaşma olmuştur. İslâm dünyasında ise bankacılık hizmetlerinin ilk rağbet görmüş olduğu dönem Abbasiler (750-1258) dönemi arasında olmuştur. Bu dönemde savaş, müsadere gibi siyasi durumlar sonucu hazinede çok miktarda ganimet ve servet birikimi görülmüştür. Hazinede biriken servetlerle sosyal ve ekonomik hayata katkı sağlanmaya çalışılmıştır. İslâm ülkelerinde faizli banka uygulamalarına yer verilmemiştir. Faizsiz kredi işlemleri devlet yetkililerince ciddi bir şekilde takip altına alınmıştır.

Günümüzde faaliyet gösteren katılım bankacılığının ilk bilimsel gelişmeleri ise Hint' li ve Pakistan' lı bilim adamlarının iktisadi hayata ilişkin uygulamaların İslâmi değerlere göre yorumlanması sonucunda başlamıştır. Katılım Bankacılığının dünyadaki ilk fiili uygulaması Mısır ülkesindeki Mit Gamr yerleşkesinde gerçekleşmiştir. 1963-1967 yılları arasında bankaların devletleştirilmesi politikasına alternatif bir yol olarak katılım bankacılığı uygulamaları denenmiştir. Bu uygulama sayesinde ticari ortaklık, sigorta hizmetleri, takas ve finansal kiralama işlemleri aynı çatı altında toplanmıştır. Yine bu dönemde Hindistan' da Müslüman yerleşim yerlerinde kooperatif bankacılık faaliyetleri ortaya çıkarak faizsiz finansman uygulamalarının ilk kez uygulandığı görülmektedir. Günümüzde faaliyet gösteren katılım bankalarının ilk temelleri ise 1970' de Cidde' de İslâm devletlerinin dış işleri bakanlarının toplantısındaki kararlar ile olmuştur.1973 yılında İslam ülke yetkililerinin ortak kararı sonucunda Cidde' de İslam Kalkınma Bankası (IDB) kurulmuştur. İslam kalkınma bankasının amacı İslam ülkeleri arasında finansal dayanışma sağlayarak ülke ekonomisini güçlendirmek ve sosyal kalkınmaya vesile olmaktır.⁴¹

İslam Kalkınma Bankası (1973) ve İslam Bankaları Birliği faaliyetlerine başladığında katılım bankacılığında iki tip durum meydana gelmiştir. Bu durumlar aşağıda belirtildiği şekildedir:⁴²

- İslam dinin temel değerleri ile örtüşen toplum modeline geçmeye çalışılırken mali sistemin ve bankacılık sektörünün yeniden ele alınarak örgütlenmesinin gerçekleştirilmesidir. İran, Pakistan kısmen Sudan bu prensipler doğrultusunda bu modeli hayata geçirmiştir.

⁴¹ İsmail Çelik, "Din ve Kapitalizm Kısacasındaki Katılım Bankalarının Geleceği", **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2015, Cilt: 1, No: 2, 80-97 s. 81-82.

⁴² Çelik, **a.g.e.**, s.82.

Katılım bankalarının kuruluşundan bu yana geçirmiş oldukları süreçler:⁴³

- 1950' li yıllarda faizsiz ekonomi ve finans sektörüne dair tartışmalar yapılmış ve ilgili tartışmaların sonunda yayınlar düzenlenmiştir. Bu dönemde ilk faizsiz bankalar kurulmaya başlanmıştır.

- 1960' lı yıllarda ise Mısır' da ilk defa faaliyete geçmek üzere faizsiz banka kurulmuştur. Yine 1960' lı yıllarda Malezya' da yatırım kuruluşları kurularak bir ilk yaşanmıştır.

- 1970' li yıllarda katılım bankacılığı uluslararası alanda kabul edilmiştir. Hemen akabinde İslam Kalkınma bankası kurulmuştur. Birden fazla ülkede bankalar açılmıştır. Bu ülkelerden bazıları: Kuveyt, Bahreyn, Mısır, Suudi Arabistan, Sudan' dır.

- 1980' li yıllarda Malezya ve Bangladeş ülkelerinde açılmış olan katılım bankalarının sayıları çoğalma eğilimi göstermiş ve İran ülkesi faizsiz bankacılık sistemine dahil olmuştur. Bahreyn ve Malezya' da yasal düzenlemeler hayata geçmiştir.

- 1990 yılında ise yasal düzenlemelerin hızlanarak artması sonucu AAOIFI (Faizsiz Finans Standartları) kurulmuştur. AAOIFI' nin kurulmasındaki amaç standardizasyonun sağlanmak istenilmesidir. Yine 1990'lı yıllarda katılım bankalarının günümüzde en çok kullanmış olduğu fon kullandırma yöntemi olan Sukuk' un ilk ihracı gerçekleşmiştir.

- 2000-2008 yılları arasında Dow Jones sisteminin temelini oluşturmak amaçlı CIBAFI (İslami Bankalar ve Finansal Kurumları Genel Konseyi), IIFM (Uluslararası İslami Finansal Pazar), IFSB (İslami Finansal Hizmetler Kurumu) gibi kuruluşlar kurularak faaliyete başlamıştır. Dubai faizsiz prensiplerine uygun menkul kıymetler borsasını kurulmasına yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Birçok geleneksel bankalar faizsiz finansman ürünlerin portföyüne dahil etmişlerdir.

⁴³<http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.11.2018).

- 2008-2009 yılları arasında yaşanan finansal kriz reel ekonomiyi olumsuz etkilemeye başlayana kadar katılım bankaları geleneksel bankalardan finans sektöründe daha yüksek performanslar sergilemişlerdir.

- 2010-2011 arsında faizsiz bankacılık krizin kötü etkilerinden arınarak daha çok Sukuk ihracında bulunmaya başlamıştır.

- 2012-2013 yıllarında 58 ülkeden 411'i faizsiz banka olmak üzere 993 tane finansal kuruluş faaliyet göstermiştir.

2.8. Türkiye' de Katılım Bankacılığı

Islamic Development Bank (IDB) kurucu üyeleri arasında ülkemiz yer almıştır ve Türkiye mevcuttaki sermaye pay oranını artırarak 1984 yılında IDB' de sürekli üye bulundurma hakkına sahip olmuştur. Bunun sonucunda ise Türkiye'nin işlem hacmi giderek büyümüştür. Dolayısıyla dış ticaretin artırılması, alt yapı yatırımlarında önemli rol oynama ve özel sektörün teşvik edilmesi gibi çeşitli faaliyetlerin gelişmesinde etkili bir role sahip olmuştur. 1975 yılında kurulmuş olan Devlet Sanayii İşçi Yatırım Bankası'nın (DESİYAB) Türkiye' ye tecrübe kazandırıldığı görülmüştür. Bu gelişmeler neticesinde Türkiye'de katılım bankalarının temelleri atılmıştır. Katılım Bankacılığın gelişimi ise 1985' ten sonra Özel Finans Kurumlarının ortaya çıkması sonucunda olmuştur. Katılım Bankalarının ürün çeşitliliği geleneksel bankalara alternatif olmuştur. 2005 yılında 5411 sayılı bankacılık kanunu Özel Finans Kurumlarının adı katılım bankası olarak değiştirilmiştir.⁴⁴

Katılım bankacılığının dünyada hızlı bir şekilde yayılması Türkiye'de kamuoyu ve iş çevrelerinde yankılar uyandırmıştır. 1970'li yıllarda dünyada katılım bankalarının başarılarının gündeme gelmesiyle ülkemizde katılım bankacılığı uygulamalarının yapılması gerektiği sık sık gündeme gelirken mevcut kanunlarının o dönemde Türkiye' de katılım bankacılığı uygulamasını gerçekleştirmekte yetersiz olduğu görülmüştür. Bu sebepten dolayı 1983 yılında 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile faaliyet için resmi izin verilmiştir. Bu iznin sonucunda Türkiye' de katılım bankalarının kurulmasına yasal zemin hazırlanmıştır. Dünyada bu

⁴⁴ Semih Malkır, Katılım Bankacılığında Ürün Çeşitliliğın Değerlendirilmesi ve Türkiye'de ki Gelişimi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2017, s.49-50. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

tür bankalar İslâmi banka olarak adlandırılırken, Türkiye’de “Özel Finans Kurumu” olarak belirlenmiştir. ÖFK faaliyete geçebilmesi ve gerçekleştireceği faaliyetlerini düzenlemesi için yetkili kuruma devredilmesi gerekmektedir. 1984 yılında Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı 25.12.984 tarihli Resmî Gazete’ de yayınlanmış olan bir tebliğle ÖFK’ nın faaliyete geçmesi için gerekli beyannamenin içeriğinin belirlenmesi, cari hesaplara ilişkin düzenlemeler ve katılım hesaplarında toplanan fonların neye göre toplanması gerektiği gibi konularda Merkez Bankası’nı yetkilendirilmiştir. 25 Şubat 1985 yılında Özel Finans Kurumlarının hukuki statüsü tamamlanmıştır.⁴⁵

2.9. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye’de faaliyet gösteren toplamda 6 adet Katılım Bankası vardır. Bunlardan 2 âdeti Kamu Sermayesi, 4 adedi ise Özel Sermaye ile kurulan bankalardır.

2.9.1. Kamu Sermayeli Katılım Bankaları

Günümüzde faaliyet göstermekte olan iki adet devlet katılım bankası bulunmaktadır.

2.9.1.1. Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım Banka’ sının 675.000.000 TL sermayesinin tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun (BDDK) 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izini ile kurulmuştur. BDDK’nın 14.05.2015 tarih ve 29355 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet iznini almıştır. Ziraat Katılım Bankası’nın 2016 yılında yapılan Olağan Genel Kurul Toplantısı’ nda alınan kararla sermayesi 1.250.000.000 TL’ye yükselmiştir. Şu anda 41 ilimizde faaliyet gösteren Ziraat Katılım Bankası her geçen gün bankacılık sektöründeki payını artırmaktadır. Ziraat Katılım Bankasının genel amacı topluma ve tüm paydaşlarına

⁴⁵ Mahmut Şerafettin Özsoy, Yakup Sayar, **Kobi’ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı**, TKBB Yayınları, İstanbul, s. 30-32.

değer katacak faaliyetlerde bulunmaktadır. Çalışmalarını yalnızca müşterisi ve ortakları için değil tüm topluma faydalı olacak şekilde yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁶

2.9.1.2. Vakıf Katılım Bankası

BDDK'nın 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde kurularak, 17.02.2016 tarihinde BDDK'dan bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirmek amacı ile faaliyet izni almıştır. Vakıf Katılım Bankasının sermayesinin tamamı Bayezid Han-ı Sani (II. Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II. Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'na aittir ve ödenmiş sermayesi 1.020.000.000 TL olarak belirtilmiştir. Bankanın gayesi çalışmalarını sadece ortakları ya da müşterileri için yapmayacağını tüm topluma faydalı olma amacını taşıyarak işlemlerini yürütmektir. Şu anda 37 ilimizde hizmet göstermektedir.⁴⁷

2.9.2. Özel Sermayeli Katılım Bankaları

Günümüzde Katılım bankaları faaliyetlerini yapmakta olan 3 adet özel sermayeli katılım bankaları bulunmaktadır.

2.9.2.1. Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans Katılım Bankası %100 yerli sermaye ile kurulan ilk özel finans kurumu olarak 1991 yılında Anadolu Finans ve 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan Family Finans'ın 2005 yılında birleşmesiyle kurulmuştur. Yani bugünkü adı Türkiye Finans Katılım Bankası olan banka geçmiş dönemlerde farklı adlarla faaliyet göstermiş olan Anadolu Finans, Faisal Finans, Family Finans olarak faaliyet göstermekte olan bankaların birleşmesi sonucunda oluşan kurumdur. Türkiye Finans Katılım Bankası bu birleşmeler sayesinde güçlü bir kurumsal kimliğe kavuşmuştur ve kurumsallaşması sebebi ile her geçen gün hedef kitlesi artmıştır. Türkiye Finans Katılım Bankası 2008 yılında çoğunluk hissesi The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Satın alındığı tarihten sonra değişim ve atılım dönemine girmiştir. 5 ülkede yatırımları

⁴⁶ <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

⁴⁷ <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

bulunan, Suudi Arabistan'ın ilk ve en büyük bankası The National Commercial Bank' in (NCB) yüzde 67,03 hisse ile hâkim ortağı olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası, katılım bankacılığı sektörünün öncü oyuncularındandır.⁴⁸

2.9.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

1989 yılında Kuveyt merkezli Kuwait Finance House'un Türkiye pazarına girmesiyle Kuveyt Türk'ün temelleri atılmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 28 Şubat 1989 tarihli izniyle ve "Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş." unvanıyla, 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu statüsünde faaliyete başlamıştır. 1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak hizmet vermeye başlamış, 2006 yılında ise halen kullanmakta olduğu Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. adını almıştır. Kuveyt Türk, kurulduğu günden beri faizsiz bankacılık sistemiyle yatırım alanlarında araştırmacılık yapmayı, tasarruf sahiplerine ve iş adamlarına çağdaş, güvenilir kaliteli hizmet sunmayı ilke edinmiştir. Kuveyt Türk'ün yurt dışında ve yurt içinde muhabir bankaları bulunmaktadır. Böylece yatırımcıların ihtiyaçlarını her an karşılama eğilimdedir.⁴⁹

2.9.2.3. Albaraka Türk

Albaraka Türk Katılım Bankası 1984 yılında kurulmuştur. 1985 yılında ise faizsiz prensiplerine uygun bir şekilde faaliyetlerine başlamıştır. Albaraka bankacılık faaliyetlerini BDDK' ya uygun bir şekilde gerçekleştirmektedir. Ortadoğu' nun güçlü sermaye grupları arasında yer almış olan Albaraka Bankacılık Grubu, İslam Kalkınma Bankası ile Türk ekonomisine uzun süredir hizmet veren ve ekonomiyi olumlu bir şekilde etkileyen bir bankadır. Albaraka Türk' ün ortaklık yapısı üç paydan oluşmaktadır. Bu paylarda yabancı ortakların payı %65,99, yerli ortak payı %8,7 halka açık pay ise %25,23 dür. Kuruluşundan bu yana istikrarlı bir şekilde ilerleyerek faizsiz bankacılık faaliyetleri yapmıştır.⁵⁰

⁴⁸ <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

⁴⁹ <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

⁵⁰ <https://www.albaraka.com.tr/duyden-bugune-albaraka.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

2.9.2.4 Türkiye Emlak Katılım Bankası

27.02.2019 tarihinde Türkiye Emlak Katılım Bankası Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet iznini almıştır. 93 yıl bankacılık sektöründe tecrübesi vardır. Bu 93 yıllık süreçte ise ülkenin ihtiyacına göre birçok isim değişikliği yaşamıştır. Sırasıyla; Emlak ve Eytam bankası olarak faaliyet gösteren banka Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve son olarak da Türkiye Emlak Katılım Bankası olarak bankacılık sektöründe faaliyet göstermektedir. Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın amacı başta inşaat sektörü olmak üzere ekonomik ve istihdama katkısı fazla olan stratejik sektörlerle yönelik üreticilerden tüketicilere uzanan ekonomik döngüde sürdürülebilir ve ihtiyacı olan herkesin her zaman ulaşabileceği finansman modelleri geliştirerek katılım bankacılığında ilerlemektir. Yeni faizsiz finans ürünleri sunarak katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki payının artmasına önemli katkılarda bulunmayı hedeflemektedir.⁵¹

2.10. Faaliyeti Sona Eren Katılım Bankaları

Günümüzde faaliyet gösteren katılım bankalarının dışında daha önceden faaliyet gösterip belirli bir süre sonra faaliyetleri sona eren katılım bankaları da bulunmaktadır. Bu bankalar: Bankasya, İhlas Finans.

2.10.1. Bankasya (Asya Finans Kurumu A.Ş.)

Asya Finans Kurumu A.Ş. 24 Ekim 1996 yılında merkez şubesi Altunizade'de faaliyet göstermeye başlamıştır. 1996 yılından 2005 yılına kadar aynı isimle faaliyet gösteren Asya Finans Kurumu A.Ş. 20.12.2015 tarihinde isim değişikliğine gitmiştir. 20.12.2015 tarihinde ilgili bankanın adı Asya Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir. Yaklaşık 2 milyon TL ile kurulan bankanın ödenmiş sermayesi 900 milyon TL'dir.⁵² Asya Katılım Bankası 22.07.2016 tarihinde 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 107'inci maddesinin son Fıkrası çerçevesinde bankanın faaliyet izni kaldırılmıştır.⁵³

⁵¹<https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakimizda/tarihce>(Erişim Tarihi:03.09.2019).

⁵² Ahmet Tuhan, Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Bilecik, 2014, s.77.(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

⁵³ <http://www.bankasya.com.tr/sss-tmsf-surec-hk.aspx> (Erişim Tarihi 03.09.2019)

2.10.2. İhlas Finans Katılım Bankası

28.04.1995 yılında 1 trilyon TL ödenmiş sermaye ile kurulmuştur. Kuruluşundan kapanış zamanına kadar 35 şube ile faaliyet göstermiştir. 10.02.2001 tarih ve 171 sayılı kararı ile, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 20.maddesinin 6. fıkrası hükmüne istinaden ilgili bankanın faaliyet izni durdurulmuştur.⁵⁴

⁵⁴ <http://www.ifk.com.tr/detay.asp?ContentID=643> (Erişim Tarihi:03.09.2019)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE' DE KATILIM BANKALARININ HUKUKİ YAPILARI, FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

3.1. Türkiye' deki Katılım Bankalarının Hukuki Yapılarının İncelenmesi

Faizsiz prensiplerine uygun olarak faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının ülkemizdeki hukuki yapısını üç başlık halinde incelemek mümkündür. Bu başlıklar 1983 – 1999 aralığındaki dönem, 1999- 2005 tarih aralığındaki dönem, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarının yapabileceği işlemler dönemi olarak sınıflandırılmaktadır.

3.1.1. 1983 – 1999 Yılları Arası Katılım Bankalarının Hukuki Yapısının İncelenmesi

1983- 1999 yılları arasında katılım bankaları Bakanlar kurulunun kararı, Hazine ve Merkez Bankasının tebliğlerine uygun olarak faaliyet göstermiştir. Bu dönemde katılım bankalarının ilk yasal statüleri belirlenmiştir. Katılım Bankalarının kuruluş aşamasından tasfiye aşamasına kadar olan süreçlerde 1999 yılına kadar aşağıda belirtilmiş olan yasa ve tebliğlere göre işlem yapmışlardır.⁵⁵

- 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun ve bu kanuna ilişkin karar, tebliğ ve genelgeler,
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu
- Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu
- Türk Ticaret Kanunu
- 3167 Sayılı Çek Kanunu

⁵⁵ Mustafa Tosun, *Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK' ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine Türkiye'de Özel Finans Kurumları, Teori ve Uygulama*, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000, s. 178.

- Finansal Kiralama Kanunu
- Türk Vergi Kanunu
- Sermaye Piyasası Kanunu
- Kara Para Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun

3.1.2. 1999 – 2005 Yılları Arası Katılım Bankalarının Hukuki Yapısının İncelenmesi

Katılım bankalarının yasal statüsünü belirlemiş olan ikinci dönem 1999- 2005 yılları arasındadır. İkinci dönem 18.06.1999 tarihli ve 4389 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu'nun kabul görmesiyle başlamıştır. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nda yalnızca Katılım bankalarını değil geleneksel bankaları da ilgilendiren yenilikler yer almaktadır. Önceden Özel Finans Kurumları olarak adlandırılmış olan bugünkü adı ile katılım bankaları 4389 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu kapsamına alınmıştır. Özel Finans Kurumlarının Bankalar Kanunu kapsamı altına alınmasıyla 15 yıl devam etmiş olan hukuki boşluk son bulmuştur. İlgili Kanun maddesinin 6. cı fıkrasında Özel Finans Kurumlarından bahsedilen ilk kanun olmasından dolayı büyük önem taşımaktadır. 4389 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu'nun 20. Maddesinin 6.cı fıkrasında Özel Finans Kurumları'nın tanımı "Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman ve emtia temini veya kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse edilen kurumlar" şeklinde tanımı yapılmıştır.⁵⁶

4389 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu'nda da belirtildiği üzere, normal bankalarda olduğu gibi özel finans kurumlarının katılma hesaplarını da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 20. Maddenin 6. Fıkrasında belirtildiği üzere, Kurum bu Kanun hükümleri çerçevesinde bu kurumlara ilişkin kâr ve zarara katılma hakkı veren hesapların özelliklerini göz önünde bulundurarak her türlü düzenleme yapmaya yetkilendirilmiştir.⁵⁷

⁵⁶ 4491 Sayılı Kanun ile Değişiklik 4389 Sayılı Bankalar Kanunu, Madde 20, (Kabul Tarihi: 18.06.1999)

⁵⁷ Ahmet Battal, *Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Özel Finans Kurumları'nın Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri, Türkiye'de Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama*, Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 200-201.

Yeni Bankalar Kanunu'nda geleneksel bankaları kapsayan birçok madde Özel Finans Kurumlarını da kapsamaktadır. Bu maddelere örnek olarak bankacılık kavramları ve faaliyete geçme esaslarını düzenleyen kurallar verilebilir.⁵⁸ İlgili Kanunda Özel Finans Kurumlarını kapsamayan maddelerde bulunmaktadır. Bu maddelere örnek olarak da mevduat kelimesi geleneksel bankalara ait bir kavram olduğundan dolayı mevduatla ilgili hükümlerin yer almış olduğu Kanunun 10. Maddesinin 2 ve 3.cü fıkrası Özel Finans Kurumlarını yani katılım bankalarını kapsamamaktadır. Yine yeni Bankalar Kanunu' nun 17. maddesinde yer alan Bankaların iflası durumunda üst düzey yöneticilerin sorumlu olması durumu Özel Finans Kurumlarında geçerli olmayacaktır.⁵⁹

Yeni Bankalar Kanunu' nun Özel Finans Kurumlarını ilgilendirmiş olan hükümlerin haricinde 2001 yılında 4672 sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun⁶⁰ 2001/3138 Sayılı Özel Finans Kurumları Statüsü⁶¹ ve BDDK'nın Özel Finans Kurumları'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ile de Özel Finans Kurumlarını çeşitli yönlerini düzenlenmesine yönelik kararlar alınmıştır.⁶²

2000 yılının Kasım ayında uygulanmış olan ekonomik program ciddi bir yara almış ve aynı dönemde özel bir banka TMSF' ye devredilmiştir. Bankacılık sektöründe yaşanmış olan bu kriz, haliyle Özel Finans Kurumlarını da etkilemiştir. Ödeme güçlüğü çekmekte olan İhlas Finans bu dönemde yoğun bir şekilde müşterilerinin mevduatlarını çekme isteği ile karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenden dolayı ilgili kurum likidite darboğazına sürüklenmiştir. İhlas Finans Kurumunun yaşamış olduğu bu durum zamanla diğer Özel Finans Kurumlarına da yansımıştır. Diğer ÖFK' nın müşterileri de mevduatlarını çekmek istemişlerdir. İhlas Finans Kurumu' nun faaliyet izni 9 Şubat 2001' de BDDK tarafından kaldırılmıştır. Özel Finans Kurumlarının toplamış oldukları mevduatların güvence altında olmaması nedeniyle müşterilerin ÖFK' dan mevduatlarını çekme işlemleri en üst seviyeye ulaşmıştır. Mevduatların çekilmesi sonucunda ÖFK' nın toplamış oldukları fonlar %50 oranında azalmıştır. Fonların azalması sonucu ve İhlas Finans Kurumunun tasfiye haline gelmesi Özel

⁵⁸ Battal, a.g.e. s. 201

⁵⁹ Battal, a.g.e., s. 204-208.

⁶⁰ 12.05.2001 Tarihli ve 4672 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Resmî Gazete, 29 Mayıs 2001, sayı: 24416

⁶¹ 2001/3138 sayılı Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü, Resmî Gazete, 26 Ekim 2001, Sayı: 24565

⁶² Selvi Suiçmez, Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002, s. 53-57, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Finans Kurumlarının kriz içinde kriz yaşamalarına sebep olmuştur. 2001 yılının sonlarına doğru devalüasyonun yaşanması sebebiyle mali ve reel sektörde yaşanmış olan krizleri daha da çoğaltmıştır. Devalüasyon döneminde Özel Finans Kurumlarında mevduatı olan müşteriler mevduatlarını güvence altına almak istemişlerdir. Güvence altına almak için de ÖFK' da bulunan paraları almak için kurumlara yönelmişlerdir. Mevduat sahiplerinin hep birlikte mevduatlarını çekmek istemeleri ilgili kurumların likidite sıkıntısı yaşamasına sebep olmuştur.⁶³

3.1.3. 2005 Sonrası Hukuksal Yapı ve 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu' nun Getirdikleri

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 19.10.2005 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. 25983 mükerrer sayılı 1 Kasım 2005 tarihli Resmî Gazete' de yayınlanmıştır. Yayınlanmış olan kanunun amaçları aşağıda kısaca belirtilmiştir.⁶⁴

- Tasarruf sahiplerinin ekonomik anlamda hak ve menfaatlerini korumak,
- Tasarruf sahiplerinin finansal piyasalarda karşılaşılabilecekleri olumsuz duruma karşı finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak,
- Bankacılık alanında önemli bir yere sahip olan kredi sisteminin sorunsuz ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak olarak belirtilebilir.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunun kapsamı Türkiye' de Mevduat, Katılım, Kalkınma ve Yatırım Bankalarının oluşmasını sağlamaktır. Türkiye Katılım Bankalar Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, Holding şirketleri de 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına girmektedir.

⁶³ Hakan Beroğlu, Nakit Yönetimi, Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım, Marmara Üniversitesi Finans Anabilim Dalı, 2002, s. 45. (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁶⁴ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3. madde

3.2. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarında fon toplama yöntemleri olarak özel cari hesaplar, katılma hesapları (vadeli hesaplar) ve diğer fon toplama kaynakları kullanılmaktadır.

3.2.1. Özel Cari Hesaplar

Bu hesap türü Türk Lirası, kıymetli maden ve döviz cinsinden belirli bir alt limit olmadan açılabilen, vadeden bağımsız hesaplardır. Özel cari hesaplar vadesiz hesap olarak da adlandırılmaktadır. Özel cari hesaplarda herhangi bir getiri yani kâr durumu söz konusu değildir. Tasarruf sahibi ne kadar para yatırırsa ileride hesapta olacak tutar ilerleyen zamanlarda aynı olacaktır. Yani herhangi bir getirisi kâr payı olmaz. Özel cari hesaplarda herhangi bir vade şartı da bulunmamaktadır. Müşteriler istediği zaman mevduat yatırıp, istediği zaman mevduatını çekebilir. Eğer mevduat büyük bir rakamsa müşteri bankasına bir gün önceden bu meblağı çekmek istediğini belirtmekle yükümlüdür. Çünkü bankaların kasa limiti vardır. Limitten fazla tutar kasalarında olmamalıdır olursa eğer sigortalanma durumu olumsuz etkilenmiş olur. Yani bankaların kasasındaki belirli tutarlar sigortaya dahildir. Belirtilen tutardan yüksek nakit olması sigorta durumunu olumsuz etkilemektedir.⁶⁵

Özetlemek gerekirse özel cari hesaplar müşteriler birikimlerini güvenli bir şekilde saklamak istemesi ve herhangi bir fazlalık talep etmeden istenildiği zaman çekip yatırma özelliğine sahip olan hesaplardır. Bankalar özel cari hesapta bulunan mevduatları müşterinin izni olmaksızın istediği şekilde kullanır. Bankalar özel cari hesaptaki parayı kullanarak gerekli işlemlerden zarar etse dahi müşteri bu zarardan etkilenmez çünkü müşteri cari hesaba parasını yatırmış olup banka anaparayı ödemekle sorumludur. Özel cari hesaba sahip olan müşteriler her katılım bankacılığında farklı olmak suretiyle çeşitli bankacılık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabildiği gibi belirli işlemlerden de ücretli olarak faydalanabilir. Örneğin yeni hesap açılan bir müşteriye eft, havale gibi para transferlerinden ücret alınmama durumu olurken, yurt dışı transferlerde ücret alınabilir.

⁶⁵ Hatice Nermin Yılmaz, Türkiye’de Katılım Bankaları Alanında Yaşanan Gelişmeler ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti: Türkiye Finans Katılım Bankası Örneği, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Kütahya, 2010, s.24. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

3.2.2. Katılma Hesapları

Bir diğ er adı da vadeli hesap olan katılma hesapları en az 1 aylık ve 1 yıldan uzun vadeli olarak TL, döviz ve kıymetli maden cinsinden açılabilen hesaplardır. Katılma hesaplarında tasarruf sahipleri para yatırarak sermaye ortaya koymuş olurlar. Katılım bankaları ilgili sermaye için emeğini ortaya koyar yani o sermayeyi faizsiz prensipler dahilinde işletir. Banka ve tasarruf sahibi arasında bir ortaklık oluşur. Oluş an bu ortaklık sonucu müşteriler yalnız kâra değil zarara da katılmaktadır. Katılma hesaplarında müşterinin yatırmış olduğu anaparanın kesin ödeneceğ inin garantisi verilmemektedir. Müş teriler anaparadan da zarar edebilir. Katılım hesaplarının kâr zarar durumu vade sonunda belli olmaktadır banka son güne kadar ilgili parayı faizsiz bankacılık faaliyetlerinde kullanır. Katılım bankaları vade sonunda ortaya çıkan kârın %80' ini tasarruf sahibiyle paylaşır. Kalan kısım ise yani %20' si katılım bankasına aittir. Müş terinin mevduatına göre de bu paylaşım oranı değ iş ebilir. Mevduat bakımından güçlü bir müşteri ise üst havuz alınarak %80'e %20 değil de 90/10 hatta 98/2 oranından bile katılım hesabı açılabilir. Katılım hesapları vadeli hesap olduğ undan dolayı müşteriler mevduatına bir ekleme yapılacaksa vade gününü beklemek zorundadır. Katılma hesaplarında sadece vade gününde para yatırma iş lemi yapılırken, istenilen her an para çekimi yapılmaktadır.⁶⁶ Örneğ in; 26 Mayıs vadeli bir hesaba sadece 26 Mayıs' ta tasarruf sahipleri ekleme yapabilir. Aynı şekilde 26 Mayıs' ta birikiminin getirisi hesabına yansır. Bazı ayların 29, 30, 31 çekmesi durumunda katılma hesaplarının günü değ iş ebilir. Yani 26 Mayıs' ta açılan bir hesabın Haziran vadesi 26 Haziran olmayabilir. Resmî tatiller ve ayların uzunluğ u 31 günlük süreyi 32,33 gün yapabilir.

3.2.3 Diğ er Fon Kaynakları

Özel cari hesaplar, katılma hesapları (vadeli hesapların) dışında kalan öz kaynaklar fon kaynağ ını oluştururlar. Katılım bankaları faizsiz bankacılık prensipleri dahilinde birçok projeye dahil olarak bu projelerin öz kaynaklarından da fon finansmanı sağ larlar.

⁶⁶ Bilgehan Akay, Katılım Bankacılığ ı Kamu Katılım Bankaları, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Kırıkkale, 2018, s.28. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

3.4. Katılım Hesaplarında Kâr Payı Belirlenmesi

Katılım hesaplarında vade sonunda hesaba geçen kâr payı belirlenirken ilgili katılım hesabının açılması, kurumca işletilmesi ve işletilmesi sonucunda oluşabilecek kâr ve zarar durumu ölçütlerinin belirlenebilmesi için 3 adet değer ölçüsü kullanılmaktadır. Bunlar: Birim değeri, hesap değeri ve birim- hesap değeridir. Kısaca aşağıda açıklanacaktır.⁶⁷

- *Birim Değeri*: Katılım hesaplarında oluşmuş olan havuzun kâr ve zarar durumunu yansıtan değerdir. Katılım hesaplarına fon kabul edilirken birim değer 100 olarak alınmaktadır. Bu birim değer her gün / hafta bitimi o gün hafta içinde elde edilen K/Z ilavesiyle yeniden hesaplanır ve bir sonraki gün / hafta sonuna kadar geçerli olmak üzere ilan edilmektedir. Yapılmış olan fondaki mevcut aktiflerin değeri toplamın bir önceki gün veya haftadaki hesap değerleri toplamına bölünmesiyle bulunmaktadır. Birim değer yüksek olması fonun kâr etmesini gösterirken düşük olması ilgili fonun zarar ettiğini göstermektedir.

- *Hesap Değeri*: Katılım bankası müşterilerinin katılma hesaplarına yatırmış oldukları paraların ilgili fonda aktiflere katılma oranıdır. Hesap değeri hesaba para yatırıldığında artan para çekimi olduğunda ise azalan bir değerdir. Müşterilerin yatırmış olduğu paranın hesap değeri o günkü birim değere bölünerek hesaplanmaktadır. Hesaba para yatırılması ve çekilmesi durumunda hesap değeri güncellenmektedir.

- *Birim- Hesap Değeri*: Birim değeri ve hesap değerinin çarpılması sonucu ortaya çıkan bir değerdir. Katılma hesabı müşterisinin üzerinde hak iddia edebileceği bir değerdir. Yatırılmış olan fonun işletilmesi sonucu kâr edildiğinde birim değer yükselir ve bu yeni birim değer hesap sahibinin vade sonunda kâr oranını göstermektedir.

⁶⁷ İrfan Kalaycı, "Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?" , *İnönü Üniversitesi, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 2013, Cilt: 9, Sayı:19, s.64-65

3.5. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri kendi aralarında ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: Nakit fon kullandırma yöntemleri ve gayri nakdi fon kullandırma yöntemleridir.

3.5.1 Nakit Fon Kullandırma Yöntemleri

Bu yöntemler murabaha, mudaraba, müşareke, kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, icara, selem ve istisna, karz-ı hasen ile sukuk' tur. Sırasıyla açıklaması yapılacaktır.

3.5.1.1. Murabaha

Murabaha yöntemi katılım bankalarının en çok kullandırmış olduğu yöntemlerden biridir. Günümüzde katılım bankalarının yaygın olarak kullandırmış olduğu bu yöntem sayesinde katılım bankalarının gelir kaynağının büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Murabaha kelimesi “artma, kâr, ticari kazanç” anlamını taşıyan bir kelimedir. Murabaha sayesinde ticaret oluşmuş olur. Bir malın satıcısından peşin alınarak müşteriye üzerine belirli bir oranda kâr ekleyip vadeli bir şekilde satma işlemine murabaha denir.⁶⁸

Murabaha yönteminde katılım bankası müşterisi almak istediği ürün veya hizmeti bankasına bildirir. Banka bu ürün için gerekli araştırmaları yapar. Bu araştırmayı yaparken belirli başlıklara azami önem göstermektedir. Katılım bankaları faizsizlik prensiplerine uygun olarak çalışmış oldukları için fon kullandırırken de ilgili ürün ve hizmetin faizsizlik prensiplerine uyup uymadığını kontrol etmekle yükümlüdür. Katılım bankaları murabaha yöntemini kullandırırken ilgili müşterinin gerçekten o ürünü veya hizmeti alıp almayacağından emin olmaları gerekir. Ortada gerçekten bir mal veya hizmet var mı bunu kontrol ederek o mal ve hizmetin taksitli satışının olup olmadığına bakar. Eğer taksitli satmaya uygun değilse o ürün veya hizmet için finansman desteğinde bulunmaz. Ve bu mal ve hizmet için alıcı ve satıcı kendi

⁶⁸ Abdullah Durmuş, *İslam Hukuku Açısından Günümüz Kredi ve Finansman Yöntemleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011, s. 59.

aralarında sözleşme yapmışlarsa banka bu yöntemi kullanıramaz. Çünkü işlem bitmişse her şey anlaşılmışsa ortada alınıp ya da satılacak bir mal veya hizmet olmaz. Bu nedenden dolayı katılım bankasına gerek kalmaz.

Kısaca katılım bankası müşterileri almak istediği ürün veya hizmeti bankasına bildirir. Banka ilgili ürün için gerekli araştırmaları yapar. Eğer faizsiz prensiplerine uygun ise o ürünü satıcıdan peşin olarak satın alır. İlgili ürünün üzerine belirli bir miktar kâr ekleyip müşterisine taksitli bir şekilde satar. Müşteri o ürünün banka tarafından ne kadara alındığı bilir. Yani müşteri kredi kullanırken katılım bankasının o ürün veya hizmet için kendisinden ne kadar kâr alacağını bilmektedir.

3.5.1.2. Mudaraba

Mudaraba Arapça kökenli bir kelimedir. Bir taraf emek bir taraf da sermaye ortaya koyarak bir ortaklık kurulur. Mudaraba yönteminin kullanılması İslamiyet'ten önceki dönemlere dayanmaktadır. Geçmiş dönemlerdeki insanların ellerinde yeterli bir şekilde sermaye olmasına karşın bu sermayeyi kullanacak iş gücünün, bilginin, deneyimin olmaması nedeniyle bu sermaye kullanılmıyordu. Bilgi, deneyim, iş gücü yönünden zengin fakat sermaye yoksunu olan toplumlarda vardı. Bu iki toplumun birleşmesi sonucunda ticari bir örgütlenme durumu oldu. Günümüzde katılım bankalarının kullanmış olduğu mudaraba yöntemiyle proje yatırımı başlatmak amacıyla bir taraf sermaye diğer taraf bilgi ve tecrübelerini ortaya bırakarak yatırım sözleşmesi yapar.⁶⁹

Emek ve sermaye ortaklığı sonucunda oluşan bir fon kullandırma yöntemidir. Mudaraba yönteminde ortaklar aralarında belirli bir oran belirler ve kâr bu oran üzerinden paylaşılır. Yapılan ortaklık zararlı sonuçlanırsa bu durum sermaye sahibi etkilenir. Bankalarda yapılan mudaraba yönteminde eğer bir zarar olursa bu durumdan banka büyük bir şekilde etkilenir. Tabii emek sahibi olan bireylerin de emeği sonuç alamamış yani boşuna olmuş olur.⁷⁰

Özetlemek gerekirse mudaraba yönteminde emek ve sermaye söz konusudur. Sermaye sahibi olup da bu sermayeyi işletemeyen bireyin sermaye sahibi olmasının

⁶⁹ Özsoy ve Sayar, a.g.e s.71-72..

⁷⁰ Hamdi Döndüren, *Faiz Yasağı ve Finansman Sağlama Yöntemleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011, s. 247.

bir önemi yoktur. Aynı şekilde emek sahibi olan kurumların sadece emek sahibi olması yeterli değildir çünkü ilgili emeğin işletilmesi için sermaye gereklidir. Bir taraf emek bakımından zenginken diğer taraf sermaye bakımından zenginse bu iki güç birleşerek bir ortaklık oluştururlar. Mudaraba yönteminde müşteriler sermayelerini bankalara yatırırlar ve banka da bu sermayeleri faizsiz prensipler dahilinde uzmanlık sağlamış oldukları yatırım projeleri için kullanmaktadır.

Mudaraba yöntemi kendi arasında ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: Özel Mudaraba, Müşterek Mudaraba'dır.

3.5.1.2.1. Özel Mudaraba

Mudaraba işleminde sermaye işleten ve emek sahibi olan taraflar bulunmaktadır. Sermaye sahibi ilgili sermayenin işletilmesi için emek sahibi olan bireye belirli şartlar, kısıtlamalar, kurallar öne sürebilir. Mudaraba işleminin belirli şartlara dayalı bir şekilde gerçekleşmesine özel mudaraba denilir. Özel mudaraba işleminde sermayeye sahibinin belirtmiş olduğu kurallara emek sahibi uymakla yükümlüdür.⁷¹

3.5.1.2.2. Müşterek Mudaraba

Mudaraba bir tarafın emek, bir tarafında sermaye ortaya koyması sonucunda ortaya çıkan bir fon kullandırımı yöntemidir. Müşterek mudaraba da katılım bankası fon fazlası olan bireylerden mudaraba akdi ile fonları toplamakla yükümlüdür. Daha sonra toplamış oldukları fonları mudaraba akdi ile müteşebbislere aktarır. Kısaca müşterek mudaraba katılım bankalarının toplamış oldukları fonları kendileri işletip kullanmazlar üçüncü kişilere kullandırılırlar. Müşterek mudaraba yönteminde katılım bankaları anaparanın zarara uğramayacağına garanti vermektedirler. Çünkü müşterek mudaraba yönteminde katılım bankaları ortak işçi pozisyonundadırlar. Bazı İslam alimlerine göre Mudaribler yani bankalar kendisine emanet edilen malın garantisini taahhüt ederler. İşçi ise verilen işi kendisi yapmaz ya da farklı kişilere yaptırırlarsa olası bir zararın ortaya çıkması sonucu o zararı karşılamak zorundadır. Müşterek mudaraba da katılım bankası müşterisinin kendisine vermiş olduğu fonu

⁷¹ İsmail Özsoy, İslam Bankacılığı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997, s.109.

kendisi kullanmayıp başkasına kullandırmış olduğu için her hangi bir zarar olması durumunda karşılayarak anaparayı garanti eder.⁷²

3.5.1.3. Müşareke

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden biri olan müşareke iki tarafın da emek ve sermaye ortaya koyarak oluşturmuş oldukları ortaklık türüdür. Müşareke yönteminde ortaklar işletme sermayesine katılarak o işletmeye ortak olmaktadır.

Müşareke yönteminde hem emek hem de sermaye aktif bir şekilde ortaya konularak tam bir ortaklık oluşur. Emek ve sermaye ortaya koymuş olan taraflar kendi aralarında bir anlaşma yaparlar ve bu anlaşmada taraflar birbirlerinin çalışmasını engelleyecek herhangi bir şart ortaya sunmazlar. Yani yapılan anlaşma tarafların çalışmasını engelleyecek nitelikte değildir. Müşareke uygulamasının genel olarak belirli bir konusu olmamakla birlikte katılım bankacılığı prensiplerine uygun olan her türlü özel ya da genel ticaret işlemleri yapılır. Tarafların koymuş oldukları sermayenin eşit olması şartı aranmamaktadır. Müşareke işleminde kâr ve zarar oranları önceden taraflar arasında yapılmış olan anlaşmaya göre dağıtılmaktadır.⁷³

Müşareke ortaklığında taraflar ekonomik faaliyetleri yürütebilmek adına ilgili şirketin sermayesine az ya da çok katkıda bulunurlar. Müşareke işleminde sözleşme mevcuttur ve bu sözleşme tarafların hak ve yükümlülüğünü belirler. Sözleşme sayesinde elde edilen kârın hangi oranda bölüneceği belirlenir. Taraflar ilgili şirket için koymuş oldukları sermayenin belirli bir oranına kadar kâr alacağına dair sözleşmede belirtmiş ise bu sözleşme geçersiz olur. Örneğin sözleşmeye konu olan bir taraf 20.000 TL sermaye koymuşsa ve bu sermayeden doğan kârın %20 sini alacağını sözleşmede belirtmişse bu sözleşme geçersizdir.⁷⁴

- *Azalan Müşareke* yönteminde ortaklık pay durumu müşteriler ödeme yaptıkça ilgili finansal kuruluşun payı azalarak zamanla müşterisine geçmektedir. Süreç aşağıda belirttiği şekilde gerçekleşmektedir.

⁷² Özsoy, a.g.e, s. 112-115.

⁷³ Cihangir Akın, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1986, s.148-149.

⁷⁴ Abdülaziz Bayındır, *Ticaret ve Faiz*, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 29.

Katılım bankası müşterisi belirli bir proje için bankasına başvurur. Banka da ilgili proje için müşterisine destek olur. Projenin başlamasıyla birlikte müşteri belirli dönemlerde ödemeler gerçekleştirir. Müşterinin ödemeleri gerçekleştikçe ilgili bankanın ortaklık payı azalır yani müşteri ortaklık paylarını kendi üstüne devralmış olur. Faizsiz prensiplerine göre faaliyet gösteren finansal kuruluşun ortaklıktaki payı azaldıkça finansmana konu olan projeden almış olduğu kâr payı da azalır. Azalan müşareke MENA (Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki bölgeler için kullanılan bir kısaltma) ülkelerinde faiz hassasiyeti olan bireylerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan faizsiz finans kuruluşları tarafından murahaba yöntemine alternatif olarak çıkarılan bir yöntemdir. Genellikle konut finansmanında uygulanmaktadır.⁷⁵

3.5.1.4. Karz-ı Hasen

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemi olan Karz-ı Hasen güzel borç anlamını taşımaktadır. Katılım Bankaları Karz-ı Hasen yöntemi ile maddi sıkıntı çeken müşterilerine herhangi bir menfaat gözetmeksizin fon kullandırımı yaparlar. Katılım Bankalarının Karz-ı Hasen uygulamasındaki amacı maddi sıkıntısı olan müşterilerine Allah rızası için yardım ederek Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaktır. Kur'an-ı Kerim'de menfaat ve başa kakmadan verilen borçlarla ilgili birçok ayet bulunmaktadır. Karz-ı Hasen yönteminde müşterinin kullanmış olduğu tutar ne ise o tutar müşterinin borcu olur. Herhangi bir kâr veya krediye yönelik ücret alınmaz. Karz-ı Hasen kullanan bireyler ödeme planında yer alan taksit gününü geçirse dahi ekstra bir ücret ödemezler. Bu uygulama ile müşteriler kısa vadeli ihtiyaçlarını herhangi bir ek ücret ödemen karşılarlar.⁷⁶

Kısaca Karz-ı Hasen uygulamasında müşteriler sadece kullanmış olduğu anaparayı öderler. Böylelikle hem Allah katında yardım edildiğinden dolayı banka olumlu etkilenir hem de müşteri memnuniyeti sağlanır. Katılım Bankalarını Karz-ı Hasen uygulaması için tercih etmiş olan müşteriler bu fon kullandırma yönteminden memnun kalıp bankanın farklı ürünlerini kullanmayı da tercih edebilirler.

⁷⁵ Seyfettin Erdoğan vd., *İslam Ekonomisi ve Finans*, Umutepe Yayınları, İstanbul, 2016, s. 217.

⁷⁶ Derya Topdağ, Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türkiye'deki Katılım Bankaları Üzerine Bir Nedensellik Analizi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Ana Bilim Dalı, Kırıkkale, 2018, s.73. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

3.5.1.5. İcare / Kiralama

Bireyler nakit para bulmanın zor olduğu dönemlerde ihtiyaç duymuş olduğu ürün veya hizmetler için satın alma gücüne sahip olamazlar. Satın alma gücüne sahip olamayan bireyler ihtiyaç duymuş olduğu ürünü ya da malı kiralarak kullanılabilmektedir. Satın alamayıp kiralarak da malın sahibi olmadan bireyler ilgili ürünle ihtiyaçlarını karşılamaktadır.⁷⁷

Özetle katılım bankalarının fon kullandırma yönteminden olan İcare, ürün veya malı satın almak için yeterli maddi güce sahip olmayan bireyler için ilgili ürün veya malı kiralarak ilgili mal ve üründen yararlanma hakkı sağlar. Günümüzde katılım bankalarında İcare yöntemiyle ev, iş yeri, arsa vb. gibi birçok ürün kiralanmaktadır. Örneğin; İş yeri açarak kendi işini yapmak isteyen bir müşterinin ilgili iş yerini satın almaya gücü yetmezse İcare yoluyla iş yerini kiralarak bu iş yerinden faydalanır.

3.5.1.6. İstisna

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden biri olan İstisna önceden peşin ya da vadeli bir şekilde malın bedeli alınarak, ilgili malın yapılması ya da temin edilmesi işlemidir. Katılım bankası müşterisinin ihtiyaç duymuş olduğu malın yapılması ya da temin edilebilmesi için mal henüz yapım aşamasında ya da proje halindeyken müşterisinden vadeli ya da peşin olarak ilgili mal için bedel alır. Malın bitimi sonucunda müşterisine teslim eder.⁷⁸

Özetlemek gerekirse İstisna uygulamasında katılım bankası proje halinde olan bir mal için müşterisinden ücretini vadeli ya da peşin olarak alıp, ilgili mal bittiğinde ise müşterisine teslim etmesidir. Bu yöntem genellikle inşaat sektöründe müteahhitler tarafından kullanılmaktadır. Bireylerin ihtiyaç duymuş olduğu mal ve hizmet için belirli dönemlerde belirli tutarlar vererek geleceklerine yatırım yapması söz konusu olur. Örneğin; konut alımı için katılım bankasına başvuran müşteri istisna yöntemini kullandığında ihtiyacı olan evin bedelini belirli dönemlerde belirli tutarlar ödeyerek geleceğini garantiye almış olur. Katılım bankası da finansman sağlayarak kâr elde etmiş olur.

⁷⁷ İshak Emin Aktepe, *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*, Yedirenk Yayınları, İstanbul, 2010, s. 53.

⁷⁸ Aktepe, a.g.e., s.52.

3.5.1.7. Selem

Katılım bankalarının fon kullanım yöntemlerinden olan selem, alım ve satım sözleşmesi olarak da adlandırılmaktadır. Selem yönteminde ileride teslim edilmek üzere olan bir malın fiyatı peşin ödenir. Paranın peşin ödenmesi sonucunda satıcı açısından ilgili malı temin edebilesi için önceden finansman sağlanmış olur. Selem yönteminde alıcı ve satıcının hak ve sorumluluklarını gözetten bir sözleşme yapılır. İlgili sözleşmede malın teslim tarihi, malın özellikleri, kalitesi ileride herhangi bir sorun olmaması için net bir şekilde yazılır. Selem yönteminin belirli özellikleri vardır. Bunlar;

79

- Selem uygulamasında malın bedelinin peşin bir şekilde ödenmesi güven niteliği açısından önemlidir. Alıcı ilgili mal için başka bir yerle borç ilişkisine girmemiş olduğu göstererek o malı alacağını garanti eder.

- Selem uygulamasındaki malların kalite ve miktar açısından kesin bir şekilde ifade edilebilecek özellikte olması gerekmektedir. Örneğin; altın ve gümüşten yapılmış olan değerli taşların her bir taşın ağırlığı, ölçüsü farklı olduğundan selem uygulamasına konu olamaz.

- Selem uygulamasında teslimi belirsiz olabilecek mallara yer verilmemektedir. Örneğin; belirli bir çiftliğin ya da ağacın ürünü gibi ürünler selem uygulamasında yer almaz. Çünkü teslim öncesinde ilgili üründe veya alanda tahrip durumu söz konusu olabilir.

- Selem uygulamasında yapılmış olan sözleşmede malın kalitesi, miktarı, teslim yeri ve tarihi net bir şekilde belirlenmelidir.

Özetlemek gerekirse Selem yönteminde müşterinin ihtiyaç duymuş olduğu bir mal mevcuttur ve bu mal için bankasına başvurur. Katılım bankası ilgili malın yapımı için satıcıya başvurur ve ilgili mal için satıcıya peşin bir şekilde malın bedelini öder. Satıcı katılım bankasının istemiş olduğu malı tedarik eder ve ilgili malı katılım bankasına ya da katılım bankasının müşterisine teslim eder. Katılım bankası müşterisi

⁷⁹ Hüseyin Tuğç, *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2010, s.148-150.

malın bedelini satıcıya değil de bankaya öder. Çünkü katılım bankası ilgili malın yapımı için daha önceden tedarikçiye peşin bir şekilde ödeme yapmıştır.

3.5.1.8. Teverruk

Teverruk kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir. Teverruk bir malı satıcısından vadeli bir şekilde satın aldıktan sonra ilgili malı satıcı dışındaki bir başka bireye peşin ve daha uygun bir şekilde satma işlemidir. Buradaki amaç nakit elde etmektir. Katılım bankalarında Teverruk uygulaması bankanın müşterilerden tahsil edemediği alacakların yeniden yapılandırılması için kullanılmaktadır. Teverruk uygulamasının adımları:⁸⁰

- Katılım bankası ve müşteri arasında yeniden yapılandırma durumu için Teverruk sözleşmesi imzalanır.

- Katılım bankası ilgili emtiayı satın alabilmek için Broker X' e emtianın ödemesini gerçekleştirir.

- Broker X ödeme sonucunda emtiayı katılım bankasına satar.

- Katılım bankası sahip olmuş olduğu emtiayı alacağı olan müşteriye üzerine kâr ekleyerek vadeli bir şekilde satar.

- Emtianın sahibi olan müşteriden vekâlet alınarak katılım bankası emtiayı Broker Y' ye alış fiyatından satar.

- Broker Y satın almış olduğu emtianın bedelini katılım bankasına öder ve katılım bankası ilgili bedelin üstüne kâr ekleyerek alacağını almak amacıyla müşterinin hesabına geçer.

- Müşteri ise kârı ile birlikte vadesinde katılım bankasına ödeme yapar.

Özetlemek gerekirse Teverruk uygulaması katılım bankalarına borcu olup da ödeme güçlüğü çeken müşterilerin ilgili borcun yapılandırılmasına yönelik bir

⁸⁰ Fatih Kazancı, "Türkiye' de Faizsiz Bankacılık Prensiplerine Uygun Teverruk Pazarı: Ürün İhtisas Borsası", *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi*, 2018, Cilt No: 4, 17-47, s. 20-25.

uygulamadır. Banka borcu yüksek olan müşterilerine bu şekilde yapılandırma yaparak borcun tahsil edilmeme riskini ortadan kaldırmış olur. Bu uygulama ile hem müşteri katılım bankasına olan borcunu ödemiş olur hem de banka alacağını müşteride bırakmayarak finansal yapısına katkıda bulunmuş olur.

3.5.1.9. Sukuk

Sukuk; Katılım bankalarının yaygın olarak kullanmış olduğu fon yöntemlerinden biridir. Faizsiz bankacılık prensipleri dahilinde olan bir varlığa sahip olma veya ilgili varlıktan yararlanma hakkı sağlamaktadır. Sukuk orta ya da uzun vadeli olan bir fon kullandırma yöntemidir ve Sukuk' tan elde edilen getirilerin sabit ve değişken getiri olmak üzere çeşitleri bulunmaktadır. Sukuk uygulamasının belirli özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler:⁸¹

- Katılım bankalarında faaliyet gösteren sukuk uygulamasında faiz getirisi söz konusu olamaz. Faiz yerine elde edilen ortaklık sonucunda kâr payı getirisi olur.

- Sukuk likit bir özelliğe sahip olduğundan dolayı ikincil piyasalarda da işlem görebilir. İkincil piyasada işlem görebilmesi için faizsiz prensiplerine uygun olması şarttır.

- Sukuk uygulamasında yüksek belirsizlik ya da büyük bir risk durumu söz konusu olamaz. Çünkü katılım bankacılığında belirsizliği yüksek olan uygulamalara bireylerin zarar görebilme ihtimalinin fazla olduğundan dolayı yer verilmez.

- Sukuk uygulamasında hak ve yükümlülükler senetle belirtilir ve bu senetler nama ya da hamiline ihraç edilebilir.

- Sukuk uygulamasında kâr sözleşmede belirtilen paylaşma oranına göre belirlenirken, zarar olması sonucunda ise ortakların ortaklık payına göre belirlenir.

⁸¹ Hakan Erkuş ve İbrahim Çemberlitaş, "İslami Finansal Araçlardan Olan Sukukların Muhasebeleştirilmesi" Dicle *Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt:6 No:11 s. 248-249.

3.5.1.10. Bireysel Finansman Desteği

Faiz hassasiyeti olan bireylerin almak istedikleri bireysel ihtiyaçlarına yönelik gerçek kişilere kullandırılan fon yöntemidir. Katılım bankası müşterisi duymuş olduğu bireysel ürün ve hizmet için bankasına başvurur. Banka gerekli değerlendirmeleri gerçekleştirdikten sonra ilgili ürün veya hizmeti müşterisi adına satıcıdan alır ve müşterisine belirli bir oranda kr yaparak vadeli bir şekilde satar. Bu durumda müşteri ilgili ürün veya hizmet için katılım bankasına borçlanmış olur. Finansmana konu olan ürüne ait fatura bilgilerinin banka tarafından saklanması gerekir. Çünkü ilerleyen zamanlarda müşteri ilgili ürünün veya hizmetin piyasası çok yüksek bir şekilde kendisine satıldığını iddia ederse katılım bankası fatura ile kendisini savunma hakkına sahip olur. Katılım bankalarının müşterilerine bireysel anlamda destekte bulunmuş olduğu belirli başlı bireysel finansman desteği bulunmaktadır. Bu destekler araç finansmanı, konut finansmanı, ihtiyaç finansmanı, arsa finansmanı, devre mülk finansmanı, kira finansmanı, eğitim finansmanı, hac/umre finansmanı, işyeri/arsa finansmanı olarak belirtilebilir. İlgili finansmanlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

3.5.1.11. Araç Finansmanı

Gerçek kişilerin araç alımlarında kullanmış olduğu finansman araç finansmanıdır. Araç finansmanında sıfır ya da ikinci el araçlar için finansman sağlanmaktadır. 0 km alınacak araçlarda aracın fatura değerine bakılmaktadır. Fatura değerinin 120.000 TL'ye kadar olan kısmına finansman sağlanmaktadır. İkinci el araçlarda ise kasko değerine bakılmaktadır. Kasko değeri 120.000 TL' ye kadar olan araçlarda 60 aya kadar taksitlendirme yapılırken, 120.000 TL'den yüksek olması durumunda ise 48 aya kadar taksitlendirme yapılmaktadır.⁸²

3.5.1.12. Konut Finansmanı

Gerçek kişilerin konut alımlarına yönelik kullandırılan finansmandır. Konut finansmanı kat mülkiyet tapusu bulunan gayrimenkuller, fiilen inşaatı tamamlanmamış inşaatlar, kat irtifakı yapılmış gayrimenkuller ve kat mülkiyet tapusu çıkmamış olan gayrimenkuller için temelden fonlama vb. gibi yöntemlerle kullandırılmaktadır. Konut finansmanının finansman oranı ilgili konutun ekspertiz değerine göre hesaplanır. Bu oran %80'i geçemez. Konut finansmanında ilgili konutun ekspertiz değeri katılım

⁸²<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/tasit-finansmani/Sayfalar/Tasit-Finansmani.aspx>
(Erişim Tarihi: 31.08.2019)

bankalarının anlaşmış olduğu eksperler tarafından değerlendirilir. Konut fonlama oranı %80'dir. Fakat ilgili müşteri kendisine ait bir konutu ipotek olarak ya da nakit rehin vererek konut finansmanını %100' üne kadar katılım bankalarından finansman kullanılabilir. Konut finansmanı kullanacak olan bireyler Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) ve Banka ve Sigorta Muamele Vergisi (BSMW)'den muaftır.⁸³

3.5.1.13. İhtiyaç Finansmanı

Gerçek kişilerin ürün alımları için kullanılan kredi türüdür. Örneğin, beyaz eşya, mobilya, bilgisayar, telefon vb. gibi ürünlerin alımlarına yönelik kullanılır. Bireylerin bu finansmanı kullanabilmeleri için kredibilitesi yeterli olmalıdır. Alınacak ürüne ait proforma fatura katılım bankasına verilir. Katılım bankası ilgili ürünün İslami boyutuna bakar ve İslami açıdan herhangi bir sorun yok ise ilgili ürünü banka kendi adına satın alır ve müşterisine belirli bir kâr ekleyerek taksitli bir şekilde satar. İhtiyaç finansmanında ilgili ürüne ait fatura bedelinin tamamı karşılanır. BSMV %5, KKDF oranı ise %15' dir.

3.5.1.14. Arsa Finansmanı

Gerçek kişilerin arsa alımları için kullanılan kredi türüdür. Arsa kredisi kullanılabilmesi için yine kredibiliteye bakılır. Ayrıca arsa finansmanı kullanılması için ilgili arsani imarlı olma şartı aranmaktadır. İmarlı olan bir arsa için arsa ekspertiz bedelinin %100' üne kadar katılım bankaları kredi kullandırımı yapar.

3.5.1.15. Devre Mülk Finansmanı

Gerçek kişilerin kullanmış olduğu finansman türlerinden biride devre mülk finansmanıdır. Gerçek kişilerin genellikle tatil amaçlı kullanmış olduğu devre mülk finansmanının kullanılması için tapu kaydı gerekliliği vardır. Devre mülk finansmanının özelliği her yıl belirli dönemlerde minimum 15 gün süreliğine konaklama fırsatı vermesidir.⁸⁴

⁸³<https://www.emlakbank.com.tr/tr/bireysel/finansmanlar/konut-finansmani> (Erişim Tarihi: 31.08.2019)

⁸⁴ <https://www.albaraka.com.tr/devre-mulk-finansmani.aspx> (Erişim Tarihi:31.08.2019)

3.5.1.16. Kira Finansmanı

Gerçek kişilerin kirada oturmaları durumunda katılım bankaları müşterilerine kira finansmanını önermektedir. Buradaki amaç kiracının ev sahibine bir yıllık kirayı peşin bir şekilde vermesini sağlamaktır. Böylelikle kiracı ev sahibi ile daha makul bir fiyattan anlaşabilir. Katılım bankası bir yıllık kiranın bedelini müşterisine vererek müşterisinin daha makul bir fiyattan oturmasını sağlamak amacıyla kira finansmanını kullanır. Ev sahibine peşin bir şekilde kirayı veren müşteri katılım bankasına aylık olarak ödeme gerçekleştirir.⁸⁵

3.5.1.17. Eğitim Finansmanı

Gerçek kişilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan bir finansman çeşididir. Genel olarak özel okul, vakıf üniversitesi vb. gibi ücret karşılığı eğitim veren yerlerde okuyan müşteriler ya da müşterilerin aile bireyleri için kullanılmaktadır. BSMV oranı %5, KKDF %15 dir.⁸⁶

3.5.1.18. Hac- Umre Finansmanı

Gerçek kişilerin İslam'ın şartlarından biri olan hac vazifesini gerçekleştirmek için kullanmış oldukları kredilerdir. Diyanet İşleri Başkanlığı ve yetki verilmiş bazı kuruluşlar Hac- Umre konusunda bankalarla anlaşma yapmaktadır. Bu sayede kutsal toprakları ziyaret etmek isteyen katılım bankası müşterileri gerekli finansmanı alarak ziyaretini gerçekleştirirler. BSMV %5, KKDF %15' dir.⁸⁷

3.5.1.19. İş yeri Finansmanı / Arsa Finansmanı

Gerçek kişilerin iş yeri almak istediklerinde ya da iş yerinin arsasını alıp yer sahibi olmak istediklerinde kullanmış oldukları kredi türüdür. İş yeri açma finansmanı kullanılırken katılım bankalarının belirlemiş olduğu eksperler değer biçmektedir. Tahsis ücreti, ipotek tesis ücreti ve ekspertiz ücreti alınmaktadır.⁸⁸

⁸⁵ <https://www.albaraka.com.tr/konut-kira-finansmani.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2019)

⁸⁶ Ferudun Kaya, **Katılım Bankacılığı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s. 133- 137.

⁸⁷ Kaya, a.g.e, s.

⁸⁸ <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/Sayfalar/isyeri-finansmani.aspx>(Erişim Tarihi:31.08.2019)

3.5.2. Kurumsal Finansman Desteği

Kurumsal finansman desteği katılım bankalarının tüzel kişiliklere kullandırmış olduğu finansman desteğidir. İşletme için gerekli olan makine, teçhizat, emtia ve menkul kıymet, hak ve hizmetlerin alımında tüzel kişilikler finansman ihtiyacı duyarlar. İşletmenin duymuş olduğu ihtiyaçların katılım bankası tarafından satıcısından peşin bir şekilde alınarak bankanın müşterisine satarken üstüne kâr ekleyip ve vadeli bir şekilde ilgili hak ve hizmet satılır. Finansmana konu olan makine, teçhizat, hak ve hizmet vb. gibi ürünlere ait fatura bilgisinin katılım bankası tarafından bir nüshasının saklanması gerekir.⁸⁹

3.5.2.1. Kâr – Zarar Ortaklığı Yatırımı

Kâr zarar ortaklığı prensibi katılım bankalarını ticari bankalardan ayıran en önemli özelliğdir. Bu bağlamda katılım bankaları gerçek veya tüzel kişi müşterilerinin faaliyetlerinden ya da bir malın alım ve satımı sonucunda oluşan kâr veya zarara katılmak üzere bu müşterilere fon kullandırılması yöntemidir. Kâr – zarar ortaklığı doğrultusunda fon kullanacak olan katılım bankası müşterilerinin kâr zarar ortaklığı yatırım sözleşmesini yönetmeliğe uygun bir şekilde doldurulup imzalanması gerekmektedir. Bu sözleşme tarafların hangi oranda kâra veya zarara katılacağını belirtir.⁹⁰

3.5.2.2. Finansal Kiralama (Leasing)

Katılım bankalarının yaygın olarak kullandırmış olduğu fon kullandırma yöntemlerinden biri olan leasing Arapça kökenli bir kelimedir. Türkçe’de finansal kiralama anlamında kullanılan bir kavramdır. Finansal kiralama işlemi belirli bir süreliğine kiracı ve kiralayan arasında imzalanan sözleşmedir. Kiracının ihtiyaç duymuş olduğu her türlü taşınır ve taşınmaz malları kiralayan tarafından ilgili üreticiden satın alınması işlemine leasing denir. Leasing’te alınan ürünün hak sahibi

⁸⁹ Hamza Özkan, Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması Ve Muhasebe Uygulamaları, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Niğde, 2012, s.59. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁹⁰ Kaya, a.g.e., s. 139.

kiralayan tarafken, ilgili ürünün kullanımı kiracıya aittir. Leasing yani finansal kiralama da üç taraf vardır. Kiralayan, kiracı ve yatırım şirketi.⁹¹

Finansal kiralama katılım bankalarının kullanmış olduğu kredi yöntemlerinden biridir. Bu kredi yönteminde katılım bankası müşterinin ihtiyaç duymuş olduğu taşınır veya taşınmazı fon temin ederek satın alır. Müşterinin katılım bankası tarafından satın alınmış olan ilgili maldan faydalanabilmesi için müşteri malı temin ettiği kuruluşa yani bankasına kira ödemesi gerekmektedir. Finansal kiralama belirli bir süre bulunmaktadır ve bu süre bitiminde ilgili mal kredi kuruluşuna iade edilebilir ya da müşteri tarafından satın alınmaktadır. Finansal kiralama sayesinde yatırımlar desteklenmiş olur. Günümüzde katılım bankaları tarafından yaygın bir şekilde kullanılan Finansal Kiralama yöntemi ilk olarak 1930'lu yıllarda ABD' de kullanılmıştır. Türkiye' de ise ilk olarak 1986 yılında faaliyet göstermiştir.⁹²

3.5.2.3. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı

Kambiyo mevzuatı ve dış ticaret mevzuatına uygun olarak fon kullanan ve katılım bankalarının aralarında düzenlenen yazılı bir sözleşmeye dayalı, mal karşılığı vesaikin katılım bankaları tarafından peşin alınarak fon kullanan bireye yani katılım bankası müşterisine üzerine kâr ekleyerek satılması işlemidir. Mal karşılığı vesaik finansmanı katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden en az kullanılan bir yöntemdir.⁹³

Mal Karşılığı Vesaik kendi arasında çeşitlere ayrılmıştır. Bunlar: Ödeme/Tahsilat Karşılığı Vesaik Teslimi, Kabul Karşılığı Vesaik Teslimi/Kabul Karşılığı Vesaik Mukabili Ödeme, Ödeme Karşılığı Akseptans/Kabul Tahsilâtı Vesaik Mukabili Ödeme, Taahhütname Karşılığı Vesaik Teslimi, Banka Garantisi Karşılığı Vesaik Teslimidir.

⁹¹ İshak Emin Aktepe, *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*, TKBB Yayınları, İstanbul, 2010, s.100

⁹² Mustafa Şit ve Ahmet Şit "Türkiye' de Finansal Hizmetler Sektörünün Gelişimi: Finansal Kiralama Sektörü Örneği" Dicle *Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt: 2, S5, 35-47, s. 37-38.

⁹³ Sedef Şen, Türk bankacılık sistemi içerisinde katılım bankacılığının yapısal analizi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, s.99.

- *Ödeme/Tahsilat Karşılığı Vesaik Teslimi*

Ödeme karşılığı vesaik çeşidinde alıcı ve satıcı kendi aralarında sözleşme yapmaktadırlar. İthalatçı yani alıcı olan taraf vesaik işlemine konu olan malın ödemesini tahsilat bankasına yapar. Tahsilat bankası da sözleşme yükümlülükleri yerine geldiği takdirde ihracatçı tarafından satılmış olan malı ithalatçıya teslim eder. Ödeme karşılığı vesaik ihracatçı açısından en güvenli vesaik çeşididir. Çünkü ihracatçı alım satıma söz konusu olan malın bedelini almadan ilgili malı teslim etmemektedir.⁹⁴

- *Kabul Karşılığı Vesaik Teslimi/Kabul Karşılığı Vesaik Mukabili Ödeme*

Kabul karşılığı vesaik yönteminde ithalat yapmak isteyen bir taraf vardır ve bu tarafın ilgili malı almak için nakit parası bulunmamaktadır. Nakit parası bulunmayıp ithalat yapmak isteyen tarafların kullanmış olduğu vesaik yöntemi kabul karşılığı vesaik yöntemidir. İhracatçı taraf malların bedelini ileride ödenmesini kabul ettiği takdirde kabul karşılığı vesaik kullanılmaktadır. Bu vesaik çeşidi ihracatçı açısından risk taşımaktadır. Çünkü vesaik konu olan malın bedeli alınmadan satışı yapılmaktadır.⁹⁵

- *Görüldüğünde Ödeme Karşılığı Vesaik Teslimi:*

Görüldüğünde ödeme karşılığı vesaik çeşidinde alıcı ve satıcı kendi aralarında bir sözleşme düzenlemektedirler. Düzenlenen sözleşme ile birlikte satıcı vesaik konu olan malları hazırlayarak yükleme yapar ve ilgili mallara ait yükleme belgesini bankasına teslim eder. İlgili belgeleri satıcı bankası kontrol ettikten sonra tahsil emri ekleyerek alıcının bankasına yollar. Alıcının bankasına belgeler ulaştıktan sonra banka ilgili belgelerin teslimini vesaik konu olan malın bedelinin ödemesi sonucunda yapar. Yani alıcının ilgili belgeleri teslim alıp malı gümrükten çekebilmesi için vesaik konu olan malın bedelini ödemesi gerekmektedir.⁹⁶

⁹⁴ Şengül Al Kılıç, "Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2010, Cilt: 14, Sayı 2, s. 17.

⁹⁵ Ersan Atalay, Uluslararası Ticaret Hukukunda Vesaik Mukabili Ödeme, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s.56. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

⁹⁶ Osman Barbaros Kemer, **Dış Ticaret Teknikleri: Teori-Uygulama**, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2005, s.344.

- *Taahhütname Karşılığı Vesaik Teslimi*

Taahhütname karşılığı vesaik teslimde ithalatçının malları gümrükten çekebilmesi için ilgili belgelerin olması gerekmektedir. Bu belgelerin de bir taahhütnameye dayanması gerekir. Yani ithalatçının mallar gümrükten çekebilmesi için gerekli belgelerin taahhütnameye dayandığı vesaik çeşit taahhütname karşılığı vesaik teslimidir. Bu yöntem ihracatçı ve ihracatçının bankasının düzenlendiği ödeme sözleşmesinin tahsil bankası tarafından ithalatçıya kabul ettirmesidir.

- *Banka Garantisi Karşılığı Vesaik Teslimi*

İhracatçının ithalatçıyla yaptığı sözleşmede vesaik konu olan mal bedelinin ödenmesinin garantiye alınması için ihracatçı olan taraf vesaik belgelerinin ithalatçı tarafa banka garantisi karşılığında teslim ettiriyorsa bu vesaik çeşidine banka garantisi karşılığı vesaik denir.⁹⁷

3.5.2.4. Doğrudan Borçlanma Sistemi

Çok sayıda müşteri ve bayilik sistemi ile çalışan firmalara yönelik kullanılan bir kredi türüdür. Doğrudan borçlanma sisteminde bayilerin katılım bankalarından kullanmış oldukları kredi tutarı hesaplarına aktarılır. Aktarılan kredi tutarı kadar bayiler tahsilatlarını gerçekleştirirler.

Doğrudan Borçlanma Sistemi (DBS) kendi arasında ikiye ayrılmaktadır nakdi DBS ve gayri nakdi DBS⁹⁸.

- Gayri Nakdi Kredili DBS: Kredi kullanmış olan bayinin hesabında ilgili tahsilatı gerçekleştirmek için yeterli bakiye olmaması halinde katılım bankasının fatura bedelini ödeyeceğine dair taahhüt vermesidir.

- Nakdi Kredili DBS: Fatura bedelinin banka tarafından ödenmesi durumu ise nakdi kredili DBS yöntemidir.

⁹⁷Marziye Dilek, Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Ankara, 2007, s.14. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

⁹⁸<https://www.ziraatkatilim.com.tr/kurumsal/nakdi-kredi-urunleri/Sayfalar/Dogrudan-borclandirma-Sistemi.aspx> (Erişim Tarihi: 04.01 2019).

3.5.2.5. Ortak Yatırımlar

Bankacılık Kanunu' nun 56. Maddesinin birinci fıkrasında belirtilen sınırlar dahilinde gelişme durumu yüksek olan ve kaynak ihtiyacı olan şirketlerin sermayelerine katılım bankaları sözleşme ile ortak olarak fon kullandırımı sağlarlar. Burada önemli olan durum katılım bankasının ilgili şirkete ortak olmasının süresinin bulunmasıdır. Katılım bankası ortaklık payını maksimum yedi yıl içinde halka arz yoluyla elden çıkarmak zorundadır. Ortaklık yapılırken muhakkak halka arz süreciyle alakalı hükümlerin açıkça belirlenmiş olması gerekir. Şirketin sahibi, ortakları ve katılım bankalarının hak ve yükümlülükleri de açıkça sözleşmede belirlenmelidir.⁹⁹

3.5.3. Gayri Nakdi Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankalarının gayri nakdi fon kullandırma yöntemleri aval ve kabul kredileri, teminat mektubu, akreditif, referans mektubu olarak sıralanabilir.

3.5.3.1. Aval ve Kabul Kredileri

Aval Türk Ticaret Kanunu'nun poliçe bölümünde 700 ve 702 numaraları maddelerinde düzenlenmiştir. Senedin ödeneceğine dair kişisel teminat verilmesi sonucunda aval durumu ortaya çıkmaktadır. Aval kambiyo senetlerinin ödenmesi hususunda kısmen veya tamamen ödeme taahhüdü vermektedir.¹⁰⁰

Alıcı tarafından düzenlenen ve kabul edilen senetlerin ya da satıcının düzenlemiş olduğu ve alıcı tarafın da kabul etmiş olduğu poliçede belirtilen tarihte ödenmemesi durumunda bankanın herhangi bir cayma hakkı olmadan ilgili meblağın vadesinde ödeneceğini garanti etmektedir. Aval sayesinde alıcı firmalar belirtilmiş olan vadede ödeme imkânına sahip olurlar. Satıcı firmalar ise alıcının bankasının vermiş olduğu taahhüt sonucunda ilgili vadede malın bedelinin ödeneceğini garanti altına almış olurlar.¹⁰¹

Özetlemek gerekirse aval işlemi ithalat ve ihracatçı firmaların borç alacak ilişkisine dayalı bir fon kullandırma yöntemidir. Aval yönteminde bankanın poliçede

⁹⁹ Abitter Özulucan, Fevzi Serkan Özdemir, "Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar & Bağımsız Denetim" İstanbul, 2010, s.43

¹⁰⁰ Raziye Aksu, "Aval Kurumu", Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Antalya, 2015, s. 3-4. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁰¹ <https://www.vakifbank.com.tr/kabulaval-kredileri.aspx?pageID=213>(Erişim Tarihi 25.02.2019)

belirtilmiş olan ilgili vadede ödeme yapacağını garanti etmesi firmaların ilgili işlem sonucu ödeme alınmadığı durumda bankanın devreye gireceğini bilmesiyle aval yöntemini güvenli kılar.

3.5.3.2. Referans Mektupları

Katılım bankaları tarafından düzenlenen referans mektubu genellikle inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmalar adına düzenlenmektedir. Düzenlenmiş olan referans mektupları firmanın yetkililerine veya talimatla üçüncü bir kişiye teslim edilmektedir. Para cinsi olarak Türk Lirası (TL) ve Yabancı Para (YP) şeklinde düzenlenebilmektedir.

3.5.3.3. Teminat Mektubu

Katılım bankaları tarafından kullanılmakta olan gayri nakdi kredilerden bir tanesi de teminat mektubudur. Teminat mektubu katılım bankası müşterisinin yapacağı bir işin gerçekleştirileceği, bir borcun ödenmesi, bir malın teslim edilmesi konusunda muhataba hitaben katılım bankası tarafından düzenlenen garanti niteliği taşıyan mektuptur. Eğer katılım bankası müşterisi mektupta yazılan ilgili taahhüdü yerine getirmez ise banka mektupta belirtilen meblağı ödemektedir. Banka ilgili meblağı ödedikten sonra müşterisinden tahsil etme yoluna girer. Teminat mektubu verilebilmesi için banka müşterisinin ticaret hayatı, kkb skorunun olumlu olması gerekir. Teminat mektupları için bankalar belirli vadelerde hizmet bedeli niteliğinde komisyon almaktadırlar.¹⁰²

3.5.3.4. Akreditif

Şartlı bir taahhüt olan akreditif ihraç olan bir malın bedelini ödemek için belirli koşulların yerine geldiği takdirde ilgili ödemenin yapılacağını belirten bir teminattır. Akreditif uygulamasında ithalatçının vermiş olduğu talimata istinaden finansal işlemlerini gerçekleştirmiş olduğu banka belirli bir meblağa kadar belirtilmiş olan vadede ihracatçıya ödeme yapacağını garantisini vermektedir. Burada önemli olan durum ihracatçı yani satıcı tarafından ihraç edilecek malla ilgili gerekli belgelerin ibraz

¹⁰² Elif Doğan, Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2010, s.14. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

edilmesi koşuludur. Bu koşul sağlandığında ihracatçıya ödeme yapılmaktadır. Akreditif uygulamasının aşamaları: ¹⁰³

- Alıcı ve satıcı aralarında satış sözleşmesi ya da ilgili satış için pazarlık yaparak ilk aşamayı gerçekleştirir.

- İthalatçı almak istediği ürün için kendi bankasından satıcıya ödenmesi için akreditif açtırır.

- İthalatçının çalışmış olduğu banka ilgili akreditifi muhabir bankaya iletir ve muhabir banka da ihracatçıya gerekli bilgileri verir.

- İhracatçının akreditifi kabul etmesi sonucu ilgili mallar gönderilerek belgeleri muhabir bankaya verilir.

- İthalatçı müşterinin bankası tarafından ihracatçıya ödeme yapılır.

3.5.3.4.1. Akreditif Çeşitleri

Şartlı bir ödeme taahhüdü olan akreditif kendi arasında çeşitlere ayrılmaktadır. Kısaca çeşitleri hakkında aşağıda bilgi verilecektir.

- Kabul Rücü Akreditif; ithalatçı olan taraf isteği üzerine sözleşmede değişiklik yapılabilir ve yine tek taraflı bir şekilde sözleşmeyi iptal edebilir. İhracatçının sözleşme değişikliğine onay vermesi şartı aramayan akreditif türüdür. İhracatçılar için büyük risk taşıyan bu yöntem günümüzde yaygın olarak kullanılmamaktadır.¹⁰⁴
- Dönülemez Akreditif; Akreditifte gerekli olan belgelerin ibraz edilmesi ve ilgili belgelerin akreditifte belirtilen şartları taşımasıyla, akreditif bankasının ilgili

¹⁰³ İshak Emin Aktepe, "Sorularla Katılım Bankacılığı " Erkam Matbaası, İstanbul 2014, s. 107-108.

¹⁰⁴ Ufuk Uyan, *Katılım Bankacılığı 'nda Yeni Ürünler ve Uygulama Alanları*, İKDER, İstanbul, 2011, s. 84.

meblağı kesin bir şekilde ödeme garantisi sunduğu akreditif çeşidine dönülemez akreditif denir.¹⁰⁵

- Teyitli ve Teyitsiz Akreditif; Akreditifin doğruluğunun teyit edilmesi durumunda teyit veren banka herhangi bir olumsuz durumda ilgili tutarı ödemekle yükümlü ise bu akreditif çeşidine teyitli akreditif denir. Akreditif açan bankanın yalnızca garantisine önem verilip ilgili kredinin doğruluğunun araştırılması isteniyorsa herhangi olumsuz bir durumda bankanın ödemekle yükümlü bir tutarı bulunmuyorsa bu akreditif türüne de teyitsiz akreditif denir.¹⁰⁶
- Görüldüğünde ödenecek akreditif: ihracatçı tarafından doldurulmuş olan belgelerin belirtilmiş olan vadede teslim edilmesi ve sözleşmede belirtilen şartların yerine getirildiğinde hemen ödemenin yapıldığı akreditif türüdür.
- Vadeli akreditif; Ticaret ilişkisine girmiş olan satıcı yani ihracatçı alıcı olan firmaya ödeme yapabilmesi için belli bir süre vermektedir. Süreli olan akreditife vadeli akreditif denir. Burada önemli olan akreditif sürecinde uygun belgelerin ihracatçı tarafından ibraz edilmesi durumudur.¹⁰⁷
- Devredilebilir akreditif; ihracat yapan firmanın ilgili malları alamaması yani temin edememesi sonucunda ve krediyle ilgili yapılmış olan sözleşmedeki şartların tamamını veya belirli bir kısmını tedarik işlemi gerçekleştiren firmalara devretmek durumunda kalır. Bu şekilde devredilebilir akreditif çeşidi ortaya çıkar. Yani ihracatçı firmanın ticarete konu olan malları tedarik edemediği durumlarda kredi sözleşmesinde belirtilmiş olan şartların belirli bir kısmını veya tamamını tedarik işleminde sorun yaşamayacak olan firmalara devreder.¹⁰⁸
- Kırmızı Şartlı Akreditif; Muhabir banka tarafından sevk belgeleri alınmadan akreditifte belirtilmiş olan tutarın belirli bir kısmını ya da tamamını önceden

¹⁰⁵ Belgi Demir, Uluslararası Bankacılıkta Ödeme Yöntemlerinden Akreditif Ve Akreditifte Karşılaşılan Sorunlar İle Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2010, s.42 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

¹⁰⁶ Beliz Tokdemir, Dış Ticarete Bir Ödeme Aracı Olan Akreditifin Hukuki Çerçevesi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı, Mersin, 2018, s.13.14 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

¹⁰⁷ Uyan, a.g.e., s.85.

¹⁰⁸ Uyan, a.g.e., s.85.

ihracatçıya avans şeklinde ya da peşin bir şekilde ödenmesi sonucu ortaya çıkan akreditif çeşidine kırmızı şartlı akreditif denilmektedir. Bu akreditif çeşidi Avusturalya, Güney Afrika ve Yeni Zelanda' da ağaç ticaretinde geliştirilmiştir.¹⁰⁹

- Yeşil Şartlı Akreditif; Akreditife konu olan malın hazırlanarak sevk edilip depolama işlemlerinden sonra almış olduğu makbuzu bankaya ibraz etmesiyle lehtar olan taraf avans almayı hak eder. Yani akreditife konu olan malın sevkiyat işleminin tamamlandığını belirten makbuzun bankaya ibraz edilmesi sonucunda lehtarın avans almaya hak kazandığı akreditif çeşidine yeşil şartlı akreditif denir.¹¹⁰

3. 6. Türkiye' de Özel Finans Kurumları Ve İslam Hukukundaki Yeri

Günümüzde faaliyet gösteren özel finans kurumları gerek petrol zengini İslam ülkelerinde bulunan kaynaklardan fayda sağlayabilmek gerekse dini hassasiyetleri olan faize bulaşmak istemeyen bireylerin fonlarını değerlendirmek için kurulmuştur. Özel Finans kurumları 19 Şubat 1984 yılında yürürlüğe girmiştir. Özel Finans kurumları yalnızca ülke içindeki sermayelerden değil ülke dışından da özel cari hesap ve katılma hesapları sayesinde fon toplamaktadırlar. Toplamış oldukları fonları ise faizsiz prensiplerine uygun olarak her türlü ticari ve sınai faaliyetlerde, ihracat ve ithalat finansmanında, yatırım mallarının elde edilip firmalara taksitle satılması ve kiralanmasında kullanılmaktadırlar. Özel Finans Kurumları iki hesapta fon toplama işlemi gerçekleştirirler. Bunlar cari ve katılma hesaplarıdır. Cari hesaplarda toplanmış olan fonları Özel Finans Kurumları kendi hesaplarına geçirirler. Katılma hesaplarında ise müşterinin yatırmış olduğu TL veya döviz cinsinden olan mevduatlar banka tarafından kullanılmaktadır. Katılma hesaplarında müşterilere sabit bir kâr payı garantisi verilmemekle birlikte anaparanın bile geri ödeneceğine yönelik garanti verilmemektedir. Katılma hesaplarından doğacak kârdan ilgili kurum en fazla %20

¹⁰⁹ Seymur Zeynalzade, İhracatta Akreditif Uygulamaları: Bir Katılım Bankası Örneği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Ana Bilim Dalı, Sakarya, 2016, s.80. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

¹¹⁰ Semih Saraç, Akreditifin Hukuki Niteliği, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2014, s.26. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

oranında kazanç sağlar. Zarar olması durumunda da yine ilgili kurum zararın %20 oranında sorumlu tutulurken %80' ini ise müşteri sorumluluğundadır. Fakat bu zamana kadar katılım hesaplarında anaparadan hiçbir zaman zarar edilmemiştir. Yalnızca kârdan zarar etme durumu yaşanmıştır.¹¹¹

3.7. Katılım Bankalarında Sigorta Uygulaması

Katılım bankalarında uygulanan sigorta yöntemine Tekafül adı verilmektedir. Sözlükteki anlamı dayanışma olarak geçen Tekafül Arapça kökenli bir kelimedir. Tekafül uygulaması bireylerin ekonomik ve sosyal hayatlarını İslami değerlere uygun olması amacıyla birçok kural içermektedir. Dini değerlere önem veren bireylerin inançlarına göre en uygun ekonomik hizmeti alabilmeleri adına tekafül uygulaması oluşturmuştur. Bu uygulamanın amacı katılım bankalarıyla çalışmış olan belirli bir riske sahip olan bireyleri bir arada toplayarak karşılaşılabilecekleri tehlikelerde oluşabilecek zararı en aza indirebilmektedir. Risklerin minimum düzeye inmesi bireylerin karşılaştığı hasarlar sonucunda toplumsal yaşantısını olumsuz etkilememek için önem taşımaktadır. Geleneksel bankaların kullanmış olduğu sigorta yöntemindeki amaca göre farklılıklar göstermektedir. En önemli farklılardan biri olan unsur kâr unsurudur. Geleneksel bankalarda sigortanın amacı kâr elde edebilmekken katılım bankalarında ise risk unsurunun bir diğeri hesabına üstlenilmesi amacı ile ortak garantinin sağlanmasıdır. Tekafül uygulamasında katılımcıların belli bir miktarda yatırmış oldukları primler, sigorta edilen bireyin riskini bir başka katılımcı bireye yükleme amacı gütmemektedir. Buradaki amaç Allah'ın rızasını kazanmaktır. Bir nevi yardımlaşma amacı taşımaktadır. Tekafül uygulamasında bireylerin yatırmış oldukları primler sigorta edilenin riskini toplulukla paylaşarak sosyal güvenliğin oluşmasını sağlamaktır. Tekafül uygulamasında yatırılmış olan primler bağış niteliğini taşımaktadır. Tekafül uygulamasının uzun dönemli bir dayanışma hedefi bulunmaktadır.¹¹²

¹¹¹ Özsoy, a.g.e, s.132-137.

¹¹²Mervan Selçuk, İslâmî Bir Sigorta Deneyimi Olarak Tekâfûl, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı IV, 2015, s.352.

3.8. Katılım Bankacılığı Sisteminin Avantajları

Katılım bankacılığı sisteminin hem müşteri hem banka hem de ekonomi açısından avantajları bulunmaktadır. Bu avantajlar:¹¹³

- İslami ülkeler olarak bilinen Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap ülkeleri, İran, Bahreyn gibi Körfez ülkelerinde bulunan kaynak fazlalıkları Türkiye'ye gelerek olumlu yönde sisteme avantaj sağlamaktadır.

- Katılım bankaları sayesinde İslâmi değerlere önem veren bireylerin fonları âtil kalmamıştır. Geleneksel bankaların faizli çalışması sebebiyle İslâmi değerlere önem veren bireylerin birikimler yastık altında saklanıyordu. Katılım bankaları sayesinde bu birikimler faizsiz prensiplere uygun olarak değerlendirilerek hem bireyi hem de ülke ekonomisini olumlu bir şekilde etkilemiş oldu.

- Katılım bankacılığı sayesinde Ortadoğu ile ilişkilerimiz güçlenmiştir. Ortadoğu'nun petrol zengini bir ülke olması sebebiyle mali ilişkilerde olumlu yönde hareketlenme olarak ticaret anlamında da piyasa olumlu bir şekilde etkilenmiştir.

- Katılım bankalarında faizsiz bir şekilde toplanmış olan fonlar reel sektöre aktarılmış olduğundan dolayı reel ekonomiyi olumlu olarak etkilemiştir.

- Katılım bankaları fon kullandırma işlemi gerçekleştirirken müşterinin ihtiyaç duymuş olduğu ürüne ait proforma fatura almasından dolayı kayıt dışı yani gayri resmi ticareti önlemiş olmaktadır. Gayri resmi ticaretin engellenmesi ülkenin vergi gelirlerinin artmasına sebep olmaktadır. Vergi gelirlerinin artması ilgili ülkenin ihtiyaç duymuş olduğu sosyal ihtiyaçlar, teknolojik ihtiyaçlar vb. ihtiyaçların gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır.

¹¹³ Gökhan Sümer, Fatih Onan, "Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye' deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları, *Gazi Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt no:17, Sayı: 3, Yıl 2015 s.304-306.

- Katılım bankalarının sadece İslami değerlere uygun bir şekilde faaliyet göstermiş olduklarından dolayı bireylerin yaşantılarını olumsuz etkilemeyerek toplumsal huzura olumlu bir katkıda bulunmaktadır.

- Katılım bankaları faturalandırılabilen mal ve hizmet alımları için taksitlendirme yoluyla finansal ihtiyacı olan firmaların finansal ihtiyaçlarını karşılarken ilgili firmanın finans sistemini disipline etmiş olur.

- Katılım bankalarında bulunan fonlar proje bazlı olarak taksitlendirilmektedir. Taksitli olarak işlem yapılması da firmaların finansal açıdan takip işlemlerini kolaylaştırmaktadır. Firmaların belirli dönemlerde bilanço işlemlerini gerçekleştirmiş olması nedeniyle mali tablolara tutarın yansıtılmasıyla daha az operasyonel yükün olmasını sağlamaktadır.

- Katılım bankaları kriz dönemlerinde geleneksel bankalar gibi krediyi geri çağırma işlemi yapmazlar. Kredinin erken ödenmesini istemediğinden dolayı küçük ve orta ölçekli firmaları kriz dönemlerinde risklerden korumuş olur.

- Katılım bankaları fon kullandırırken ödeme planını gerçekleştirecek ticari işlemin başında belirtmektedirler. Bu nedenden dolayıdır ki ilgili fonlama sonucu müşteri ne kadar ödeme yapacağını bilmiş olur. Müşterinin maliyetini baştan bilmesi sebebiyle belirsizlik durumu ortadan kalkmış olur. Katılım bankaları kullandırmış olduğu kredinin ödeme planından sonra faizlerin artması, ya düşmesi gibi durumlarda ödeme planını değiştiremezler. Yani gerçekleşen bir kredi kullanımında katılım bankalarının piyasa koşullarından etkilenmemektirler.

- Katılım bankaları reel sektörü fonlama işlemi gerçekleştirmesinden dolayı geleneksel bankalar gibi kredi gecikmelerinde takip işlemlerini gerçekleştirmek için sadece 90 gün süre vermemektedirler. İlgili sürenin uzatılması için daha inisiyatifli davranmaktadırlar. Bu şekilde davranmaları müşteri sadakatini artırmaktadır.

- Katılım bankalarına yatırılmış olan mevduatın 100,00 TL' si devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Devletin ilgili meblağa kadar garanti altına alması müşterileri olumlu bir şekilde etkilemektedir.

3.9. Katılım Bankalarının Ekonomiye Etkileri

Katılım Bankalarının ekonomi üzerindeki etkileri aşağıda belirtilmiştir.¹¹⁴

- *Yeni Finansman Metotları:* Katılım bankaları faiz hassasiyeti olan bireyler için faizsizlik prensiplerine dayanarak fon toplayan ve toplamış oldukları fonları ihtiyacı olan bireylere faizsizlik prensibine uygun olarak kullandıran bankalar olduğundan dolayı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda yeni finansman metotları kullanarak ekonomiye olumlu bir şekilde katkıda bulunurlar.

- *Yeni Müşteriler:* Katılım bankalarının müşteri büyüklüğü geleneksel bankalar kadar yüksek olmasa da faiz hassasiyeti olan bireyleri müşteri olarak kendi sektörüne kazandırmıştır. Böylece katılım bankaları yeni müşterilere bankacılık hizmetlerini sunarak müşteri kazanmışlardır.

- *Kaynakların Etkin Kullanımı:* Katılım bankalarının müşterilerinden toplamış oldukları fonları proje bazlı kullanılmış olduğundan dolayı kaynaklar gereksiz bir şekilde kullanılmayarak verimlilik sağlamışlardır. Buradan da anlaşılacağı üzere katılım bankaları fonların bir projeye dayanması zorunluluğu taşırlar. Yani geleneksel bankalardan farklı çalışarak proje esasına dayanmayan fonların talepleri karşılanmamaktadır.

- *Atıl Fonların Reel Ekonomiye Kazandırılması:* Faiz hassasiyeti olan bireylerin fonları geleneksel bankalara aktarılmamaktadır. Bu durum hem bireyi hem de reel ekonomiyi olumlu bir şekilde etkilememektedir. Katılım bankaları sayesinde faiz hassasiyeti olan bireylerin fonları atıl kalmayarak ekonomiye dahil olmuştur. Bu durumda reel ekonominin olumlu bir şekilde etkilenmesine sebep olmuştur.

- *Ekonomik Büyüme Katkısı:* Ekonomide faiz oranlarının düşmesine yönelik her girişim ve faaliyet, fonksiyonel bakımdan ekonomiye olumlu bir şekilde katkıda bulunmaktadır. Katılım bankaları da ticaret ve üretime dayalı finansman tekniklerinde cari faiz oranlarını düşürücü fonksiyon yüklenmektedir. Bu durumda ekonomide

¹¹⁴ Osman Nuri Aras ve Mustafa Öztürk, "Reel Ekonomiye Katkısı Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi, *Ekonomi Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, No:2, 2011, s.172-173.

yatırımların hacminin artmasına neden olmaktadır. Yatırımların hacminin artması ise üretilmiş olan mal ve hizmetlerin değerlerini artırıcı sonuç vermektedir.

- *İstihdam Alanına Etkisi*: Katılım bankalarının faaliyet göstermesiyle banka şube ve çalışan sayıları artmıştır. Şube ve çalışan sayılarının artması yetişmiş insan gücünün çoğalmasına sebep olmuştur. Katılım bankalarında çalışan personellerin eğitimi, teknoloji ve yenilik olguları sayesinde beşerî sermayeye olumlu olarak etkilenmiştir.¹¹⁵

- *Kamu Maliyesine Katkıda Bulunma*: Katılım bankaları kredi kullanırken gerçeklik unsuru aramaktadır ve gerçek olan işlemler için kredi kullanmaktadır. Kullanılan krediler için gerekli vergileri alan katılım bankaları böylelikle kamu maliyesine olumlu katkıda bulunur.¹¹⁶

¹¹⁵ Bedrettin Şimşek, Katılım Bankacılığı Ve Türkiye Ekonomisine Katkıları, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ordu, 2019, s.78. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

¹¹⁶ Mesut Doğan, “Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2013, Sayı:58, s.176.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

4.1. Türk Bankacılık Sistemi

Finansal yapı içerisinde en büyük ve en önemli yere sahip olan sektörlerden biri bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörü bireylerin birikimlerin değerlendirerek ekonomik kalkınmaya olumlu bir şekilde etki eden sektördür. Türkiye’de 1980 sonrası serbestleşme yaşanmasının sonucu olarak banka sayılarında artış olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sisteminde bankalar belirli ayrımlara tabiidir. Bankalar faaliyet alanlarına göre, niteliklerine ve tabii oldukları hükümlere göre üç ayrı başlık altında incelenebilir. Faaliyet alanlarına göre bankalar; mevduat, katılım bankaları, yatırım ve kalkınma bankaları olarak ayrılmaktadır. Mevduat ve katılım bankaları birbirinden tamamen farklı bir şekilde faaliyet göstermektedir. En önemli farklılığı kâr ve faiz unsurlarıdır. Mevduat bankaları faizli bir şekilde bankacılık faaliyeti gerçekleştirirken, katılım bankaları kâra ve zarara ortak bir şekilde faaliyet gerçekleştirmektedir. Kalkınma bankaları sermayesi yeterli olmayan ve kendilerini geliştirmek isteyen ülkelerin başvurmuş oldukları bir banka çeşidi iken yatırım bankaları ise şirketlerin yatırımlarını desteklemek amaçlı kurulan banka çeşididir. Niteliklerine göre bankalar ise bankaların Türkiye’de kurulup kurulmadığına yönelik bir ayrımdır. Yani Türkiye’de kurulan bankalar, yurt dışında kurulan bankaların şubeleri olarak ayrılmaktadır. Tabii oldukları hükümlerine göre bankalar kriteri de kendi arasında iki ayrılmaktadır. Bunlar: özel bankalar ve kamu bankalarıdır.¹¹⁷

¹¹⁷ Filiz Yetiz, “Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi”, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016, Cilt:9, Sayı:2, s: 114- 115.

4.2. Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri

Katılım bankaları Türk bankacılık sektöründeki faaliyetleri açısından ayrılmış olan bankalardan biridir. Katılım bankaları mevduat, kalkınma, yatırım bankalarının tamamlayıcısıdır. Dini hassasiyetleri sebebiyle diğer bankaları tercih etmeyen bireylerin fonları âtil olarak kalmaktaydı. Katılım bankaları sayesinde âtil kalan fonlar ekonomiye dahil edilerek hem bireyin hem de ülke ekonomisinin olumlu bir şekilde etkilenmesine sebep olmuştur.¹¹⁸

4.3. Katılım Bankalarının Seçilmiş Bazı Kalemleri ile Mevduat Bankalarıyla Karşılaştırılması

Günümüzde bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının Türk bankacılık sistemindeki yeri ve önemini bulmak amaçlı bazı finansal kalemler incelenmiştir. İncelenen kalemlerde katılım bankaları, mevduat bankaları ve bankacılık sektörü olarak ayrı ayrı gösterilmiştir. Bu kalemler doğrultusunda günümüzde faaliyet gösteren katılım bankaları ile mevduat bankalarının birbirleri ile karşılaştırılması yapılarak, bankacılık sektörü içerisinde hangi banka türünün hangi oranda yere sahip olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır.

¹¹⁸ Nihat Arabacı, Katılım Bankalarının Türkiye’ de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finansman Anabilim Dalı, Eskişehir, 2007, s.53 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

4.3.1 Toplam Öz Kaynaklar

Tablo: 4.1 Toplam Öz Kaynaklar¹¹⁹

Bilanço- Toplam Öz Kaynaklar (Milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹²⁰	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	951	877,58		47,482	43,816	
2006	9,65	1,560	1,409	%60,60	50,409	45,544	%3,94
2007	8,39	2,364	2,126	%50,85	64,533	59,118	%29,80
2008	10,06	3,729	3,353	%57,74	72,060	64,810	%9,62
2009	6,53	4,420	4,131	%23,18	93,833	87,705	%35,32
2010	6,4	5,457	5,107	%23,63	114,979	107,620	%22,70
2011	10,45	6,194	5,546	%8,59	123,007	110,152	%2,35
2012	6,16	7,377	6,922	%24,80	157,553	147,848	%34,22
2013	7,4	8,833	8,179	%18,15	165,954	153,673	%3,93
2014	8,17	9,673	8,882	%8,59	201,116	184,684	%20,17
2015	8,81	10,645	9,707	%9,28	228,144	208,044	%12,64
2016	8,53	11,496	10,515	%8,32	262,503	240,111	%15,41
2017	11,92	13,645	12,018	%14,29	314,519	277,028	%15,37
2018	20,3	16,796	13,386	%11,38	367,784	293,123	%5,80

¹¹⁹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 30.04.2019).

¹²⁰ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.1' de katılım ve mevduat bankalarının 2005 yılı ile 2018 yılları arasında toplam öz kaynaklarının nominal ve reel değerleri yer almaktadır. Bankalar için öz kaynak hesaplaması ana sermaye ve katkı sermayenin toplamından, sermayeden indirilen değerlerin çıkarılması sonucunda hesaplama yapılmaktadır. Yani bankanın sahip olmuş olduğu varlıklardan harcamaları düşüldüğünde ortaya çıkan rakam öz kaynağı göstermektedir. Dolayısıyla öz kaynak ne kadar yüksek ise bankalar için o kadar avantaj sağlanmış olur. Katılım bankalarının 2005 yılından 2018 yılına kadar toplam öz kaynak kalemi sürekli olarak artış göstermiştir. 2005 yılında 877,58 milyon TL toplam öz kaynağa sahip olan katılım bankaları 2006 yılında 1.409,46 milyon TL toplam öz kaynağa sahip olmuştur. 2006 yılında bir önceki yıla göre toplam öz kaynak açısından %60,60 büyüme yaşadığı görülmektedir. Katılım bankalarının toplam öz kaynak açısından en yüksek artış yaşadığı yıl 2017 yılıdır. 2017 yılında bir önceki yıla göre 1.503,12 milyon TL artış yaşamıştır. 2005 yılında 877,58 milyon TL olan toplam öz kaynağa sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 13.386,41 milyon TL toplam öz kaynağa sahip olmuştur. 2005 yılından 2018 yılına kadar 12.508,83 milyon TL artış yaşamıştır. Mevduat bankaları incelendiğinde ise 2005 yılında 43,816 milyon öz kaynağa sahip olan mevduat bankaları 2006 yılında 45,544 milyon TL toplam öz kaynağa sahip olmuştur. 2016 yılında bir önceki yıla göre %3,93 artış yaşamıştır. Mevduat bankalarının da en yüksek artış yaşadığı yıl katılım bankaları gibi 2017 yılında olmuştur. Mevduat bankalarının 2017 yılında toplam öz kaynak açısından bir önceki yıla 37,696 milyon TL artış yaşadığı görülmektedir.

4.3.2. Toplam Aktifler

Tablo: 4.2. Toplam Aktifler ¹²¹

Bilanço- Toplam Aktifler (milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹²²	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	9,945	9,177		384,097	354,444	
2006	9,65	13,752	12,424	%35,39	470,635	425,218	%19,96
2007	8,39	19,445	17,813	%43,36	543,272	497,691	%17,04
2008	10,06	25,770	23,177	%30,11	683,823	615,030	%23,57
2009	6,53	33,628	31,432	%35,61	773,357	722,856	%17,53
2010	6,4	43,339	40,565	%29,05	932,371	872,699	%20,72
2011	10,45	56,148	50,280	%25,28	1.119,91	1.002,88	%14,91
2012	6,16	70,279	65,949	%31,16	1.247,65	1.170,79	%16,74
2013	7,4	96,075	88,965	%34,89	1.566,19	1.450,29	%23,87
2014	8,17	104,319	95,796	%7,67	1.805,44	1.657,93	%14,31
2015	8,81	120,183	119,109	%24,33	2.130,60	1.942,89	%17,18
2016	8,53	132,874	121,539	%2,04	2.455,37	2.245,94	%15,59
2017	11,92	160,136	141,048	%16,05	2.922,70	2.574,31	%14,62
2018	20,3	206,806	164,824	%16,85	3.403,34	2.712,46	%5,36

¹²¹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 30.04.2019)

¹²² http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.2’de Bankacılık sektöründe büyük bir öneme sahip olan kalemlerden biride toplam aktif kalemidir. Toplam aktif kalemi sahip olunan varlıkları ve alacakları gösteren bir kalemdir. Bu nedenden dolayı toplam aktif kalemi ne kadar yüksek olursa bankalar bu durumdan olumlu etkilenir. Tablo 4.2’ de katılım ve mevduat bankalarının 2005 ve 2018 yıllarında toplam aktif kalemine yer verilmiştir. İlgili tabloda katılım ve mevduat bankalarının nominal ve reel değerleri yer almaktadır. Reel değerler enflasyon oranı ile hesaplanarak yapılmıştır ve reel değerlere göre yorumlama yapılmıştır. 2005 yılında katılım bankalarının toplam aktif kalemi 9,177 milyon TL olarak görülmektedir. 2006 yılında ise bu rakam 12.424,93 milyon TL’ ye yükselmiştir. Yani %35,39’luk bir artış yaşamıştır. Katılım bankaları toplam aktif kalemi açısından en yüksek artışı 2018 yılında yaşamıştır. 2018 yılında bir önceki yıla göre 23.776,60 milyon TL artış yaşamıştır. Bu artış yüzdesel olarak ise %16,85’e tekabül etmektedir. 2005 yılında 9.177,00 milyon TL toplam aktifi bulunan katılım bankalarının 2018 yılında toplam aktifi 164.824,38 milyon TL’ye yükselmiştir. 2005 yılından 2018 yılına kadar katılım bankaları yüzdesel değişim olarak 1.696 artış yaşamıştır. Mevduat bankaları ise 2005 yılına 354,444 milyon TL toplam aktifle başlamıştır. 2006 yılında ise 425,218 milyon TL toplam aktife sahip olmuştur. 2006 yılında bir önceki yıla göre %19,96 artış yaşamıştır. Mevduat bankalarının toplam aktif açısından en büyük sıçramayı yaşadığı yıl 2017 yılıdır. 2017 yılında bir önceki yıla göre 328,37 milyon TL bir artış yaşamıştır. 2005 yılında 354,444 milyon TL toplam aktife sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 2.712,46 milyon TL’ ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar olan süreçte mevduat bankaları 665,271’ik bir yüzdesel değişim yaşamıştır.

4.3.3 Bankalar Mevduatı

Tablo: 4.3. Bankalar Mevduatı¹²³

Bankalar Mevduatı							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹²⁴	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2006	9,65	66	56		13,874	12,535	
2007	8,39	230	210	%275	12,322	11,288	%9,94
2008	10,06	241	216	%2,85	14,394	12,945	%14,67
2009	6,53	217	202	%6,48	17,176	16,054	%24,01
2010	6,4	605	566	%180	27,599	25,832	%60,90
2011	10,45	486	435	%23,14	35,120	31,449	%21,74
2012	6,16	1,068	1,002	%130	42,768	40,133	%27,61
2013	7,4	1,713	1,586	%58,28	55,317	51,223	%27,63
2014	8,17	1,375	1,262	%20,42	66,312	60,894	%18,88
2015	8,81	1,273	1,160	%8,08	74,190	67,653	%11,09
2016	8,53	3,312	3,029	%161	85,002	77,751	%14,92
2017	11,92	2,001	1,762	%41,82	83,616	73,658	%5,26
2018	20,3	2,586	2,061	%16,96	109,860	87,558	%18,87

¹²³ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 30.04.2019)

¹²⁴ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Bankaların faaliyette kalabilmesi için en önemli kalemlerden biri de mevduattır. Mevduat banka müşterilerinin belirli bir vade için ya da vadesiz olarak TL, döviz ve kıymetli maden cinsinden yatırmış oldukları birikimleridir. Müşteriler mevduatlarını bankalara yatırarak hem güvenli bir şekilde saklamış olur hem de mevduatlarının âtil kalmamasını sağlamış olur. Âtil kalmayan mevduatlar hem müşteriye hem de ekonomiye olumlu etki yaratmaktadır. Bankalar ise ilgili mevduatlarla mevduat ihtiyacı olan bireylere kredi vb. ürünleri kullanarak faiz ya da kâr payı adı altında gelir elde etmektedirler. Elde edilen gelirler sayesinde bankanın kârlılık durumu ortaya çıkmaktadır. Bankaların mevduatı ne kadar çok olur ise kazançları da o kadar çok olur. Kısacası mevduat bankaların olmazsa olmazıdır.

Tablo 4.3'de 2006 yılı ile 2018 yılları arasında katılım ve mevduat bankalarının bankalar mevduatlarının nominal ve reel rakamlarına yer verilmiştir. İlgili tabloda reel rakamlar enflasyon oranına göre hesaplanmış olup reel rakamlar üzerinden yorumlama yapılmıştır. 2006 yılında katılım bankalarının 56 milyon TL bankalar mevduatı olduğu görülmektedir. 2007 yılında ise katılım bankalarının bankalar mevduatı 210 milyon TL'ye yükselmiştir. 2007 yılında bir önceki yıla göre tam 154 milyon TL artış yaşamıştır. Yani 2006 yılından 2007 yılına %275 artış yaşamıştır. Katılım bankaları bankalar mevduatı kaleminde 2006 yılından 2018 yılına kadar yani 12 yılda 5 kez bir önceki yıla göre azalış yaşamıştır. Katılım bankalarının bankalar mevduatı kalemi açısından azalış yaşamış olduğu yıllar sırasıyla 2009, 2011, 2014, 2015, 2017 yıllarıdır. Katılım bankalarının en çok azalış yaşadığı yıl 2017 yılıdır. 2017 yılında bir önceki yıla göre tam 1.267 milyon TL azalış yaşadığı görülmektedir. Katılım bankalarının bankalar mevduatı kaleminde en büyük sıçrama yaptığı yıl ise 2016 yılıdır. 2016 yılında bir önceki yıla göre tam 1.869 milyon TL artış yaşamıştır. 2006 yılında 56 milyon TL bankalar mevduatına sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 2.061 milyon TL'ye ulaşmıştır. Yani 2006 yılından 2018 yılına kadar %35,80'lik bir artış yaşamıştır. 2006 yılında 12.535 milyon TL bankalar mevduatına sahip olan mevduat bankaları 2007 yılında 11.288 milyon TL'ye düşmüştür. Yani mevduat bankaları 2007 yılında bir önceki yıla göre bankalar mevduatı kaleminde %9 düşüş yaşamıştır. 2008 ile 2017 yılına kadar devamlı artış gösteren mevduat bankaları 2017 yılında bir önceki yıla göre 4.093 milyon TL'lik azalma yaşamıştır. En yüksek artışını ise 2018 yılında yaşayan mevduat bankaları 2018 yılında bir önceki yıla göre tam 13.900 milyon TL'lik artış yaşamıştır. 2006 yılında 12.535 milyon TL bankalar mevduatına sahip olan mevduat bankaları, 2018 yılında 87.558 milyon TL bankalar mevduatına sahip olmuşlardır. Mevduat bankaları bankalar mevduatı kalemi açısından 2006 yılından 2018 yılına kadar %5,98'lik bir artış yaşamıştır.

4.3.4. Mevduat Katılım Fonu

Tablo: 4.4. Mevduat Katılım Fonu¹²⁵

Bilanço- Mevduat (Katılım Fonu) (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹²⁶	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	8.369,16	7.723,05		243.120,92	224.351,98	
2006	9,65	11.151,82	10.075,66	%30,46	296.495,02	267.883,25	%19,40
2007	8,39	14.834,17	13.589,58	%34,87	342.030,88	313.334,48	%16,96
2008	10,06	19.045,29	17.129,33	%26,04	435.553,91	391.737,18	%25,02
2009	6,53	26.711,41	24.967,15	%14,41	487.908,97	456.048,51	%16,41
2010	6,4	33.089,46	30.971,73	%24,04	583.947,44	546.574,80	%19,85
2011	10,45	39.220,35	35.121,82	%13,39	656.275,77	587.694,95	%7,52
2012	6,16	47.921,10	44.969,16	%28,03	724.295,66	679.679,04	%15,65
2013	7,4	61.313,32	56.776,13	%26,25	884.456,64	819.006,84	%20,49
2014	8,17	65.229,93	59.900,64	%5,50	987.463,08	907.787,34	%10,84
2015	8,81	74.176,42	67.641,47	%12,92	1.171.251,45	1.068.064,19	%17,65
2016	8,53	81.272,69	74.340,12	%9,90	1.372.359,32	1.255.297,07	%17,53
2017	11,92	104.992,89	92.477,73	%24,39	1.605.926,45	1.414.500,01	%12,68
2018	20,3	136.612,75	108.880,36	%17,73	1.899,351	1.513.783,53	%7,01

¹²⁵ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 01.05.2019)

¹²⁶ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.4' te katılım ve mevduat bankalarının mevduat katılım fonu kaleminin nominal ve reel değerlerine yer verilmiştir. Reel değerleri enflasyon oranı dikkate alınarak hesaplanmış ve reel değerlere göre yorumlama yapılmıştır. 2005 yılında katılım bankalarının 7.723,05 milyon TL reel değere sahip olduğu görülmektedir. 2006 yılında 10.075,66 milyon TL'ye yükselmiştir. 2005 yılından 2006 yılına kadar katılım bankaları mevduat katılım fonu kaleminde %30,46'lık bir artış yaşamıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar sürekli olarak artış yaşayan katılım bankaları 2017 yılında en büyük artışını yaşamıştır. 2017 yılında bir önceki yıla göre 18.107,67 milyon TL artış yaşamıştır. 2005 yılında 7.723,05 milyon TL bankalar mevduatına sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 108.880,36 milyon bankalar mevduatına sahip olmuşlardır. 2005 yılından 2018 yılına kadar %13,09'luk bir artış yaşamıştır. Mevduat bankalarının mevduat katılım fonu kalemi incelendiğinde ise 2005 yılında 224.351,98 milyon TL iken 2006 yılında ise 267.883,25 milyon TL'ye yükselmiştir. 2005 yılından 2006 yılına %19,40'lık bir artış yaşanmıştır. Mevduat bankaları 2005 yılından 2018 yılına kadar sürekli bir şekilde artış göstermiştir. En yüksek artışı ise 2016 yılında bir önceki yıla göre 187.232,88 milyon TL ile olmuştur. Mevduat bankalarının 2005 yılında 224.351,98 milyon TL olan mevduat katılım fonu 2018 yılında 1.513.783,53 milyon TL' ye yükselmiştir. 2005 yılından 2018 yılına kadar mevduat bankaları mevduat katılım fonu kaleminde %57,47 artış göstermiştir.

4.3.5. Dönem Net Kâr

Tablo:4.5 Dönem Net Kâr¹²⁷

Dönem Net Kâr (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹²⁸	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	250	230,545		5,032	4.643,53	
2006	9,65	391	353,268	%53,23	10,243	9.254,55	%99,29
2007	8,39	527	482,784	%36,66	13,468	12.338,03	%33,31
2008	10,06	647	581,911	%20,53	11,851	10.658,79	%13,61
2009	6,53	705	658,963	%13,24	18,490	17.282,60	%62,14
2010	6,4	759	710,424	%7,80	20,518	19.204,85	%11,12
2011	10,45	803	719,086	%1,21	18,177	16.277,50	%15,27
2012	6,16	916	859,574	%19,53	21,539	20.212,20	%24,17
2013	7,4	1.052	974,152	%13,32	22,473	20.810,00	%2,95
2014	8,17	144	132,235	%86,42	22,927	21.053,86	%1,17
2015	8,81	409	372,967	%182,04	23,889	21.851,27	%3,78
2016	8,53	1.106	1.011,658	%171,24	34,224	31.304,69	%43,26
2017	11,92	1.583	1.394,306	%37,82	44,158	44.152,74	%41,04
2018	20,3	2.124	1.692,828	%21,41	47,712	37.883,33	%14,19

¹²⁷ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 01.05.2019)

¹²⁸ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Dönem net kâr kalemi tüm sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de büyük önem arz etmektedir. Dönem net kârı hesaplanırken bir yıl boyunca elde edilen gelir ve masraflar dikkate alınır. Masraflar gelirden az olduğu durumlarda kâr elde edilir aksi şekilde olursa zarar elde edilmiş olur. Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların faaliyetlerinin sürekli olabilmesi için dönem net kârının olması gerekmektedir. Tablo 4.5'te katılım ve mevduat bankalarının dönem net kârlarının nominal ve reel rakamlarına yer verilerek reel rakamlar üzerinden yorumlanmaya çalışılmıştır. Katılım bankalarının 2005 yılında dönem net kâr kalemi 230.545 milyon TL olarak görülmektedir. 2006 yılında ise dönem net kâr kalemi 353.268 milyon TL'ye yükselmiştir. 2006 yılında katılım bankalarının dönem net kâr kaleminde bir önceki yıla göre %53,23 artış yaşadığı görülmektedir. 2005 yılından 2014 yılına kadar sürekli bir şekilde dönem net kâr kaleminde artış yaşayan katılım bankaları 2014 yılında bir önceki yıla göre tam 841,917 milyon TL gerileme kaydettiği görülmektedir. 2016 yılında ise bir önceki yıla göre 638.691 milyon TL artış yaşayarak en yüksek artışı sağlamıştır. 2005 yılında 230,545 milyon TL dönem net kâr kalemine sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 1.692,828 milyon TL'ye yükselmiştir. 2005 yılından 2018 yılına 634,272'lik yüzdesel değişim sağlamıştır. Mevduat bankalarının dönem net kâr kalemi incelendiğinde ise 2005 yılında 4.643,53 milyon TL iken, 2006 yılında 9.254,55 milyon TL olmuştur. 2006 yılında bir önceki yıla göre 4.611,02 milyon TL artış yaşamıştır. Mevduat bankaları 2005 ile 2018 yılları arasında bir önceki yıla göre 2008, 2011 ve 2018 yıllarında düşüş yaşamıştır. En büyük düşüşü yaşadığı yıl ise 2018 yılındadır. 2018 yılında bir önceki yıla göre 6.269,41 milyon TL'dir. Mevduat bankalarının dönem net kâr bilgilerine göre 2005 yılında 4.643,53 milyon TL iken 2018 yılında 37.883,33 milyon TL'ye yükselmiştir. 2005 yılından 2018 yılına kadar yüzdesel değişim olarak 715,830 olarak hesaplanmaktadır.

4.3.6 Faiz (Kâr Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları

Tablo: 4.6. Faiz (Kâr Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları¹²⁹

Bilanço- Faiz (Kâr Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları (milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹³⁰	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	147	135,651		10,639	9.817,66	
2006	9,65	257	232,199	%71,17	13,912	12.569,42	%28,02
2007	8,39	254	232,689	%0,21	16,169	14.812,42	%17,84
2008	10,06	1.602	1.440,838	%390,28	24,054	21.634,16	%46,05
2009	6,53	1.028	960,871	%33,31	23,924	22.361,76	%3,36
2010	6,4	1.146	1.072,65	%11,63	27,430	25.674,48	%14,81
2011	10,45	2.192	1.962,93	%82,99	30,297	27.130,96	%5,67
2012	6,16	1.321	1.239,62	%36,84	36,165	33.937,23	%25,08
2013	7,4	3.506	3.246,55	%161,89	40,161	37.189,08	%9,58
2014	8,17	2.637	2.421,55	%25,41	46,024	42.263,83	%13,64
2015	8,81	3.674	3.350,32	%38,35	55,683	50.777,32	%20,14
2016	8,53	5.433	4.969,56	%48,33	81,364	74.423,65	%46,56
2017	11,92	5.365	4.752,49	%4,36	97,386	85.777,58	%15,25
2018	20,3	8.708	6.940,27	%46,03	180,960	144.225,12	%68,13

¹²⁹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 01.05.2019)

¹³⁰ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Bankalarının önemli kalemlerinden biri de faiz ve kâr payı kalemidir. İlgili kalemler ne kadar yüksek olursa banka için o kadar avantajlı olur. Tablo 4.6'da gösterilmekte olan tabloda katılım ve mevduat bankalarının yıllar itibariyle elde etmiş oldukları faiz ve kâr payı bilgileri bulunmaktadır. Katılım bankaları çalışma prensipleri nedeniyle kâr elde ederken, mevduat bankaları ise faiz getirisi elde etmektedirler. İsim ve işleyiş olarak farklı olan kâr ve faiz bankalar için getiri anlamını taşımaktadır. Katılım bankaları 2005 yılından 2018 yılına kadar bir önceki yıla göre 2009, 2012, 2014, 2017 yılında toplamda 4 yıl gerileme kaydetmiştir. En büyük gerilemeyi 2014 yılında yaşamıştır. 2014 yılında bir önceki yıla göre tam 825 milyon TL gerileme kaydetmiştir. Diğer yıllarda ise katılım bankaları kâr payı kaleminde bir önceki yıla göre artış yaşamıştır. Katılım bankalarının en büyük artışı 2018 yılında olmuştur. 2018 yılında bir önceki yıla göre tam 2.187,78 milyon TL olmuştur. Yani 2018 yılında bir önceki yıla göre %68,47 oranında artmıştır. 2005 yılında katılım bankalarının kâr payı kalemi 135.651 milyon TL iken 2018 yılında 6.940,27 milyon TL'ye ulaşmıştır. 6.804,61 milyon TL artış yaşamıştır. Bu artışın yüzdesel değişimi ise 5016,26 olarak hesaplanmaktadır. Mevduat bankalarının faiz geliri kontrol edildiğinde ise 2005 yılında 9.817,66 milyon TL olan faiz geliri 2006 yılında 12.569,42 milyon TL'ye yükselmiştir. Yani 2005 yılından 2006 yılına kadar mevduat bankaları faiz geliri yönünden %28.02'lik bir artış sağlamıştır. Mevduat bankaları 2005 yılından 2018 yılına kadar faiz gelirlerinde sürekli bir artış yaşamıştır. En yüksek artışını ise 2018 yılında yaşamıştır. 2018 yılında bir önceki yıla göre toplamda 58.447,54 milyon TL artış yaşamıştır. 2005 yılında 9.817,66 milyon TL olan faiz geliri 2018 yılında 144.225,12 milyon TL'ye ulaşmıştır. Yani 2005 yılından 2018 yılına kadar yüzdesel değişim olarak 1.369,03 artış sağlamıştır.

4.3.7 Sabit Kıymetler

Tablo:4.7. Sabit Kıymetler¹³¹

Bilanço- Sabit Kıymetler (Net Milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹³²	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	228	210,39		7,284	6.721,67	
2006	9,65	231	208,70	%0,80	6,996	6.320,88	%5,96
2007	8,39	289	264,75	%26,85	7,429	6.805,70	%7,67
2008	10,06	549	493,77	%86,50	8,866	7.974,08	%17,16
2009	6,53	754	704,76	%42,73	8,991	8.403,88	%5,38
2010	6,4	614	574,70	%18,45	8,963	8.389,36	%0,17
2011	10,45	825	738,78	%28,55	9,006	8.064,87	%3,86
2012	6,16	1,149	1.078,22	%45,94	9,105	8.544,13	%5,94
2013	7,4	1,212	1.122,31	%4,08	10,145	9.394,27	%9,94
2014	8,17	1,564	1.436,22	%27,96	14,863	13.648,69	%45,28
2015	8,81	1,629	1.485,41	%3,42	23,084	21.050,29	%54,22
2016	8,53	1,833	1.676,64	%12,87	24,665	22.561,07	%7,17
2017	11,92	2,216	1.951,85	%16,41	27,943	24.612,19	%9,09
2018	20,3	3,504	2.792,68	%43,07	33,925	27.038,22	%9,85

¹³¹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 01.05.2019)

¹³² http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Bankalar için büyük öneme sahip olan kalemlerden biri de sabit kıymetlerdir. Sabit kıymetler bankanın gelirlerini olumlu etkileyen bir kalemdir. Sabit kıymetler borçlanma senedi olarak da bilinmektedir. Sabit kıymetler alacak hakkı sağlayan ve belirli bir meblağı temsil eden yatırım aracıdır. Katılım bankalarında en önemli yatırım aracı SukuK' tur. Tablo 4.7'de 2005 yılı 2018 yılı arasında katılım ve mevduat bankalarının sabit kıymetlerine yer verilmiştir. 2005 yılında 210,39 milyon TL ile yıla başlayan katılım bankaları 2006 yılında 208,70 milyon TL' ye ulaşmıştır. 2006 ve 2010 yıllarında katılım bankalar bir önceki yıla göre gerileme kaydetmiştir. En yüksek gerilemeyi 2010 yılında yaşayan katılım bankaları diğer yıllar ilerleme kaydetmiştir. En yüksek artışını 2018 yılında yaşamıştır. 2018 yılında bir önceki yıla göre 840,83 milyon TL artış yaşadığı görülmektedir. 2005 yılında 210,39 milyon TL sabit kıymete sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 2.792,68 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar katılım bankaları sabit kıymetler kaleminde %75 artış yaşamıştır.

Mevduat bankalarının sabit kıymetler kalemine bakıldığında ise 2005 yılında 6.721,67 milyon TL olan sabit kıymetler 2006 yılında 6.320,88 milyon TL'ye düşmüştür. 2006 yılında bir önceki yıla göre %5,96 gerileme kaydetmiştir. 2010 ve 2011 yıllarında tekrar sabit kıymetler açısından düşüş yaşayan mevduat bankaları diğer yıllar bir önceki yıla göre artış yaşamıştır. 2005 yılında 6.721,67 milyon TL sabit kıymetlere sahip olan mevduat bankaları 2018 yılında 27.038,22 milyon TL' ye yükselmiştir. Yani 2005 yılından 2018 yılına kadar %24,85 olmuştur.

4.3.8. Ödenmiş Sermaye

Tablo: 4.8 Ödenmiş Sermaye¹³³

Bilanço- Ödenmiş Sermaye (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹³⁴	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	816,250	753,235		17.267,73	15.934,10	
2006	9,65	939,050	848,431	%12,63	21.379,52	19.316,39	%21,22
2007	8,39	1.121,55	1.027,45	%21,10	25.452,39	23.316,93	%20,71
2008	10,06	2.469,50	2.221,06	%116,17	30.370,37	27.315,11	%17,14
2009	6,53	2.739,00	2.560,14	%15,26	31.530,24	29.471,31	%7,89
2010	6,4	3.089,00	2.891,30	%12,93	35.250,09	32.994,08	%11,95
2011	10,45	3.189,00	2.885,74	%0,19	36.491,89	32.678,48	%0,95
2012	6,16	4.550,00	4.269,72	%47,95	38.181,68	35.829,68	%9,67
2013	7,4	5.275,00	4.884,65	%14,40	40.083,83	37.117,62	%3,59
2014	8,17	6.687,01	6.140,68	%25,71	42.556,67	39.079,79	%5,28
2015	8,81	7.602,32	6.932,55	%12,89	47.390,00	43.214,94	%10,58
2016	8,53	7.839,32	7.170,62	%3,43	51.429,42	47.060,56	%8,89
2017	11,92	8.752,32	7.709,04	%7,50	52.746,42	46.459,04	%1,27
2018	20,3	9.767,32	7.784,55	%0,97	58.934,65	46.970,91	%1,10

¹³³ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 02.05.2019)

¹³⁴ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.8' de katılım ve mevduat bankalarının ödenmiş sermaye bilgilerine yer verilmiştir. 2005 yılına 753.235 milyon TL ödenmiş sermaye ile başlayan katılım bankaları, 2006 yılında 848.431 milyon TL' ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2006 yılına kadar %12,63 oranında artış olmuştur. 2005 yılından 2018 yılına kadar yalnızca bir kez önceki yıla göre 2011 yılında küçük oranda da olsa gerileme yaşamıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar diğer yıllar bir önceki yıla göre sürekli olarak artış yaşamıştır. 2005 yılında 753.235 milyon TL ödenmiş sermaye kalemi bulunan katılım bankalarının 2018 yılında 7.784,55 milyon TL' ye ulaşmıştır. Mevduat bankalarının ödenmiş sermaye kalemi incelendiğinde ise 2005 yılına 15.934,10 milyon TL ile başlayan mevduat bankaları 2006 yılında 19.316,39 milyon TL' ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2006 yılına kadar %21,22 oranında artış yaşamışlardır. 2005 yılından 2018 yılına kadar ödenmiş sermaye kaleminde mevduat bankaları toplamda iki yıl bir önceki yıla göre düşüş yaşamıştır. Mevduat bankalarının düşüş yaşadığı yıllar 2011 ve 2017 yıllarıdır. 2011 ve 2017 yılları dışında diğer yıllarda sürekli olarak artış yaşamışlardır. Mevduat bankalarının 2005 yılında ödenmiş sermaye kalemi 15.934,10 milyon TL iken 2018 yılında 46.970,91 milyon TL' ye ulaşmıştır.

4.3.9 Nakit Değer

Tablo: 4.9. Nakit Değer¹³⁵

Nakit Değer (milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹³⁶	K.B Nominal Değer	K.B. Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	179	165,18		2,894	2.760,58	
2006	9,65	235	212,32	%28,53	4,219	3.811,86	%38,08
2007	8,39	291	266,58	%25,55	4,691	4.297,42	%12,73
2008	10,06	407	366,05	%37,31	5,558	4.998,86	%16,32
2009	6,53	747	698,22	%90,74	6,814	6.369,04	%27,40
2010	6,4	1,045	978,12	%40,08	8,079	7.561,94	%18,72
2011	10,45	2,579	2.309,49	%136,11	10,472	9.377,67	%24,01
2012	6,16	2,799	2.626,58	%13,72	12,587	11.811,64	%25,95
2013	7,4	1,811	1.676,98	%63,84	15,462	14.317,81	%21,21
2014	8,17	2,778	2.551.03	%52,12	17,295	15.881,99	%10,92
2015	8,81	3,590	3.273.72	%28,32	18,666	17.021,52	%7,17
2016	8,53	4,298	3.931.38	%20,08	23,137	21.163,41	%24,33
2017	11,92	4,930	4.342.34	%10,45	27,018	23.797,45	%12,44
2018	20,3	7,666	6.109.80	%40,70	39,432	31.427,30	%32,06

¹³⁵ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 02.05.2019)

¹³⁶ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Nakit değerler tablosu incelendiğinde katılım bankalarının 2005 yılında 165,18 milyon TL ile yıla başladığı görölmektedir. 2006 yılında ise 212,32 milyon TL'ye ulaşan katılım bankaları 2005 yılından 2018 yılına kadar yalnızca 2013 yılında bir önceki yıla göre azalış yaşamıştır. 2005 yılında 165,18 milyon TL nakit değere sahip olan katılım bankaları 2018 yılında 6.109,80 milyon TL' ye ulaşmıştır. Yani toplamda 5.944,62 milyon TL artış yaşamıştır. Yüzdesel oran olarak artışı 3598.873'dür. Mevduat bankalarının nakit değer verileri incelendiğinde ise 2005 yılına 2.760,58 milyon TL ile yıla başlamıştır. 2006 yılında ise bu rakam 3.811,86 milyon TL olmuştur. 2005 yılından 2006 yılına %38,08'lik bir artış olmuştur. Mevduat bankaları 2005 yılından 2018 yılına kadar sürekli olarak artış yaşamıştır. En yüksek artışını ise 2018 yılında yaşamıştır. 2018 yılında bir önceki yıla göre 7.629,85 milyon TL olmuştur. 2005 yılından 2018 yılına kadar yüzdesel oran olarak 1038,43 milyon TL olmuştur.

4.3.10 Krediler

Tablo: 4.10 Krediler¹³⁷

Bilanço- Krediler (Milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹³⁸	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	6,474	5.974.20		143,975	132.860,13	
2006	9,65	9,323	8.423.33	%40,99	202,467	182.928,93	%37,68
2007	8,39	14,072	12.891.35	%53,04	262,572	240.542,20	%31,49
2008	10,06	17,641	15.866.31	%23,07	338,091	304.079,04	%26,41
2009	6,53	23,641	22.097.24	%39,27	355,285	332.084,88	%9,21
2010	6,4	30,823	28.850.32	%30,56	479,018	448.360,84	%35,01
2011	10,45	38,538	34.510.77	%19,62	621,379	556.444,89	%24,10
2012	6,16	47.961	45.006.60	%30,41	716,307	672.182,48	%20,79
2013	7,4	62.029	57.438.85	%27,62	939,772	870.228,87	%29,46
2014	8,17	64.065	58.830.88	%2,42	1.118,89	1.027,47	%18,06
2015	8,81	72.038	65.691.45	%11,66	1.339,15	1.221,17	%18,85
2016	8,53	75.896	69.422.07	%5,67	1.558,03	1.425,13	%16,70
2017	11,92	97.615	85.979.29	%23,85	1.869,48	1.646,63	%15,54
2018	20,3	112.475	89.642.57	%4,26	2.088,60	1.664,61	%9,19

¹³⁷ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 02.05.2019)

¹³⁸ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.10'da katılım ve mevduat bankalarının krediler kalemine yer verilmiştir. Krediler kaleminin hem nominal hem de reel değerleri ilgili tabloda gösterilmiştir. Yapılan yorumlar reel değerlere göre yapılmıştır. Katılım bankaları 2005 yılına 5.974,20 milyon TL ile başlamıştır. 2006 yılında 8.423,33 milyon TL olmuştur. 2005 yılından 2006 yılına kadar %40,99 artış yaşamıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar bir önceki yıla sürekli artış göstermiştir. En yüksek artışını 2017 yılında yaşamıştır. 2017 yılında bir önceki yıla göre tam 16.557,22 milyon TL ile olmuştur. 2005 yılında 5.974,20 milyon TL olan katılım bankaları 2018 yılında ise 89.642,57 milyon TL olmuştur. 2005 yılından 2018 yılına kadar yüzdesel değişim olarak 1.400, 49 milyon olmuştur. Mevduat bankalarının kredi değerleri incelendiğinde ise 2005 yılına 132.860,13 milyon TL ile başlayan mevduat bankaları 2006 yılında 182.928,93 milyon TL olmuştur. 2005 yılından 2006 yılına kadar %37,68 artış yaşamıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar bir önceki yıla göre devamlı artış göstermiştir. 2005 yılında 132.860,13 milyon TL krediye sahip olan mevduat bankaları 2018 yılında 1.664,61 milyon TL olmuştur.

4.3.11. Bankalardan Alacaklar

Tablo: 4.11. Bankalardan Alacaklar¹³⁹

Bilanço- Bankalardan Alacaklar (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹⁴⁰	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	1.371,61	1.265.72		22.543,79	20.803.40	
2006	9,65	1.867,72	1.687.48	%33,21	34.075,97	30.787.63	%47,99
2007	8,39	2.263,81	2.073.87	%22,89	26.026,98	23.843.31	%22,55
2008	10,06	3.500,21	3.148.08	%51,79	34.488,77	31.019.19	%30,09
2009	6,53	4.332,03	4.049.14	%28,62	38.443,05	35.932.71	%15,84
2010	6,4	2.197,38	2.056.74	%50,79	31.009,61	29.024.99	%19,22
2011	10,45	2.775,97	2.485.88	%20,86	36.740,67	32.901.26	%13,35
2012	6,16	3.556,75	3.337.65	%34,26	29.478,13	27.662.27	%15,92
2013	7,4	5.352,78	4.956.67	%48,50	39.155,54	36.258.03	%31,07
2014	8,17	6.238,08	5.728.42	%15,56	40.701,51	37.376.19	%3,08
2015	8,81	8.556,61	7.802.77	%36,21	57.681,20	52.599.48	%40,72
2016	8,53	10.836,80	9.912.42	%27,03	59.138,55	54.094.03	%2,84
2017	11,92	9.533,25	8.396.88	%15,28	79.172,34	69.734.99	%28,91
2018	20,3	23.914,29	19.059.68	%126,98	108.570,78	86.530.91	%24,08

¹³⁹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 03.05.2019)

¹⁴⁰ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.11’de katılım ve mevduat bankalarının bankalardan alacaklar kalemi incelenmiştir. 2005 yılında katılım bankalarının bankalardan alacak kalemi 1.265,72 milyon TL iken 2006 yılında 1.687,48 milyon TL’ye ulaşmıştır. 2005 yılında 2006 yılına göre %33,21 artmıştır. Katılım bankaları bankalardan alacaklar kaleminde 2005 yılı 2018 yıllarında bir önceki yıla göre iki kez düşüş yaşamıştır. Düşüş yaşadığı yıllar 2010 ve 2017 yıllarıdır. Diğer yıllar ise bir önceki yıla göre artış yaşamıştır. Katılım bankaları 2005 yılında 1.265,72 milyon TL bankalardan alacaklar kalemine sahipken 2018 yılında değer 19.059,68 milyon TL’ ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar tam olarak 17.793,96 milyon TL artış göstermiştir. Mevduat bankalarının bankalardan alacak kalemi incelendiğinde ise 2005 yılına 20.803,40 milyon TL olduğu görülmektedir. Bu değer 2006 yılında 30.787,63 milyon TL’ye ulaşarak %47,99 oranında artış olduğu hesaplanmaktadır. 2005 yılından 2018 yılına kadar mevduat bankaları bankalardan alacaklar kaleminde toplamda üç defa bir önceki yıla göre gerileme yaşamıştır. Diğer yıllar ise bir önceki yıla göre artış yaşadığı görülmektedir. En büyük artış yaşadığı yıl 2018 yılıdır. 2018 yılında bir önceki yıla 16.795,92 milyon TL artış yaşayarak en büyük sıçramayı yapmıştır. 2005 yılında 20.803,40 milyon TL olan bankalardan alacaklar kalemi 2018 yılında 86.530,91 milyon TL’ ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2018 yılına 65.727,51 milyon TL artış yaşadığı görülmektedir.

4.3.12. Takipteki Alacaklar

Tablo: 4.12. Takipteki Alacaklar¹⁴¹

Bilanço- Takipteki Alacaklar (Net) (Aralık 2017 Öncesi) (milyon TL)							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹⁴²	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	119	109,81		754	695,79	
2006	9,65	129	116,55	%6,13	746	674,01	%3,13
2007	8,39	231	211,61	%81,56	1,127	1.032,44	%53,17
2008	10,06	378	339,97	%60,65	2,446	2.199,93	%113,08
2009	6,53	379	354,25	%4,20	3,125	2.920,93	%32,77
2010	6,4	327	306,07	%13,60	2,847	2.664,79	%8,76
2011	10,45	430	385,06	%25,80	3,399	3.043,80	%14,22
2012	6,16	377	353,77	%8,12	5,352	5.022,31	%65
2013	7,4	832	770,43	%117,77	6,049	5.601,37	%11,52
2014	8,17	1,203	1.104,71	%43,38	8,140	7.474,96	%33,44
2015	8,81	1,775	1.618,62	%46,51	10,179	9.282,23	%24,17
2016	8,53	1,236	1.130,56	%30,15	11,650	10.656,25	%14,80
2017	11,92	992	873,75	%22,71	11,983	10.554,62	%9,53

¹⁴¹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 03.05.2019)

¹⁴² http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Takipteki alacaklar kaleminde katılım bankaları 2005 yılında 109,81 milyon TL ile yıla başlarken 2006 yılında 116,55 milyon TL olmuştur. Yani 2005 yılından 2006 yılına kadar katılım bankaları takipteki alacaklar kaleminde %6,13 oranında bir artış yaşamışlardır. 2005 yılından 2017 yılına kadar olan süre boyunca katılım bankaları toplamda dört defa bir önceki yıla göre azalış yaşamışlardır. 2010, 2012, 2016 ve 2017 yıllarında bir önceki yıla göre azalış yaşayan katılım bankaları diğer yıllarda ise bir önceki yıla göre takipteki alacaklar kaleminde artış yaşamıştır. 2005 yılında 109,81 milyon TL takipteki alacaklar kalemine sahip olan katılım bankaları, 2017 yılında 873,75 milyon TL'ye ulaşmıştır. Mevduat bankalarının takipteki alacaklar kalemi incelendiğinde ise 2005 yılına 695,79 milyon TL ile başladığı görülmektedir. 2006 yılında ise 674,01 milyon TL olmuştur. Mevduat bankaları takipteki alacaklar kaleminde 2006 yılında bir önceki yıla göre 21,78 milyon TL azalış yaşamıştır. 2010 yılında da bir önceki yıla göre azalış yaşayan mevduat bankaları diğer yıllar bir önceki yıla göre artış yaşamışlardır. 2005 yılında 695,79 milyon TL olan takipteki alacaklar kalemi 2017 yılında 10.554,62 milyon TL'ye ulaşmıştır.

4.3.13. Zorunlu Karşılıklar

Tablo: 4.13. Zorunlu Karşılıklar¹⁴³

Bilanço- Zorunlu Karşılıklar (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹⁴⁴	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	436,10	402,43		14.473,54	13.356,18	
2006	9,65	650,61	587,82	%46,06	16.455,75	14.867,77	%11,31
2007	8,39	788,41	722,26	%22,87	16.354,99	14.982,80	%7,73
2008	10,06	674,89	606,99	%15,95	13.868,26	12.473,11	%16,75
2009	6,53	680,27	635,84	%4,75	12.667,12	11.839,95	%5,07
2010	6,4	1.131,38	1.058,97	%66,54	20.219,23	18.925,19	%59,84
2011	10,45	2.839,39	2.542,67	%140,10	47.236,65	42.300,42	%123,51
2012	6,16	6.198,91	5.817,05	%128,77	92.705,63	86.994,96	%105,65
2013	7,4	10.198,55	9.443,85	%62,34	144.538,57	133.842,71	%53,85
2014	8,17	10.323,01	9.479,62	%3,78	160.418,33	147.312,15	%10,06
2015	8,81	11.966,06	10.911,85	%15,10	192.893,74	192.723,80	%30,82
2016	8,53	13.034,12	11.922,30	%9,26	169.652,87	155.181,48	%19,47
2017	11,92	16.630,04	14.647,73	%22,85	208.033,84	183.236,20	%18,07
2018	20,3	16.563,50	13.201,10	%9,87	139.990,81	111.572,67	%60,89

¹⁴³ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 05.05.2019)

¹⁴⁴ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

İlgili tabloda katılım ve mevduat bankalarının zorunlu karşılıklar değerleri yer almaktadır. Katılım bankalarının 2005 yılında 402,43 milyon TL olan zorunlu karşılıklar kalemi 2006 yılında 587,82 milyon TL' ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2006 yılına kadar %46,06 oranında artış yaşamıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar 2008 ve 2018 yıllarında bir önceki yıla göre zorunlu karşılıklar kaleminde düşüş yaşayan katılım bankaları diğer yıllarda bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Zorunlu karşılıklar kaleminde 2005 yılına 402,43 milyon TL ile başlayan katılım bankaları 2018 yılında 13.201,10 milyon TL'ye yükselmiştir. Mevduat bankalarının zorunlu karşılıklar kalemi incelendiğinde ise 2005 yılına 13.356,18 milyon TL ile başlamış olduğu görülmektedir. 2006 yılında ise 14.867,77 milyon TL'ye yükselmiştir. 2005 yılından 2006 yılına kadar %11,31 artış yaşayan mevduat bankaları 2009, 2016 ve 2018 yılları dışında diğer yıllar bir önceki yıla göre artış yaşamışlardır. En büyük artışını 2013 yılında bir önceki yıla göre 46.847,75 milyon TL ile yaşamıştır. 2005 yılında 13.356,18 milyon TL olan zorunlu karşılıklar kalemi 2018 yılında 111.572,67 milyon TL olmuştur. 2005 yılından 2018 yılına kadar 98.216,49 milyon TL artış yaşamıştır.

4.3.14. Toplam Varlıklar

Tablo: 4.14. Toplam Varlıklar¹⁴⁵

Likidite Durumu- Toplam Varlıklar (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹⁴⁶	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2007	8,39	507.067,13	464.524,19		18.935,97	17.347,24	
2008	10,06	646.590,55	581.543,54	%25,19	24.478,05	22.015,55	%26,90
2009	6,53	767.343,55	717.236,01	%23,33	34.888,06	32.609,86	%48,12
2010	6,4	949.581,74	888.808,50	%23,92	44.694,35	41.833,91	%28,28
2011	10,45	1.187.269,51	1.063.199,84	%19,62	58.225,96	52.141,34	%24,63
2012	6,16	1.291.003,94	1.211.478,09	%13,94	73.193,28	68.684,57	%31,72
2013	7,4	1.770.296,23	1.639.294,30	%35,31	99.207,46	91.866,10	%33,75
2014	8,17	2.011.057,63	1.846.754,22	%12,65	103.793,06	95.313,16	%3,75
2015	8,81	2.350.554,22	2.143.470,39	%16,06	131.203,69	119.644,64	%25,52
2016	8,53	2.731.397,11	2.498.408,93	%16,55	139.500,72	127.601,30	%6,65
2017	11,92	3.610.854,07	3.180.440,26	%27,29	169.714,83	149.484,82	%17,14
2018	20,3	4.026.578,61	3.209.183,15	%9,03	216.650,26	172.670,25	%15,51

¹⁴⁵ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 05.05.2019)

¹⁴⁶ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.14'de katılım ve mevduat bankalarının likidite durumuna yer verilmiştir. Likidite finansal ürünlerin ya da gayrimenkullerin nakde çevrilebilme kolaylığına denir. Katılım bankalarının 2005 yılında likidite durumu değeri 464.524,19 milyon TL olarak gözükmetedir. 2006 yılında bu değer 581.543,54 milyon TL' ye ulaşmıştır. 2007 yılından 2008 yılına kadar katılım bankaları likidite durumunda %25,19 oranında bir artış yaşamıştır. 2007 yılından 2018 yılına kadar likidite durumunda bir önceki yıla göre artış yaşayan katılım bankaları en yüksek artışını 2017 yılında yaşamıştır. 2017 yılında bir önceki yıla göre 682.031,33 milyon TL artış yaşamıştır. Katılım bankaları 2007 yılında 464.524,19 milyon TL likidite durum değerine sahipken 2018 yılında 3.209.183,15 milyon TL' ye ulaşarak %590,85 artış yaşamıştır. Mevduat bankalarının likidite durumu değerine bakıldığında ise 2007 yılında 17.347,24 milyon TL iken 2008 yılında 22.015,25 milyon TL' ye ulaştığı görülmektedir. Mevduat bankaları 2007 yılından 2008 yılına kadar %26,90 artış yaşadığı görülmektedir. 2007 yılından 2018 yılına kadar likidite durum değerinde sürekli artış yaşayan mevduat bankaları en yüksek artışını 2015 yılında yaşamıştır. 2015 yılında bir önceki yıla göre 24.331,48 milyon TL artış yaşamıştır. 2007 yılında 17.347,24 milyon TL likidite durum değerine sahip olan mevduat bankaları 2018 yılında 172.670,25 milyon TL likidite durum değerine sahip olmuşlardır. 2007 yılından 2018 yılına kadar mevduat bankalarının likidite durumunda %895,37 artış yaşanmıştır.

4.3.15 Ana Sermaye Toplamı

Tablo 4.15. Ana Sermaye Toplamı¹⁴⁷

Sermaye Yeterliliği- Ana Sermaye Toplamı (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹⁴⁸	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	950,03	876,68		43.087,75	39.761,37	
2006	9,65	1.561,05	1.410,40	%60,87	49.425,78	44.656,19	%12,31
2007	8,39	2.360,71	2.162,64	%53,33	63.338,35	58.024,26	%29,93
2008	10,06	3.721,22	3.346,86	%54,75	74.088,32	66.635,03	%14,83
2009	6,53	4.231,12	3.954,82	%18,16	87.401,44	81.694,12	%22,59
2010	6,4	5.196,91	4.864,30	%22,99	104.438,90	97.754,81	%19,65
2011	10,45	5.979,24	5.354,40	%10,07	121.145,29	108.485,60	%10,97
2012	6,16	6.975,40	6.545,71	%22,24	142.054,76	133.304,18	%22,87
2013	7,4	8.409,40	7.787,10	%18,96	162.318,56	150.306,98	%12,75
2014	8,17	9.286,36	8.527,66	%9,51	200.900,93	184.487,32	%22,74
2015	8,81	10.156,18	9.261,42	%8,60	225.960,44	206.053,32	%11,68
2016	8,53	11.150,41	10.199,28	%10,12	255.848,55	234.024,66	%13,57
2017	11,92	13.227,72	11.650,97	%14,23	305.835,08	269.379,53	%15,10
2018	20,3	16.202,94	12.913,74	%10,83	364.574,29	290.565,70	%7,86

¹⁴⁷ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 05.05.2019)

¹⁴⁸ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.15’de katılım ve mevduat bankalarının likidite durumuna yer verilmiştir. Likidite finansal ürünlerin ya da gayrimenkullerin nakde çevrilebilme kolaylığına denir. Katılım bankalarının 2005 yılında likidite durumu değeri 464.524,19 milyon TL olarak gözükmetedir. 2006 yılında bu değer 581.543,54 milyon TL’ ye ulaşmıştır. 2007 yılından 2008 yılına kadar katılım bankaları likidite durumunda %25,19 oranında bir artış yaşamıştır. 2007 yılından 2018 yılına kadar likidite durumunda bir önceki yıla göre artış yaşayan katılım bankaları en yüksek artışını 2017 yılında yaşamıştır. 2017 yılında bir önceki yıla göre 682.031,33 milyon TL artış yaşamıştır. Katılım bankaları 2007 yılında 464.524,19 milyon TL likidite durum değerine sahipken 2018 yılında 3.209.183,15 milyon TL’ ye ulaşarak %590,85 artış yaşamıştır. Mevduat bankalarının likidite durumu değerine bakıldığında ise 2007 yılında 17.347,24 milyon TL iken 2008 yılında 22.015,25 milyon TL’ ye ulaştığı görülmektedir. Mevduat bankaları 2007 yılından 2008 yılına kadar %26,90 artış yaşadığı görülmektedir. 2007 yılından 2018 yılına kadar likidite durum değerinde sürekli artış yaşayan mevduat bankaları en yüksek artışını 2015 yılında yaşamıştır. 2015 yılında bir önceki yıla göre 24.331,48 milyon TL artış yaşamıştır. 2007 yılında 17.347,24 milyon TL likidite durum değerine sahip olan mevduat bankaları 2018 yılında 172.670,25 milyon TL likidite durum değerine sahip olmuşlardır. 2007 yılından 2018 yılına kadar mevduat bankalarının likidite durumunda %895,37 artış yaşanmıştır.

4.3.16. Personel Giderleri

Tablo: 4.16. Personel Giderleri¹⁴⁹

Kâr Zarar- Personel Giderleri (milyon TL)-Toplam							
Yıllar	Enflasyon Oranı ¹⁵⁰	K.B Nominal Değer	K.B Reel Değer	K.B Değişim Oranı	M.B Nominal Değer	M.B Reel Değer	M.B. Değişim Oranı
2005	7,72	193,43	178,497		5.097,71	4.704,16	
2006	9,65	257,68	232,813	%30,42	6.065,38	5.480,07	%16,49
2007	8,39	358,47	328,394	%41,05	7.371,38	6.752,92	%23,22
2008	10,06	503,28	452,650	%37,83	8.994,85	8.089,96	%19,79
2009	6,53	609,49	569,690	%25,85	9.522,80	8.900,96	%10,02
2010	6,4	686,09	642,180	%12,72	10.624,01	9.944,07	%11,71
2011	10,45	795,44	712,316	%10,92	11.759,03	10.530,21	%5,89
2012	6,16	992,23	931,108	%30,71	12.759,54	11.973,55	%13,70
2013	7,4	1.186,29	1.098,50	%17,97	15.005,31	13.894,91	%16,04
2014	8,17	1.409,80	1.294,61	%17,85	16.561,79	15.208,69	%9,45
2015	8,81	1.490,46	1.359,50	%5,01	18.445,23	16.820,20	%10,59
2016	8,53	1.439,06	1.316,30	%3,17	20.112,54	18.396,94	%9,37
2017	11,92	1.589,48	1.400,01	%6,35	22.160,52	19.518,98	%6,09
2018	20,3	1.961,47	1.563,29	%11,66	25.071,44	19.981,93	%2,37

¹⁴⁹ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 07.05.2019)

¹⁵⁰ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Tablo 4.16'da katılım ve mevduat bankalarının personel giderlerine yer verilmiştir. 2005 yılında katılım bankalarının personel giderleri kalemi incelendiğinde 178,497 milyon TL olduğu görülmektedir. Bu değer 2006 yılında 232,813 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2006 yılında katılım bankalarının personel giderleri bir önceki yıla göre %30,42 oranında artmıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar katılım bankalarının personel giderleri kaleminde yalnızca 2016 yılında azalma yaşamıştır. Bu azalmaya etki eden faktörler içinde Bank Asya'nın kapatılması yer almaktadır. Katılım bankaları 2005 yılında 178,497 milyon TL ile yıla başlarken 2018 yılında bu değer 1.563,29 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar katılım bankalarının personel giderleri toplamda 1.384,79 milyon TL artış yaşamıştır. Mevduat bankalarının personel giderleri kalemi incelendiğinde ise 2005 yılına 4.704,16 milyon TL ile başlayan mevduat bankaları 2006 yılında 5.480,07milyon TL'ye ulaşmıştır. Mevduat bankaları 2005 yılından 2006 yılına kadar %16,49 artış yaşamışlardır. Mevduat bankalarının personel giderleri kalemi incelendiğinde 2005 yılından 2018 yılına kadar sürekli olarak bir önceki yıla göre artış gösterdiği görülmektedir. 2005 yılına 4.704,16 milyon TL ile yıla başlayan mevduat bankaları 2018 yılında 19.981,93 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2005 yılından 2018 yılına kadar %324,77 oranında bir artış yaşadığı görülmektedir.

SONUÇ

Günümüzde faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının ortaya çıkmasına neden olan durumlardan en büyük ağırlığa sahip olan nedenlerden biri; 1970' li yıllarda İslam ülkelerinde elde edilen petrol gelirlerinin bankacılık sektörüne dahil edilmesidir. 1983 yılında Türkiye' de katılım bankaları faaliyet göstermeye başlamışlardır. 1983 yılından 1985 yılına kadar günümüzdeki adı katılım bankası olan finansal kurumlar, ilgili yıllarda Özel Finans Kurumu olarak adlandırılmıştır.

Özel kelimesinden dolayı bireyler genel olarak katılım bankalarını banka statüsünde görmemişlerdir. 2005 yılında ise 5411 sayılı bankacılık kanununda Özel Finans Kurumlarının adı katılım bankası olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik ise katılım bankalarını tercih etmek isteyen bireylerin güvenini artırmıştır. 2019 Eylül ayı itibariyle 6 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir. Faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının 3 adedi özel sektöre ait katılım bankası iken 3 adedi de devlet bünyesine aittir. Devlet bünyesinde olan katılım bankaları bireylerin faizsiz finans kurumlarına daha çok güvelerini arttırmıştır.

1980 sonrası Türk bankacılık sisteminde katılım bankalarının mevduat bankalarıyla karşılaştırmalı analizi adlı çalışmamda katılım ve mevduat bankalarının belirli finansal tabloları incelenmiştir. İncelemiş olduğum tablolardaki verilere genel olarak 2005 yılından itibaren ulaşabildiğimden dolayı 2005 yılı itibariyle karşılaştırma yapılmıştır. Yapmış olduğum karşılaştırmada ilgili verilerin nominal ve reel değerlerine yer verilmiştir. Reel değer hesaplaması ise enflasyon oranı dikkate alınarak gerçekleştirilmiş ve reel değerlere göre yorumlama yapılmıştır. İncelemiş olduğum tablolardan çıkarmış olduğum sonuçlar şu şekildedir:

Toplam öz kaynaklar kaleminde katılım bankalarının 2018 yılındaki verisi 13,386 milyon TL iken mevduat bankalarının öz kaynaklar verisi 293,123 milyon TL'dir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri %4,36 iken mevduat bankalarının bankacılık sektöründeki yeri ise %95,64'dür. Mevduat bankaları öz kaynaklar açısından bankacılık sektörünün neredeyse tamamını kapsamaktadır. Bir banka için büyük öneme sahip olan toplam öz kaynakları artırabilmek için katılım bankalarının kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Toplam öz kaynağın gelişmesi içinde katılım bankalarının hissedarları bankaya daha fazla sermaye vb. kaynakları koymalıdır.

Toplam aktifler kaleminde katılım bankalarının 2018 yılındaki verisi 164,824 milyon TL iken mevduat bankalarının toplam aktifler verisi 2.712,46 milyon TL'dir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki toplam aktif kalemi açısından yeri %5,72'dir. Mevduat bankalarının bankacılık sektöründeki yeri ise %94,30'dur. Mevduat bankalarının bankacılık sektöründeki yeri neredeyse bankacılık sektörünün tamamını oluşturmaktadır. Katılım bankalarının toplam aktif kalemindeki payı çok düşüktür. Toplam aktif kalemi bankalar açısından çok önemlidir. Çünkü toplam aktif kalemi bankanın finansal büyüklüğünü gösterir. Katılım bankaları toplam aktif kalemini artırmak için mevcut müşterilerin mevduatlarını en iyi şekilde değerlendirerek yeni müşteri arayışına giderek mevduat toplamalıdır.

Bankalar mevduatı kaleminde katılım bankalarının 2018 yılındaki verisi 2,061 milyon TL iken mevduat bankalarının bankalar mevduatı verisi ise 87,558 milyon TL'dir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki bankalar mevduatı kalemi %2,29 iken mevduat bankalarının bankalar mevduatı kalemi %%97,71'dir. Bankaların en önemli kalemlerinden biri olan bankalar mevduatı kalemi ne kadar yüksek olursa banka için o kadar iyi olmuş olur. Genellikle bankaya yatırılan mevduatlar sayesinde banka büyüme kaydeder. Tasarrufların yastık altında tutulması ve ilgili tasarrufların taşınmaz vb. alınarak değerlendirilmesi bankaya yatırılan mevduatların azalmasına yol açmaktadır. Katılım bankaları mevduat kalemini artırmak için mevcut müşterisinin herhangi bir taşınmaz almak istediği durumda mevduatını kullanmaması için müşterisini ikna etmelidir. İlgili mevduat kullanılmadan kredi şeklinde ihtiyaç duyulan taşınmazın alınmasını müşterisine önermelidir. Mevcut ve yeni müşteriler için mevduatını artırmaya yönelik belirli bankacılık hizmetlerini ücretsiz sunmalıdır.

Mevduat katılım fonu kalemi incelendiğinde 2018 yılında katılım bankalarının verisi 108.880,36 milyon TL iken mevduat bankalarının katılım fonu 1.513,783 milyon TL'dir. Katılım bankalarının mevduat katılım fonu açısından bankacılık sektöründeki yeri %6,70 iken mevduat bankalarının bankacılık sektöründeki yeri %93,30'dur. Katılım bankalarının mevduat katılım fonunu artırmak için faizsiz finans yatırım araçlarının çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Yatırım araçlarının çeşitlenmesi sonucu katılım bankaları müşterileri kendisine uygun yatırım araçlarında ilgili birikimini değerlendirebilir.

Dönem net kâr kalemi incelendiğinde 2018 yılında katılım bankalarının verisi 1.692,82 milyon TL iken mevduat bankalarının net kâr verisi 37.883,33 milyon TL'dir. Katılım bankalarının dönem net kâr açısından bankacılık sektöründeki yeri %4,27 iken mevduat bankalarının dönem net kâr açısından bankacılık sektöründeki yeri %95,73'dür. Katılım bankaları dönem net kâr kaleminde bankacılık sektöründe küçük bir yere sahiptir. Katılım bankaları dönem net kârını artırmak için mevcut müşterilerine kâr payı verirken daha belirli dönemlerde de olsa düşük kâr payı vermeli, kredi kullanacak müşterilerinden ise daha yüksek kâr payı almalı.

Faiz (kâr payı) gelir kalemi incelendiğinde ise 2018 yılında katılım bankalarının verisi 6.940,27 milyon TL iken mevduat bankalarının faiz (kâr payı) verisi 144.225,12 milyon TL'dir. Katılım bankaları kâr payından gelir elde ederken mevduat bankaları faiz geliri elde etmektedir. Katılım bankalarının faiz (kâr payı) kalemi olarak bankacılık sektöründeki yeri %4,59 iken mevduat bankalarının ilgili kalem için bankacılık sektöründeki yeri %95,41'dir. Katılım bankaları kâr payı gelirini artırmak için kullandıkları kredilerde piyasaya göre yılda bir defada olsa yüksek kâr almalılar.

Sabit kıymetler kalemi incelendiğinde 2018 yılında katılım bankalarının sabit kıymetler verisi 2.792,68 milyon TL iken mevduat bankalarının sabit kıymetler verisi 27.038,22 milyon TL'dir. Katılım bankaların sabit kıymetler açısından bankacılık sektöründeki yeri %10,32'dir. Mevduat bankalarının sabit kıymetler açısından yeri %89,68'dir. Katılım bankalarının en önemli sabit kıymetler kalemi Sukuk' tur. Katılım bankalarının sabit kıymetler kalemini artırabilmesi için ürün çeşitliliğine gitmesi gerekmektedir.

Ödenmiş sermaye kalemi incelendiğinde 2018 yılında katılım bankalarının ödenmiş sermaye kalemi verisi 7.784,55 milyon TL iken mevduat bankalarının ödenmiş sermaye verisi 46.970,91 milyon TL'dir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründe ödenmiş sermaye kalemi açısından yeri %14,21 iken mevduat bankaların ödenmiş sermaye kaleminde bankacılık sektöründeki yeri %85,79'dur. Ödenmiş sermaye kaleminin artması için katılım bankaları hissedarlarının belirli dönemlerde daha yüksek ödeme yapması gerekmektedir.

Nakit değer kalemi incelendiğinde ise katılım bankalarının 2018 yılında nakit değer verisi 6.109,80 milyon TL iken mevduat bankalarının 31.427,30 milyon TL'dir. Katılım bankaların bankacılık sektöründe nakit değerler açısından yeri %16,27 iken mevduat bankalarının bankacılık sektöründe nakit değer açısından yeri %83,73'dür. Nakit değer bankalar açısından büyük bir öneme sahiptir. Gerekli koşullarda varlıkları elden çıkarmak istendiğinde o varlıkların elden çıkarıldığı dönemde ne kadar ettiği önemlidir. Bu nedenden dolayı katılım bankaları ilgili varlıkları her zaman değeri yüksek olacak şekilde almalıdır.

Krediler kalemi incelendiğinde ise katılım bankalarının 2018 yılındaki verisi 89,642 milyon TL iken mevduat bankalarının krediler kalemi 1.664,61 milyon TL'dir. Katılım bankalarının krediler açısından bankacılık sektöründeki yeri %5,10 iken mevduat bankalarının krediler açısından bankacılık sektöründeki yeri %94,90'dır. Krediler bankalar için büyük bir öneme sahiptir çünkü kredilerden kâr payı geliri elde ederek banka kâr sağlamaktadır. Katılım bankalarının bankacılık sektöründe krediler kaleminde yeri çok düşük bir orana sahiptir. Bu oranın yükseltilmesi için katılım bankaları kredi kullandırmalarını acil bir şekilde çoğaltması gerekmektedir. Diğer bankalarla rekabet edecek şekilde kâr oranlarında, ödeme planlarında müşterilerine farkındalık sunmaları gerekmektedir.

Bankalardan alacak kalemi incelendiğinde katılım bankalarının 2018 yılındaki verisi 19.059,68 milyon TL iken mevduat bankalarının verisi 86.530,91 milyon TL'dir. Katılım bankalarının bankalardan alacak kaleminin bankacılık sektöründeki yeri %18,05'dir. Mevduat bankalarının bankalardan alacak kaleminin bankacılık sektöründeki yeri ise %81,95'dir. Katılım bankalarının bankalardan alacak kalemini artırması için mevduatlarını artırması gerekir.

Takipteki alacaklar kalemi incelendiğinde ise katılım bankalarının 2017 yılındaki takipteki alacaklar verisi 873,75 milyon TL iken mevduat bankalarının takipteki alacaklar verisi 10.554,62 milyon TL'dir. Katılım bankalarının takipteki alacaklar kaleminde bankacılık sektörü içinde %7,64 orana sahipken mevduat bankalarının bankacılık sektöründe takipteki alacaklar kaleminin oranı %92,36'a sahiptir. Takipteki alacaklara açısından katılım bankaları mevduat bankalarına göre daha düşük orana sahiptir. Bunun sebebi katılım bankalarının mevduat bankaları kadar çok olmadığından kaynaklanmaktadır. Banka sayısı az olduğundan dolayı kullanılan kredi sayısı da az olur. Kullanılan kredinin az olması sonucunda da ödenmeme durumu azalmış olur.

Zorunlu karşılıklar kalemi incelendiğinde ise katılım bankalarının 2018 yılında zorunlu karşılıklar verisi 13.201,10 milyon TL iken mevduat bankalarının zorunlu karşılıklar verisi 111.572,67 milyon TL'dir. Katılım bankaları bankacılık sektörü içinde zorunlu karşılıklar kaleminin %10,58 oranına sahiptir. Mevduat bankalarının bankacılık sektöründeki zorunlu karşılık oranı ise %89,42'dir. Bankaların ne kadar mevduatı var ise zorunlu karşılıkları da o kadar yüksek olur. Katılım bankaları zorunlu karşılık oranını yükseltebilmesi için mevduatlarını yükseltmesi gerekmektedir.

Toplam varlıklar kalemi incelendiğinde ise katılım bankalarının 2018 yılında toplam varlıklar verisi 3.209,183 milyon TL iken mevduat bankalarının toplam varlıklar verisi 172.670,25 milyon TL'dir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründe toplam varlıklar açısından yeri %94,89 iken mevduat bankalarının toplam varlıklar açısından bankacılık sektöründeki yeri %5,11'dir. Katılım bankaları toplam varlıklar açısından mevduat bankalarından büyük bir farkla üstünlük sağlamaktadır.

Ana sermaye toplamı açısından katılım bankaları incelendiğinde 2018 yılında 12.913,74 milyon TL verisi bulunmaktadır. Mevduat bankalarının ise 2018 yılındaki verisi 290.565,70 milyon TL'dir. Katılım bankalarının ana sermaye toplamı açısından bankacılık sektöründeki yeri %4,25 iken mevduat bankalarının ana sermaye toplamı açısından yeri %95,75'dir. Katılım bankalarının bu kalemden bankacılık sektöründeki payı çok düşüktür.

Personel giderleri kalemi incelendiğinde 2018 yılında katılım bankalarının personel giderleri verisi 1.563,29 milyon TL iken mevduat bankalarının personel giderleri kalemi verisi 19.981,93 milyon TL'dir. Katılım bankalarının personel giderleri açısından bankacılık sektöründeki yeri %7,25 iken mevduat bankalarının yeri ise %92,75'dir.

İncelemiş olduğum tablolarda genel olarak katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri %10'dan az olarak görülmektedir. Mevduat bankalarının ise bankacılık sektöründeki yeri %90'lar tekabül etmektedir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründe mevduat bankaları kadar yeri bulunmamaktadır. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yerini artırması ve mevduat bankalarıyla rekabet edebilir düzeye gelmesi günümüz şartlarında çok mümkün değildir.

Katılım bankalarının mevduat bankalarıyla rekabet edebilmesi için öz kaynaklarını, aktif kalemlerini en iyi şekilde yönetmesi gerekmektedir. Gerek banka sermayedarları daha düşük kazanç sağlayarak ilgili tutarı bankanın öz kaynaklarına, sabit kıymetlerine, aktiflerine katkıda bulunacak şekilde kullanılmalıdır. Gerekse banka sermayedarları sahip oluştuğu varlıklarını bankaya katkı sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. Katılım bankalarına sağlanacak en büyük yarar şu aşamada banka sayılarını, şube sayılarını ve atm sayılarını artırmak olacaktır. Banka, şube ve atm sayılarının artması ile daha çok bireye ulaşılmış olunacaktır. Bu durumda katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının artmasına neden olacaktır. Devlet katılım bankalarının faaliyet göstermesiyle bireylerin katılım bankalarına olan güvenleri daha çok artmıştır ve bu durumda katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının yükselmesine neden olmuştur. Türkiye Bankalar Birliği'nin ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun devlet bankalarından katılım bankaları çeşidinin kurulması için görüşmeler yapması gerekmektedir.

Özetle katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının artması için banka, şube ve atm sayılarını artırmaları gerekmektedir. Ürün çeşitliliğinin çoğalması ve müşteri memnuniyetine özen gösterilmesi gerekmektedir.

ÖNERİLER

Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payını artırabilmesi için belirli başlı öneriler aşağıda belirtilecektir. Bunlar:

- Katılım bankaları ürünlerini çoğaltması için gerekli çalışmalar yapmalı,
- Yeni müşteri kazanabilmek için genel anlamda anket tarzı bir uygulama yapıp müşterilerin bankacılık hizmet anlayışına göre çalışmalar yapmalı (faizsiz prensipler dâhilinde),
- Bankacılık hizmetlerinden almış olduğu ücret ve komisyonları diğer bankalara göre düşürmeli,
- Reklam harcamalarını artırarak daha çok bireye hitap etmeli,
- Mevcut müşteri memnun etmek için belirli dönemlerde memnuniyet anketi yapmalı,
- Mevcut müşterilerine yine belirli dönemlerde küçükte olsa hediye göndermeli,
- Kesinlikle şube ve atm sayısını arttırmalıdır. Şube sayısını artırmak atm sayısını artırmaya göre daha çok bütçe isteyen bir durumdur. Atm sayısı bütçe olana kadar artırılabilir. Çünkü günümüzde birçok işlem atmden yapılabilmektedir. Bu nedenden dolayı bireyler şubelerde zaman harcamayıp atm' den işlemleri yapabilirler.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKGÜÇ Öztin, 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1992.

AKIN Cihangir, Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1986.

AKTEPE İshak Emin, İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık, TKBB Yayınları, İstanbul, 2010.

AKTEPE İshak Emin, Katılım Finans, Erkam Matbaası, İstanbul, 2017.

AKTEPE İshak Emin, Sorularla Katılım Bankacılığı Erkam Matbaası, İstanbul, 2014.

AKTEPE İshak Emin, İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık, Yedirenk Yayınları, İstanbul, 2010.

ARTUN Tuncay, İşlevi- Gelişimi- Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’ de Bankacılık, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1980.

BATTAL Ahmet, Yeni Bankalar Kanunu’na Göre Özel Finans Kurumları’nın Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri, Türkiye’de Özel Finans Kurumları- Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, 2000.

BATTAL Ahmet, *Bankalarda Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları*, Banka

BAYINDIR Abdülaziz, Ticaret ve Faiz, Acar Basım, İstanbul, 2007.

BAYINDIR Abdülaziz, Ticaret ve Faiz, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.

ÇETİN Abdurrahman, Katılım ve Mevduat Bankalarının Piyasa Etkinliğinin Karşılaştırmalı Analizi ve Bir Uygulama, G.M. Matbaacılık, İstanbul, 2018.

ÇOŞKUN M. Necat vd., Türkiye’ de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi, G.M Matbaacılık, İstanbul 2012.

DURMUŞ Abdullah, İslam Hukuku Açısından Günümüz Kredi ve Finansman Yöntemleri, Ensar Neşriyat, İstanbul 2011.

DÖNDÜREN Hamdi, Faiz Yasağı ve Finansman Sağlama Yöntemleri, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011.

ERSOY Arif, İktisadi Düşünceler Tarihi, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012.

ERDOĞAN Seyfettin vd., İslam Ekonomisi ve Finans, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2016.

ERDEM KARABIYIK Lale, Türkiye' de Finans Tarihi, Vipaş Yayınları, Bursa, 2001.

İBİŞ Cemal vd., Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar, GM Matbaacılık, İstanbul, 2018.

KEMER Osman Barbaros, Dış Ticaret Teknikleri: Teori- Uygulama, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2005

KESKİN Ekrem vd., 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Bankacılık Sistemi "1958- 2007", Graphis Matbaa, İstanbul, 2008.

KAYA Ferudun, Katılım Bankacılığı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.

ÖZSOY İsmail, Faiz ve Problemleri, Nil Yayınları, İstanbul, 1994.

ÖZSOY İsmail, İslam Bankacılığı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997.

ÖZSOY Mahmut Şerafettin, Sayar Yakup, Kobi'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı, TKBB Yayınları, İstanbul.

PARASIZ İlker, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Banksis Yayınları, İstanbul, 2000.

PARASIZ, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ceylan Ofset Yayınları, Bursa, 1991.

SELÇUK Mervan, İslâmî Bir Sigorta Deneyimi Olarak Tekâfûl, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı IV, 2015.

ŞİRİN Şerafettin, Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1994.

TOSUN Mustafa, Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK' ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine Türkiye'de Özel Finans Kurumları, Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000.

UYAN Ufuk, Katılım Bankacılığı 'nda Yeni Ürünler ve Uygulama Alanları, İKDER, İstanbul, 2011.

YANPAR Atila, İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar, Ceylan Matbaa, İstanbul, 2014.

YAZICI Mehmet, Faiz, Yayılım Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Fıkhi Açıldan Finans ve Altın İşlemleri, İstanbul 2012.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923- 1978", Akbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1980.

MAKALELER

AL KILIÇ Şengül, Uluslararası Ticarete Vesaiik Mukabili Ödeme Yöntemi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2010, Cilt: 14, Sayı 2, s. 17-21.

ARAS Osman Nuri ve ÖZTÜRK Mustafa "Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi, Ekonomi Bilimler Dergisi, Cilt: 3, No:2, 2011, s.172-173.

DOĞAN Mesut, "Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği", Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2013, No:58, s.176.

ÇELİK İsmail, "Din ve Kapitalizm Kışkıracısındaki Katılım Bankalarının Geleceği", Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, Cilt: 1, No: 2, 80-97 s. 81-82.

ERKUŞ Hakan ve ÇEMBERLİTAŞ İbrahim, "İslami Finansal Araçlardan Olan Sukukların Muhasebeleştirilmesi" Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016, Cilt:6 No:11 s. 248-249.

KALAYCI İrfan "Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?", İnönü Üniversitesi, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 2013, Cilt: 9, Sayı:19, s.64-65

KAZANCI Fatih, "Türkiye' de Faizsiz Bankacılık Prensiplerine Uygun Teverruk Pazarı: Ürün İhtisas Borsası", İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi, 2018, Cilt No: 4, 17-47, s. 20-25.

ÖZULUCAN Abitter ve DERAN Ali, "Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009, Cilt:6, Sayı:11, 85-108, s. 88.

ÖZULUCAN Abitter ve ÖZDEMİR Fevzi Serkan, "Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar & Bağımsız Denetim "İstanbul, 2010, s.43.

PEHLİVAN Pınar, "Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi" Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2016, Cilt: 16, Sayı: 31, 2148-3043 s. 300-301.

PIÇAK Murat, "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi", Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2012, Cilt:1, Sayı:4, s. 68-69.

SÜMER Gökhan, ONAN Fatih, "Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları, Gazi Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt no:17, Sayı :3, Yıl 2015, s.304-306.

YETİZ Filiz, "Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi", Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016, Cilt:9, Sayı:2, s: 114-115.

ŞİT Mustafa ve ŞİT Ahmet "Türkiye'de Finansal Hizmetler Sektörünün Gelişimi: Finansal Kiralama Sektörü Örneği" Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2013, Cilt: 2, S5, 35-47, s. 37-38.

TEZLER

AKAY Bilgehan, Katılım Bankacılığı Kamu Katılım Bankaları, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Kırıkkale, 2018, s.28. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

AKSU Raziye, Aval Kurumu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Antalya, 2015, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ARABACI Nihat, Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finansman Anabilim Dalı, Eskişehir, 2007 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ATALAY Ersan, Uluslararası Ticaret Hukukunda Vesaik Mukabili Ödeme, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s.56. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

BATIR Tuğba Eyceyurt, Türkiye'de Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Karlılık Belirleyicileri ve Etkinlik Yönünden Karşılaştırılmaları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Erzurum, 2016, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

BEROOĞLU Hakan, Nakit Yönetimi, Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım, Marmara Üniversitesi Finans Anabilim Dalı, 2002, s. 45. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

DEMİR Belgi, Uluslar Arası Bankacılıkta Ödeme Yöntemlerinden Akreditif Ve Akreditifte Karşılaşılan Sorunlar İle Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2010, s.42 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

DİLEK Marziye, Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ankara, 2007, s.14. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

DOĞAN Elif, Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2010, s.14. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ESKİCİ Mustafa Mürsel, Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

KARABACAK Alper, Katılım Bankacılığı Ürün ve Hizmetleri Kapsamında Türkiye’deki Sukuk Uygulamaları, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara, 2015, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

Ardit Kodra, Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Ekonomiye Etkileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Ana Bilim Dalı, 2018.(Tartışma Metinleri)

MALKIR Semih, Katılım Bankacılığında Ürün Çeşitliliğinin Değerlendirilmesi ve Türkiye’de ki Gelişimi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2017.**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÖZGÜR Ersan, Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, 2007, s. 86. **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**

ÖZKAN Hamza, Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Niğde, 2012, s.59. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

SARAÇ Semih, Uluslararası Bankacılıkta Ödeme Yöntemlerinden Akreditif ve Akreditifte Karşılaşılan Sorunlar İle Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2010, s.42 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

SUIÇMEZ Selvi, Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002, s. 53-57. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ŞAHAN Ali Katılım Bankacılığının Gelişimi Türkiye'deki Durumu ve Kullanılan Yöntemler (Murahaba), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi Anabilim Dalı, Gaziantep, 2015, s. 12. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ŞİMSEK Bedreddin, Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ordu, 2019, s.78. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TAT Hasan, Katılım Bankacılığı (Faizsiz Bankacılık) Sistemi Türk Bankacılık Sistemine Kazandırdığı Ürünler Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Gelişimi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, s. 4. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TOKDEMİR Beliz, Dış Ticarete Bir Ödeme Aracı Olan Akreditifin Hukuki Çerçevesi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Ve Lojistik Ana Bilim Dalı, Mersin, 2018, s.13.14 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TOPDAĞ Derya, Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türkiye'deki Katılım Bankaları Üzerine Bir Nedensellik Analizi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Ana Bilim Dalı, Kırıkkale, 2018, s.73. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TUHAN Ahmet, Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Bilecik, 2014, s.77. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TÜRKMENOĞLU Rüveyde Ebru Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kırıkkale, 2007, s. 12. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

YILMAZ Hatice Nermin, Türkiye'de Katılım Bankaları Alanında Yaşanan Gelişmeler ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti: Türkiye Finans Katılım Bankası Örneği, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Kütahya, 2010, s.24. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

ZEYNALZADE Seymur, Dış Ticarete Bir Ödeme Aracı Olan Akreditifin Hukuki Çerçevesi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Ve Lojistik Ana Bilim Dalı, Mersin, 2018, s.13.14 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>,
(Erişim Tarihi: 08.11.2018).

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018)

[1]<https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018)

[1] <https://www.albaraka.com.tr/dunden-bugune-albaraka.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018)

[1]<https://www.ziraatkatilim.com.tr/kurumsal/nakdi-kredi-urunleri/Sayfalar/Dogrudan-borclandirma-Sistemi.aspx> (Erişim Tarihi: 04.01 2019)

<https://www.vakifbank.com.tr/kabulaval-kredileri.aspx?pageID=213> (Erişim Tarihi 25.02.2019)

<https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 30.04.2019).

<https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 02.05.2019).

<https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis> (Erişim Tarihi 01.05.2019).

<http://www.bankasya.com.tr/sss-tmsf-surec-hk.aspx> (Erişim Tarihi 03.09.2019)

<https://www.albaraka.com.tr/devre-mulk-finansmani.aspx> (Erişim Tarihi:31.08.2019)

<https://www.albaraka.com.tr/konut-kira-finansmani.aspx>(Erişim Tarihi: 31.08.2019)
<https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce>(Erişim Tarihi:03.09.2019).

<https://www.emlakbank.com.tr/tr/bireysel/finansmanlar/konut-finansmani>
(Erişim Tarihi: 31.08.2019)

KANUN ve YÖNETMELİKLER

12.05.2001 Tarihli ve 4672 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Resmi Gazete, 29 Mayıs 2001, sayı: 24416

2001/3138 sayılı Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü, Resmi Gazete, 26 Ekim 2001, Sayı: 24565

4491 Sayılı Kanun İle Değişiklik 4389 Sayılı Bankalar Kanunu, Madde 20, (Kabul Tarihi: 18.06.1999)

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3. madde